चितवन ताक्दै प्रचण्ड | क्रसरोडको कथा

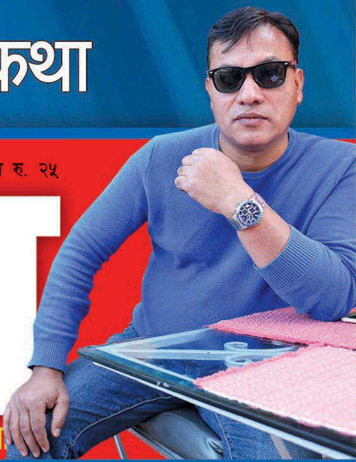

आइतबार • २२ फागुन २०७३ • मूल्य रु. २५

नेपाल

nepal.ekantipur.com

राष्ट्रिय साप्ता

नयाँ चुनाव नयाँ उत्साह

निर्वाचन आयोग, नेपाल
ELECTION COMMISSION, NEPAL
मतदाता परिचय-पत्र

NEPAL'S **NO.1**
FOOTWEAR BRAND

SHIKHAR
हाम्रो परिवार, शिखर परिवार . . .

SHIKHAR
PU Comfort

गजबको Comfort !

प्रस्तुत छ शिखर PU Comfort का Sandal हरू ।
Comfortable, Durable अनि Stylish पनि...

An ISO 9001:2008 Certified Company

Shikhar Shoe Industries Pvt. Ltd., Ranibari - 3, Kathmandu, Nepal
For Trade Inquiry: Tel: 01-4390487, 4388342, www.shikharshoe.com I www.facebook.com/shikharshoe I Email: shikharshoe@gmail.com

ने.गु.४९

HI-TECH CEMENT

हरेक निर्माण मजबुतीको प्रमाण

हाई-टेक ओ.पि.सि. सिमेन्ट

बदलिंदो निर्माण प्रविधिसंगै सिमेन्ट छनोट प्रकृयाबारे पनि गहिरेर सोच्नुपर्ने स्थितिको सृजना भएको छ । त्यसैले रोजौं गुणस्तरीय **HI-TECH ओ.पि.सि.** सिमेन्ट जसले आफ्नो मजबुत एवं अदम्य साहसद्वारा तपाईंको हरेक निर्माणलाई गुणस्तरीयताको प्रमाणस्वरुप प्रस्तुत गर्दछ ।

हाई-टेक सिमेन्ट
DO NOT USE HOOKS
५० कि.ग्रा.
भर्ने समयमा नेपालमा बनेको
ओ.पी.सी. सुपर फाईन
A QUALITY PRODUCT OF
अम्बे सिमेन्ट प्रा.लि.
पर्सा, नेपाल
ISO 9001:2008

A QUALITY PRODUCT OF
अम्बे सिमेन्ट प्रा.लि.
पर्सा, नेपाल

Corporate Office:
Ambe Complex, 6th floor, Teku, Kathmandu, Nepal
Ph: 977-1-4225027, 4212642: Fax: 977-1-4257737
Email: ambecementktm@gmail.com

Made in Nepal
O.P.C.
SUPER FINE

ISO 9001:2008 CERTIFIED COMPANY

कपालको पाँच समस्याहरूको
१ मात्र उपाय !!

5
समस्यानिवारक आयुर्वेदिक ट्रिटमेंट

- चाँया
- सुख्खापन
- कपाल झर्नें
- कपालको हाँगा
- चाँडै कपाल फुल्ने

"मेरो भरोसा,
मेरो विश्वास"
Juhi

20% EXTRA

SUPER SAVER
300ml Family Pack is also available
Kesh King
AYURVEDIC MEDICINAL OIL
20% EXTRA
डा. जुनेजा का
केश किंग
आयुर्वेदिक औषधीय तेल
100ml + 20ml EXTRA
An Ayurvedic Patented Medicine
USE FOR 3 WEEKS & SEE THE RESULTS
Net Qty. 120ml (100ml + 20ml Free)
20% EXTRA

Dr. Juneja's
Kesh King®
AYURVEDIC MEDICINAL OIL

भित्र

आइतबार, २२ फागुन २०७३ (वर्ष १७, अंक २९)
NEPAL National Weekly, 5 Mar 2017 (Vol. 17, No.29)
नेपाल
www.nepal.ekantipur.com

निर्वाचन आयोग, नेपाल
ELECTION COMMISSION, NEPAL

नयाँ चुनाव, नयाँ उत्साह

आवरण २६

१६ राजनीति
प्रचण्डको चितवन नजर

प्रेस सेन्टर नेपाल, चितवन
Press Centre Nepal, Chitwan
Press

२० समसामयिक
टाउको उठाउँदै अतिवाद

२३ संवाद

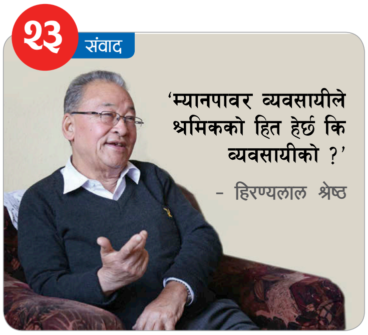

'म्यानपावर व्यवसायीले श्रमिकको हित हेर्छ कि व्यवसायीको ?'
– हिरण्यलाल श्रेष्ठ

३६ विकास
राष्ट्रिय (अ)गौरवशाली योजना !

५४ झल्याकझुल्लुक

बोली एउटा व्यवहार अर्को

अब अर्के आर्यनसँग

४० व्यक्तिचित्र
ऋसरोडको कथा

बेइज्जती मात्रै १४
विमर्श : अच्युत वाग्ले १८
अस्पताल, आफैँ बेहाल ३९
स्मार्टफोन, स्मार्ट प्रयोग ४४

स्थायी स्तम्भ »

पाठकको पत्र (६), सोझै (९), परिहास (१०), झटारो (११), स्मरण (१३), पुस्तक (४६), साहित्य (४८), सूचना/प्रविधि (५०), चित्रपट (५२), झल्याकझुल्लुक (५४), सहरमा (५६), नोटबुक (५८)

कान्तिपुर पब्लिकेसन्सका लागि अध्यक्ष तथा प्रबन्ध निर्देशक : कैलाश सिरोहिया । **निर्देशक** : स्वस्तिका सिरोहिया । **प्रधान सम्पादक** : प्रशान्त अर्याल
साहित्य/कला : रमण घिमिरे, **प्रमुख उप-सम्पादक** : सन्तोष आचार्य, **विशेष प्रतिनिधि** : सीताराम बराल, **वरिष्ठ संवाददाता** : राजकुमार बानियाँ, रामबहादुर रावल, बाबुराम विश्वकर्मा
सहायक वरिष्ठ संवाददाता : माधव बस्नेत, **संवाददाता** : मनबहादुर बस्नेत, प्रदीप बस्याल, गोकर्ण गौतम, **अर्थ** : सुरेशराज न्यौपाने
कपी डेस्क : ईश्वरी ज्ञवाली, विमल आचार्य, **तस्बिर** : रवि मानन्धर (संयोजन), भास्वर ओझा
सज्जा : चन्द्रकुमार प्रजापति (संयोजन), घनश्याम डंगोल, यमन मानन्धर, सुनीता अधिकारी, **कार्टुन/ग्राफिक्स** : रवीन्द्र मानन्धर, **मार्केटिङ** : असुरारी ज्ञवाली

कान्तिपुर पब्लिकेसन्स (प्रा.) लि., सेन्ट्रल बिजनेस पार्क, थापाथली, काठमाडौँ, पो.ब.नं. ८५५९, फोन नं : ५१३५००० (एक्सटे. २१०७),
फ्याक्स : ५१३५०२५, विज्ञापन : ५१३५००० (एक्सटे. ११०७), ग्राहक सेवा : ५१३५००० (एक्सटे. १२१३), इमेल : nepalmag@kmg.com.np
पृथ्वी प्रिन्टिङ प्रेस (प्रा.) लि. काठमाडौँमा मुद्रित, प्रकाशन मिति : १५ फागुन २०७३, का.जि.द.नं. १०४/०५६/५७ म.क्षे.हु.नि.का.द.नं. २/०५७/५८

प्रहरीमा प्रहसन
नेपाल
विप्लवको
बाङ्गो बाटो

nepalpatra@kmg.com.np

जनतालाई बेवकुफ नबनाऊ

बरालिएका
विप्लव
निराशा र आक्रोशबाट फाइदा उठाएर सत्तामा पुग्ने रणनीति

यदि सक्छौ भने एक थोपा रगत नबगाई, जनतालाई सास्ती नदिई गरेर देखाऊ, नत्र हतियार उठाएर फेरि जनतालाई मार्ने कुरो नगर *(बरालिएका विप्लव, १५ फागुन)*। दसवर्षे 'जनयुद्ध'ले १७ हजारभन्दा बढी मानिस मरे, हजारौँ नागरिक दोहोरो द्वन्द्वमा फसे, अझै कति विधवा, अपांग र असहाय भएर बाँचिरहेका छन्। बेरोजगारीले गाँजेका बेला केही गरिब जनताका छोराछोरीले बल्लतल्ल पाएको जागिर पनि जबर्जस्ती छोड्न लगायौ। बल्लतल्ल बनेका देशका भौतिक संरचना नष्ट गरेर अर्बौं अर्बको नोक्सान गऱ्यौ। त्यसैले सोझा जनतालाई हतियार नबनाऊ। सक्छौ भने देशका ब्वाँसाहरू निमिट्यान्न पार, सक्दैनौ भने खोक्रो भाषण पनि नदेऊ।

● **कमन राई**
काठमाडौँ

आशा निरर्थक

थोत्रो दर्शनजस्तो लाग्यो सुजाता कोइरालाका कुरा *('पावर, पैसा र ग्ल्यामर केही रहेनछ,' १५ फागुन)*। अध्यात्मका कुरा त उनको जीवनसँग झनै मेल खाने कुरै होइन। विरासतबाट नेतृत्व 'प्रोजेक्ट' गरेकी हुनाले जनतासँग प्रत्यक्ष सम्पर्क उनको चाहनाबाहिरको कुरा हो। संकटको घडीमा जर्मनीमा बसेकी र बहुदलको आगमनपछि एक्कासि नेतृको अवतारमा उदाएकी सुजाताजस्ता नेताले सरकारी सम्पत्तिलाई आफ्नै सम्पत्ति सम्झिनु उनको वंशज अधिकार हो! सुजाताबाट मुलुकले के आश गर्न सक्छ र ?

● **रामदेव मण्डल**
विराटनगर

- आध्यात्मिक मार्गदर्शन एउटा अचूक अस्त्र हो, सुधारका निम्ति। मानवलाई अन्तिम अवस्थामा शान्तिको आवश्यकता पर्छ। जीवित प्राणीहरूको आत्मशान्ति र सफलताका लागि यसभन्दा अर्को विकल्प देखिँदैन।

● **डीपी राई**
साउदी अरेबिया

- यति परिवर्तन भइन् होला र सुजाता ? कि समाचारमा आउने मेसो हो ? वास्तवमा उमेर ढल्केपछि वा रोग लागेपछि मात्रै मानिसलाई गलत र सही छुट्याउने परख प्राप्त हुन्छ भन्छन्, हो रहेछ कि क्या हो ?

● **पुष्प धिताल**
काठमाडौँ

दमदार गढवाल कनेक्सन

नेपाली भू-राजनीतिमा प्रभाव पार्ने भारतीय सुरक्षा निकायमा अहिले भारतको उत्तराखण्डका गढवालीहरूको प्रभाव राम्रो छ *(प्रहरीमा प्रहसन, १५ फागुन)*। भारतीय प्रधानमन्त्रीका राष्ट्रिय सुरक्षा सल्लाहकार अजित डोभाल, भारतीय जनता पार्टीका नेता भगतसिं कोश्यारी, गुप्तचर निकाय रिसर्च एन्ड एनलाइसिस विंग (रअ)का डाइरेक्टर अनिलकुमार धस्माना उत्तराखण्डकै हुन्। यिनीहरूमध्येकै एक प्रभावशाली व्यक्तिले डीआईजी चन्दका पक्षमा निर्णय गर्न प्रधानमन्त्रीलगायतलाई टेलिफोनमार्फत सिफारिस गरेको प्रसंग अलिक अपुष्ट लाग्यो। यस्ता कुरा स्रोतको भरमा भन्दा पनि व्यक्ति वा निकायको नामै किटेर उल्लेख गरेको भए समाचार अझ दमदार हुन्थ्यो।

● **रचना घिमिरे**
बुटवल, रुपन्देही

- कानुनको शासन स्थापित गर्छु भनेर राणा र पञ्चायतविरुद्ध संघर्ष गरेकाले नै

कानुनको धज्जी उडाउन थालेपछि अब कोबाट अपेक्षा गर्ने ? जनताले समयमै विकल्प खोजेनन् भने हुने यस्तै हो । ढिला गरेकाले नै हामीले विकल्प नपाएका हौँ ।

● **सुकदेव कोइराला**
बनेपा, काभ्रे

कहिलेसम्म सहने ?

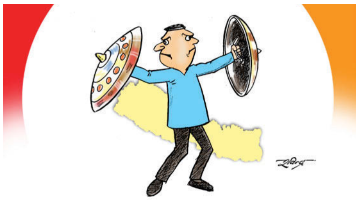

इतिहासले हामीलाई सँगै बस्ने अनुमति दिएको छ भनेर सधैँ सुगा रटाइ गर्नुको औचित्य छैन *(सुरक्षा चुनौतीको सम्बोधन, १५ फागुन)* । किनभने, जनताले चाहँदा बर्लिन पर्खाल पनि भत्किएको छ । तसर्थ, विशिष्टताको सीमा पनि बुझौँ । सँगै छौँ भनेर सिमाना मिच्ने, अपहरण गर्ने, नाकाबन्दी गर्ने, सिमानामा बाँध बाँधेर डुबानमा पार्ने, सिमानाका जनताका छोरी-चेली अपहरण गरी बलात्कार गर्ने काम जारी नै राख्ने हो भने सीमामा बाँध बाध्न पनि ढिला गर्नु हुँदैन ।

● **कृति भट्टराई**
चुच्चेपाटी, काठमाडौँ

(**सच्याइएको** : गतांकमा प्रहरीमा प्रहसन शीर्षकमा प्रकाशित सामग्रीको नवौँ अनुच्छेदको पाँचौँ हरफमा 'तर, भ्रष्टाचारमा जेल सजाय भोगेका र अहिले हिन्दु मुद्दा उठाइरहेका खुमबहादुर खड्का' हुनुपर्नेमा अन्यथा भएकाले सच्याइएको छ ।

- **प्रधान सम्पादक**)

'हामी असहमत छौँ'

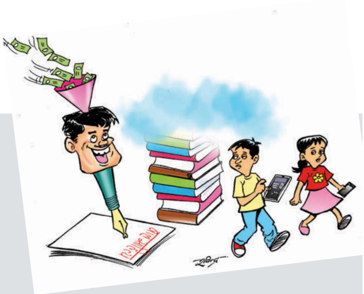

बालसाहित्यलाई विषयवस्तु बनाउनु भएकामा हामीलाई खुसी लागेको छ तर सामग्रीमा दाबी गरिएझैँ बालसाहित्य लेखन गैरसरकारी संस्थाको प्रभावमा रहेको, नेपालमा असल बालसाहित्य प्रकाशन नै नभएको तथा रुम टू रिडले बालपुस्तक खरिद गर्दा निष्पक्ष नगरेको जस्ता भनाइप्रति हामी असहमत छौँ *(साहित्यको एनजीओकरण, १ फागुन)* । सानैदेखि पढ्ने बानी तथा पठन सीपको विकास गरी बालबालिकालाई स्वतन्त्र पाठक बनाउन रुम टू रिडले नेपाललगायत विश्वका विभिन्न १० विपन्न मुलुकमा साक्षरता तथा विद्यालय पुस्तकालयको कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेको छ । यसै सिलसिलामा आफ्नै भाषामा बालसाहित्यका पुस्तकको अभाव महसुस गरी एक दशकअघि रंगीन बालपुस्तक प्रकाशन सुरु गरेयता नेपाली बालसाहित्यमै नयाँ 'ट्रेन्ड' सुरु भएको जगजाहेर छ ।

एक दशकअगाडिसम्म नेपाली बालसाहित्यका पुस्तक बर्सेनि कति र के कस्ता निस्कन्थे र रुम टू रिडको उपस्थितिपछि त्यसमा के कस्तो गुणात्मक तथा संख्यात्मक परिवर्तन आएको छ भन्ने कुरा बालसाहित्यमा जानकार जो कसैलाई स्पष्ट नै छ । हामीले प्रकाशन गरेका सीमित पुस्तक पर्याप्त नहुने भएकाले हामीले विभिन्न निजी प्रकाशनका बालपुस्तकसमेत खरिद गरी हाम्रो कार्यक्रम सञ्चालन भएका सरकारी विद्यालयहरूमा पुस्तकालय स्थापना गर्ने गरेका छौँ । यसका लागि पुस्तक खरिद गर्न ग्लोबल अफिसबाटै निश्चित वैज्ञानिक आधार तय भएका छन् ।

पुस्तकको माग सार्वजनिक सञ्चार माध्यममार्फत हरेक वर्ष सबैका लागि खुला सूचना प्रकाशित गरी हामी खुला मापदण्ड अनुसार निश्चित प्रति किताब खरिद गर्छौं । हाम्रो पुस्तक प्रकाशन, विकास तथा खरिद प्रक्रियाबारे बुझ्न चाहेमा हामी सबैका लागि खुला छौँ र सबै प्रक्रिया पारदर्शी छन् । जहाँसम्म दिनेश श्रेष्ठले नै कथालय खोल्न लगाएको र आधाजसो किताब कथालयकै खरिद गर्ने गरेको भन्नेजस्ता आरोपको सन्दर्भ छ, पहिलो कुरा, श्रेष्ठ रुम टू रिडका सह-संस्थापक हुनुहुन्छ, राष्ट्रिय निर्देशक होइन र उहाँ सन् २००८ देखि नै ग्लोबल अफिसमा कार्यरत हुनुहुन्छ । रुम टू रिड नेपालका राष्ट्रिय निर्देशक बेग्लै हुन्छन् र कन्ट्री अफिस आफ्नो कार्य सञ्चालन तथा निर्णयमा स्वतन्त्र रहन्छ । रुम टू रिडको मापदण्डमा पर्ने किताब जुनसुकै प्रकाशनको भए पनि खरिद गरिन्छ ।

हामीलाई प्राप्त हरेक नमुना किताब हामी हाम्रो प्राविधिक टिमबाट परीक्षण गर्छौं र खरिद गर्न लायक, केही सुधार गरी खरिद गर्न लायक र खरिदका लागि अनुपयुक्त भनी कारणसहित वर्गीकरण गरेर लायक पुस्तक खरिद गर्ने हाम्रो प्रणाली रहेको अवगत गराउन चाहन्छौँ ।

● **ऋषि अमात्य**
जनसम्पर्क तथा सञ्चार व्यवस्थापक
रुम टू रिड, नेपाल

धन्यवाद
नेपाल
nepal.ekantipur.com
70,000+
fb.com/NepalMagazine
Follow
40,000+
@NepalMagazine

विदेशबाट

जहाँ बोलिन्छ आठ सय भाषा

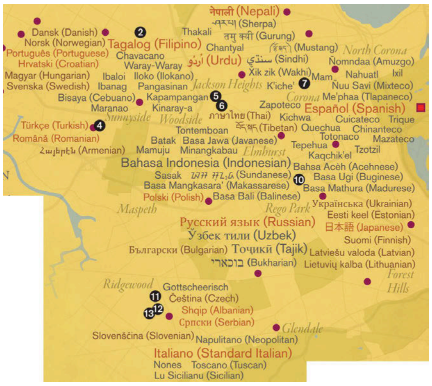
नेपाली (Nepali)
ཤར་པ། (Sherpa)
Thakali
तमु क्यी (Gurung)
Chantyal
(Mustang)
North Corona
Dansk (Danish)
Norsk (Norwegian)
Tagalog (Filipino)
Português (Portuguese)
Chavacano
Hrvatski (Croatian)
Waray-Waray
اُردُو (Urdu)
سنڌي (Sindhi)
Ñomndaa (Amuzgo)
Magyar (Hungarian)
Ibaloi
Iloko (Ilokano)
Xik zik (Wakhi)
Mam
Nahuatl
Ixil
Svenska (Swedish)
Ibanag
Pangasinan
Jackson Heights
K'iche'
Ñuu Savi (Mixteco)
Bisaya (Cebuano)
Kapampangan
Corona
Me'phaa (Tlapaneco)
Maranao
Kinaray-a
Zapoteco
Español (Spanish)
Sunnyside
Woodside
ภาษาไทย (Thai)
Kichwa
Cuicateco
Trique
Türkçe (Turkish)
Tontemboan
བོད་སྐད (Tibetan)
Quechua
Chinanteco
Română (Romanian)
Batak
Basa Jawa (Javanese)
Totonaco
Tepehua
Mazateco
Հայերէն (Armenian)
Mamuju
Minangkabau
Elmhurst
Kaqchik'el
Tzotzil
Bahasa Indonesia (Indonesian)
Bahsa Acèh (Acehnese)
Sasak
(Sundanese)
Basa Ugi (Buginese)
Basa Mangkasara' (Makassarese)
Basa Mathura (Madurese)
Polski (Polish)
Basa Bali (Balinese)
Maspeth
Rego Park
Українська (Ukrainian)
Eesti keel (Estonian)
Русский язык (Russian)
日本語 (Japanese)
Ўзбек тили (Uzbek)
Suomi (Finnish)
Български (Bulgarian)
Тоҷикӣ (Tajik)
Latviešu valoda (Latvian)
בוכארי (Bukharian)
Lietuvių kalba (Lithuanian)
Forest Hills
Ridgewood
Gottscheerisch
Čeština (Czech)
Shqip (Albanian)
Српски (Serbian)
Glendale
Slovenščina (Slovenian)
Napulitano (Neopolitan)
Italiano (Standard Italian)
Nones
Toscano (Tuscan)
Lu Sicilianu (Sicilian)
2
4
5
6
7
10
11
12
13
N

अमेरिकाको न्युयोर्क त्यस्तो सहर हो, जहाँ आठ सयभन्दा बढी भाषा बोलिन्छन् । अझ भन्नुहुन्छ भने त्यहाँकै क्विन्स भनिने क्षेत्रमा जति भाषा बोलिन्छ, त्यति त एकै ठाउँमा संसारमा कतै बोलिँदैन । इन्डेन्जर्ड ल्याङ्वेज एलायन्सको सहयोगमा ती भाषाका नक्सा बनाइएको छ, जो पुस्तक *ननस्टप मेट्रोपोलिसः अ न्युयोर्क सीटी एटलस*मार्फत हालै सार्वजनिक गरिएको छ । क्विन्स मानव जातिकै लागि भाषिक विविधताको राजधानीका रूपमा रहेको एटलसका लेखकहरू बताउँछन् ।

नक्सामा देखाइए अनुसार त्यही सानो क्विन्सभित्र पनि आफ्ना भेग र क्षेत्र अनुसारका ठाउँका मानिसहरू जुटेर बसेका पाइन्छन् । अर्थात् कुन कुन भाषाभाषीबीच सामीप्य छ भन्ने पनि यसबाट थाहा हुन्छ । *बिजनेस इन्साइडर* पत्रिकामा प्रकाशित नक्सामा देखाइए अनुसार क्विन्सको पूर्वी भेग र ज्याक्सन हाइटबीचमा नेपाली, थकाली, मुस्ताङ, शेर्पा, तमु क्यी (गुरूङ) भाषीको बाक्लो उपस्थिति छ । हुनानी, सिचुवानिज, क्यान्टोनिज, हक्का, ताइसेनिजजस्ता चीनभित्रका भाषा बोल्नेहरूको छुट्टै पकेट छ । स्वीडिस, नर्वेजियन हुन् वा कोरियन र मंगोलियन भाषीहरू सबै सँगै बस्छन् । ◆

सुर-बेसुर

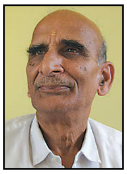

> **०५४ मा एमालेले ६५ प्रतिशत मत ल्यायो । त्यतिबेला वामदेव गौतम गृहमन्त्री थिए । उनले आफ्नो मन्त्रालयमार्फत सीडीओहरूलाई प्रभावमा पारे । हामीले दुई जना सीडीओलाई कारबाही गर्नुपर्ने भयो तर प्रधानमन्त्री लोकेन्द्रबहादुर चन्दले त्यसो नगरौँ भनेपछि हामीले निर्वाचन अधिकृतमा परिवर्तन भन्ने समाचार बनाउन लगायौँ ।**

प्रा वीरेन्द्रप्रसाद मिश्र, पूर्वनिर्वाचन आयुक्त

रातोपाटी डटकम

तस्बिरमा इतिहास

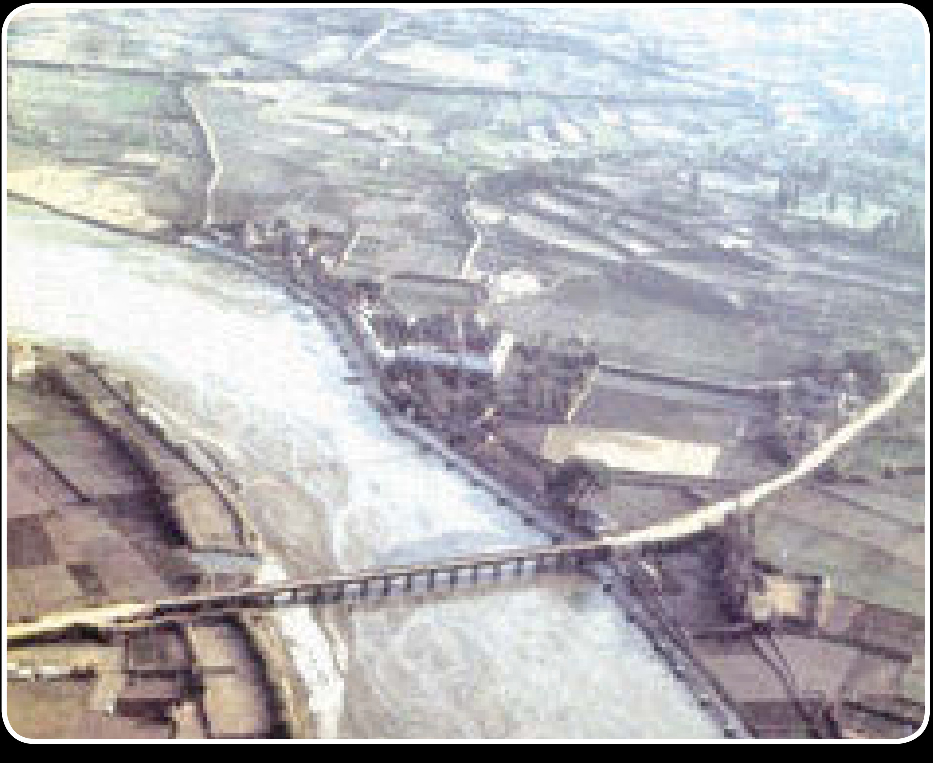

वारि काठमाडौं, पारि ललितपुर : ४५ वर्षअघिको शंखमूल पुल।

सोझै

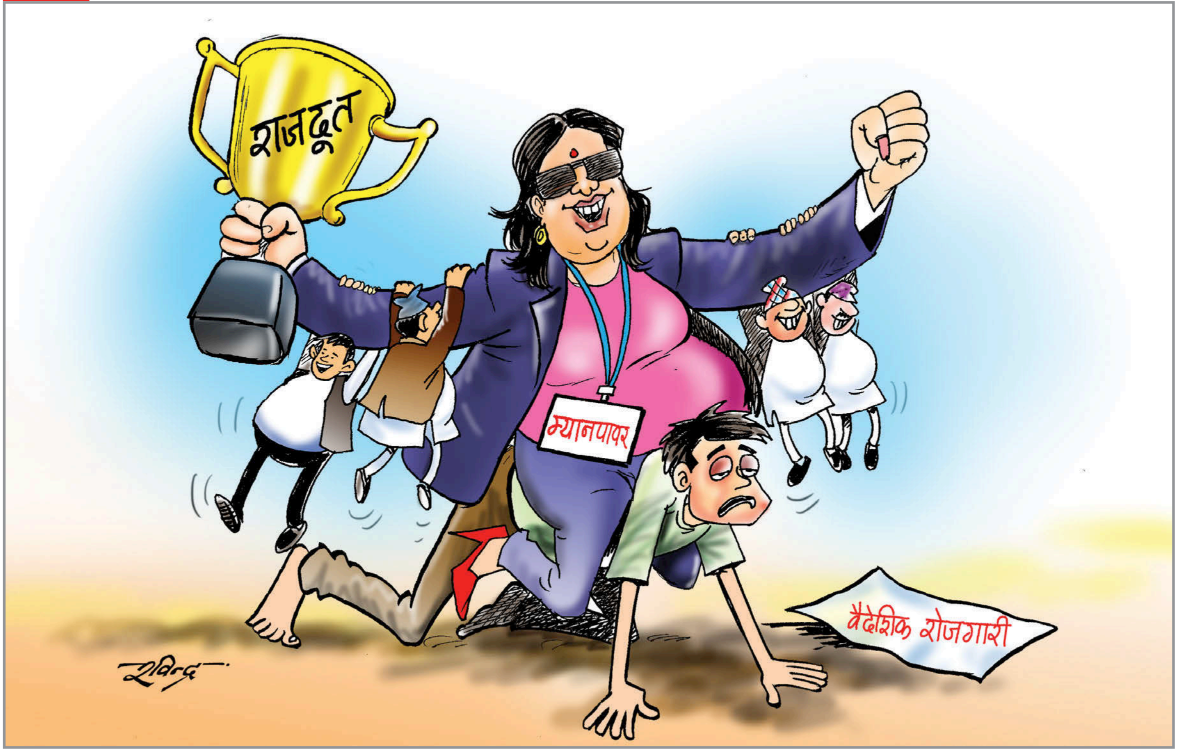

तथ्यचित्र

YouTube दसको कमाल

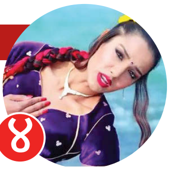

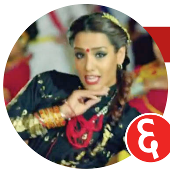

	गीत	फिल्म	गायक	संगीतकार	भ्युज (१३ फागुनसम्म)
१	सुर्के थैली खै...	वडा नं ६	राजनराज सिवाकोटी अञ्जु पन्त राजु विश्वकर्मा	राजनराज सिवाकोटी	१,६०,७४,२५५
२	पूर्वपश्चिम रेल...	छक्कापन्जा	राजनराज सिवाकोटी अञ्जु पन्त	राजनराज सिवाकोटी	१,१५,६३,७०३
३	ठमेल बजार...	लुट २	कालीप्रसाद बाँस्कोटा मीना निरौला भानुभक्त दाहाल	कालीप्रसाद बाँस्कोटा	१,०५,०८,७६९
४	शिरैमा शिरबन्दी...	हाउ फन्नी	मेलिना राई	वसन्त सापकोटा	७६,०१,८१०
५	निर जैले रिसाउने...	पुरानो डुंगा	कालीप्रसाद बाँस्कोटा	कालीप्रसाद बाँस्कोटा	६८,७०,७३६
६	कम्मरमाथि पटुकी...	नाइ नभन्नु ल ३	मेलिना राई प्रल्हाद तिमल्सिना	वसन्त सापकोटा	६८,६५,०३१
७	कुरा खाँट्टी हो...	परदेशी	प्रशान्त तामाङ मिलन अमात्य नारायण रायमाझी	बीबी अनुरागी	५९,४९,९२७
८	चिया कफी...	नाइ नभन्नु ल ४	सुगम पोखरेल इन्दिरा जोशी	वसन्त सापकोटा	५६,३२,२५३
९	म यस्तो गीत गाउँछु...	प्रेमगीत	सुगम पोखरेल अञ्जु पन्त	अर्जुन पोखरेल	५४,७३,४३८
१०	देख न चम्पा...	छक्कापन्जा	कृष्ण काफ्ले दीपाश्री	दीपक शर्मा	५१,१२,६११

फिल्म गायक संगीतकार

स्रोत : यूट्युब
इन्फोग्राफिक्स : यमन मानन्धर

सातका चर्चित

शिवराम श्रेष्ठ
खेलाडी

सूर्य नेपाल सेन्ट्रल ओपन गल्फमा आफ्नो करिअरको ३४औं उपाधि हात पारेकाले ।

विभेष गुरूङ
खेलाडी

इङ्लिस प्रिमियर लिग (इपीएल) क्लब क्रिस्टल प्यालेसमा आबद्ध भएकाले ।

फरियावाद-जिन्दावाद !

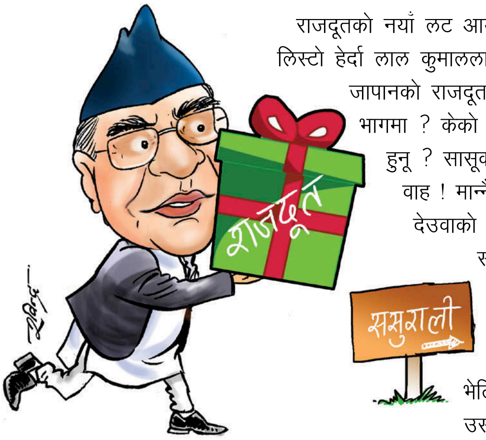

राजदूतको नयाँ लट आयो । १४ जनाको लिस्टो हेर्दा लाल कुमाललाई भाउन्न भयो, जापानको राजदूत राप्रपाको भागमा ? केको राप्रपाको भागमा हुनू ? सासूको भागमा पो ! वाह ! मान्नैपर्छ शेरबहादुर देउवाको 'आइडिया' ! सासूको खातिरदारीमा उनीजति 'फरवार्ड' ज्वाइँ अरू भेटिएनन् । क्या उस्ताद !

ठूलो दलको भागमा कमसल देश राखेर मालदार मानिने देशको राजदूत सानो दलको जिम्मा लगाउने अनि जस्केलाबाट सासूलाई सुम्पने चातुर्य देउवाले देखाएकै हुन् । अर्को पार्टीको कोटाबाट आफ्नी सासूलाई राजदूत बनाउन थोरैतिनो खुबीले पुग्दैन । हुन सक्छ, देउवाले ससुराली जाँदा खाएको चौरासी व्यञ्जनको भर्पाई गरेका हुन् या अब जापानी-मेजमानी खान खोजेका हुन् ! ज्वाइँ हुनु त देउवाजस्तो ! सासू हुनु त प्रतिभा राणाजस्तो ! सासू-ज्वाइँ जिन्दावाद ! फरियावाद जिन्दावाद !

■ **लाल कुमाल**

प्रब्लम मास्टर

संविधानमा खोट निकाल्नूस् । संघीयता काम लाग्दैन भन्दिनूस् । जाति र क्षेत्रको गणितमा गडबड देखाइदिनूस् । ठोकुवा गर्दिनूस्, चुनाव हुनै सक्दैन । अरूले स्थानीय निकायभन्दा तपाईं तह भन्नूस् । जब माहौल स्थानीय तहतिर जान्छ अनि तपाईं भन्न थाल्नूस्, कहाँ स्थानीय तह हुन्छ, निकाय पो हुन्छ । समाधानको कुरै नगर्नूस् । जे आयो, त्यसमा समस्या देखाइदिनूस् । यो मिलेन, त्यो मिलेन । यो हुँदैन, त्यो हुँदैन । प्रजातन्त्र भए लोकतन्त्र, लोकतन्त्र भए गणतन्त्र । अरूले जनादेश भन्दा तपाईं मतादेश भन्दिनूस् । अरूले मतादेशमा सही थापे, तपाईं फलादेशतिर लाग्नूस् । अरूले राष्ट्रवाद भन्दा तपाईं उपराष्ट्रवाद, सहराष्ट्रवाद भनेर एकपछि अर्को अत्तो थापिदिनूस् ।

बस्, तपाईं केवल समस्या सिर्जना गर्दिनूस् । भएको समस्या सक्दो बढाउने कोसिस गर्नूस् । यति गरेपछि तपाईंको बजारभाउ उकालो लाग्ने पक्का छ । गोष्ठी र सेमिनारहरूमा भाषण भ्याइ-नभ्याइ । दूतावासले डिनर अफर गर्नेछन् । तपाईंले कुनै कष्ट नगरीकनै दाताहरूले प्रोजेक्ट थमाउनेछन् । एनजीओ-आईएनजीओहरूले कार्यपत्र लेख्न 'एड्भान्स' दिनेछन् । तपाईंको समय अग्रिम 'बुक' गर्नेहरूको लाइन लाग्नेछ । टीभी र रेडियोमा अन्तर्वार्ता दिन भ्याइ-नभ्याइ । देश-विदेश डुल्न भ्याइ-नभ्याइ । यस्तो काइदाको धन्दामा तपाईं किन पछि पर्ने ? भइहाल्नूस्, प्रब्लम मास्टर !

■ रून्चे राइँलो

हरियो बाकसमा होहल्ला

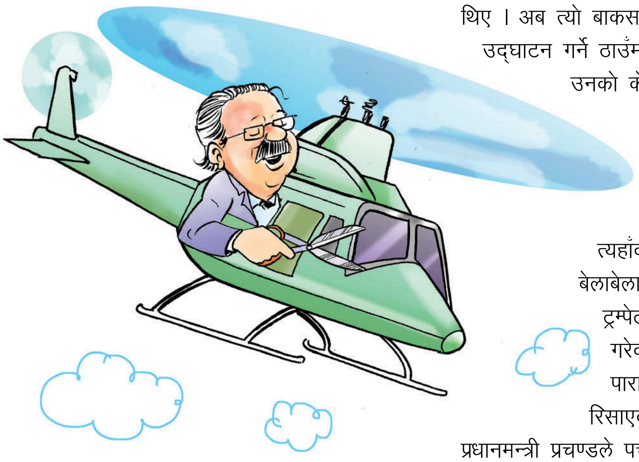

हिजोआज समाचारको खडेरी परेर हो कि कुन्नि ? प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड' हेलिकप्टर चढेर पुराण उद्घाटन गर्न गए भन्ने समाचार आयो । अरे यार ! कुनै पनि चीज चढ्न काठी र लगाम चाहिन्छ नै । त्यो हेलिकप्टरमा न लगाम थियो, न काठी । उनी त केवल गुड्नका लागि चक्कासमेत नभएको हरियो बाकसभित्र छिरेर बसेका मात्र थिए । अब त्यो बाकस उडेर पुराण उद्घाटन गर्ने ठाउँमा पुग्यो त उनको के दोष ? होसियार है साथीहरू ! उता अमेरिकामा यस्तै कुराले रिसाएर त्यहाँका पत्रकारलाई बेलाबेला राष्ट्रपति ट्रम्पले ट्रम्पेटजस्तै बजाइदिने गरेका छन् । यस्तै पारा हो भने यहाँ पनि रिसाएका बेला हाम्रा प्रधानमन्त्री प्रचण्डले पच्काइदेलान् नि फेरि !

■ **सुर्जे नेवाः**

बहुमुखी प्रतिभाका धनी

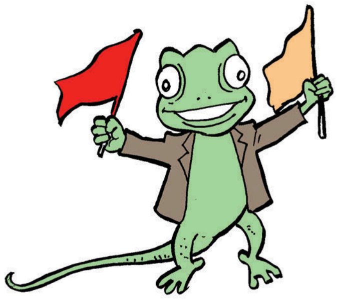

चाणक्यको एक जना साथी छ, बहुमुखी प्रतिभाको धनी । ऊ जिल्लामा स्ववियु सभापति भयो । पत्रकार चौतारी, पत्रकार महासंघ, गैसस महासंघ, रेडक्रस-मन्त्री, सामुदायिक रेडियोको अध्यक्ष, विद्यालय व्यवस्थापन समिति अध्यक्ष, मानव अधिकारवादीदेखि नागरिक समाजको प्रतिनिधिसम्म उही हो । भर्खरै ऊ एक पार्टीको जिल्ला उपाध्यक्षमा निर्वाचित भयो । ऊ जिल्लाबाट अनेक गोष्ठी,

मदिरा-मीमांसा

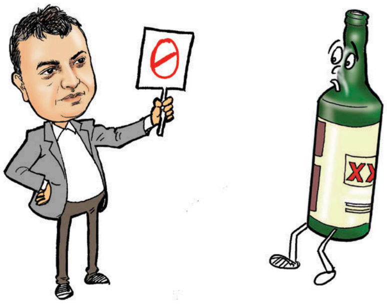

युवा जोसका साथ स्वास्थ्यमन्त्री बनेका गगन थापाको मदिरा-मीमांसा सहरभरि चर्चामा छ । सरकारी ढुकुटीलाई मितव्ययी बनाउने सूत्र निकालेका छन्, 'मदिरा र चुरोटको करबाट सरकारले कमाउने भन्दा यसले जन्माउने रोगको उपचारमा बढी खर्च हुन्छ ।' सरकारको बगलीको पैसा अनुत्पादक क्षेत्रमा खर्चले पिरोलिएका मन्त्रीले 'राष्ट्रिय मदिरा नियमन तथा नियन्त्रण नीति' ल्याएका छन्- सार्वजनिक समारोह, विवाह, उत्सवलगायतमा मदिरा निषेध । बिहान ५ बजेदेखि साँझ ७ बजेसम्म फुटकर मदिरा खरिद-बिक्रीमा बन्देज । फुटकर मदिरा किन्दा एक दिनमा एक लिटर मात्र ।

वाटरगेटको अलिकति सुझाव छ- आमनेपालीलाई मदिरापान गर्न निरूत्साहित गर्न कम्मर कसेको सरकारले यी सब झ्याउलो गर्नुभन्दा मदिरा उद्योग नै सदासर्वदाका लागि बन्द गरे कसो होला ? विदेशबाट मदिरा आयातको इजाजत नै बन्द गरिए कसो होला ? आखिर मन्त्रीजीले भनेकै छन्, 'मदिराको करबाट सरकारलाई आफ्नो गोजी गरम गर्नु छैन ।'

■ वाटरगेट उपाध्याय

महाधिवेशन, तालिम, भ्रमण, अन्तर्क्रिया, डेलिगेसन के के जाति लिएर काठमाडौं धाइरहन्छ ।

यसै मेसोमा थाहा भो, नपिउँदा ऊ गणतन्त्रवादी हो, पिएपछि राजतन्त्रवादी । बिहान र दिउँसो ऊ संघीयतावादी हो, साँझ राष्ट्रिय जनमोर्चावादी । अन-एयरमा धर्मनिरपेक्षवादी हो, अफ-एयरमा हिन्दुवादी । सार्वजनिक सभामा आरक्षण र समावेशीकरणको वकालत गर्छ । व्यक्तिगत ठाममा भने आरक्षणले सब ध्वस्त भयो भन्छ । ऊ एनजीओ चलाउँछ र भन्छ, 'देश बिगारेकै डलरले हो ।' मेरो बहुमुखी साथीलाई अनेक शुभकामना !

■ चाणक्य नेपाली

झटारो | **■ लक्ष्मण गाम्नागे**

धर्तीको धूलो टाँसौँ निधारमा

धूलोको महत्त्व थाहा नपाउने मुठ्ठीभर मानिसहरू हाम्रो प्रिय राजधानी काठमाडौँमा मडारिइरहेको धूलोको मुस्लो देखेर सरकारलाई गाली गर्छन् । हामीले बुझ्नुपर्छ, यो धूलो चानचुने होइन । यसको महिमा राष्ट्रिय मात्र होइन, अन्तर्राष्ट्रिय जगत्मै फैलिएको छ । यसैका प्रभावले कतिपय अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूले संसारको तेस्रो धुलाम्मे सहर भनेर तथ्यांकै प्रकाशन गरी हाम्रो राजधानीको गौरव बढाएका छन् । हामीले यो गौरवलाई अझै बढाएर संसारमै पहिलो पार्नु हाम्रो कर्तव्य हो ।

राज्यले पनि धूलोलाई उच्च सम्मान दिएको छ । धूलो उत्खनन गर्न, भण्डारण गर्न, फिँजाउन, फैलाउन र उडाउन कुनै कन्जुस्याइ गरेको छैन । अस्ति हाम्रा प्रधानमन्त्री प्रचण्ड स्वयं धूलो उडाउन कुचो लिएर सडकमा निस्कने भएका थिए । तर, उनका सल्लाहकारहरूले धूलोको मुस्लोमा प्रधानमन्त्री पस्दा निसासिएर तलबितल भइहाल्यो भने चुनाव घोषणामा ढिलाइ भई मुलुकले निकास पाउन नसक्ने बताएपछि उनी पछि हटेका हुन् । अब चुनावको घोषणा भइसकेकाले उनी पनि राज्यका अरू निकायहरू सँगसँगै धूलो उडाउन सडकमा आउने सम्भावना बढेको छ । यसरी हाम्रो धूलो मुलुकका कार्यकारी प्रमुखलाई नै सडकमा उतार्न सक्ने शक्तिशाली भएको छ । महानगरले ल्याएको एउटा ब्रुमरलाई त हाम्रो धूलोले एक घन्टामा ध्वस्त बनाइदिएकै थियो ।

सडक, खानेपानी, बिजुली, टेलिफोन, महानगर र प्रधानमन्त्रीज्यू जस्तै धूलोले हामी महानगरवासीहरूलाई पनि एकदमै जागरूक बनाएको छ । हामी धूलो बढार्दै, धूलो उडाउँदै, धूलो टकटक्याउँदै, धूलो पुछ्तै, धूलो पखाल्दै, धूलो छोप्दै, धूलो छेक्दै, धूलोमै मिलेर, धुलाम्मे भएर, दिन-रात व्यस्ततापूर्वक धूलोमा रुमल्लिइरहेका छौँ । सडक किनाराका किराना पसलेहरू धूलोका मूर्ति, धूलोकै पुजारीजस्ता देखिन्छन् । चोकहरूमा धूलोका सालिकहरूले सिट्टी लगाएर ट्राफिक नियन्त्रण गरिरहेको देखिन्छ । कुनै कृत्रिम रङरोगन नगरीकनै हाम्रो राजधानी र राजधानीवासीको रङ्ग र ढङ्ग खैराते भएको छ । खैरा घरहरू, खैरा लुगा लगाएका खैरो अनुहारका मान्छेहरू, खैरो कपाल र आँखीभौँहरू, खैरा रूखपातहरू । खैरा दाल-चामल, खैरा भात-भान्सा । खैरो खकार, खैरो डकार, खैरो सिंगान, आँसु र पसिना । खैरा बटुवा, खैरा विद्यार्थी । बिरामीहरूको एक्स-रे गरेर हेर्दा खैरा मुटु, खैरा कलेजा र फोक्साहरू । रगतै खैरो । क्या अनौठो, क्या दुर्लभ भयौँ हामी !

धूलोबाट कसैलाई बेफाइदा छैन । धूलोकै नाममा राष्ट्रिय बजेट धूलो पार्नेहरूलाई त्यत्तिकै नाफा छ । धूलोबाटै कतिको जीविकोपार्जन चलेको छ । कति संघ-संस्थाहरू धूलोमाथि स्थापना भएका छन् । अस्पताल, क्लिनिक, औषधि व्यवसाय, मास्क आदिको व्यापार-व्यवसाय खुब फस्टाएको छ । पर्यटनको विकास तीव्र हुँदै छ । विकसित राष्ट्रहरू कृत्रिम बादल बनाएर वर्षा गराउँछन्, हामी धूलो उडाएर राजधानीमा पर्यटकलाई दिउँसै अँध्यारोको अनुभव गराउँछौँ । तिनीहरू सूर्यस्नान गराउँछन्, हामी धूलीस्नान गराउँछौँ ।

हाम्रो भाग्यले भेटेको यो धूलोमाथि नयाँ-नयाँ अनुसन्धानहरू गरौँ । कति ग्राम धूलो जमेपछि फोक्सो-कलेजो ड्यामेज हुन्छ ? विषाक्त धूलोको च्याम्बरमा गुडुल्किएर मानिसहरू कति लामो समयसम्म बाँच्न सक्छन् ? धूलोको मुस्लोमा सास फेर्ने गर्भिणी र पेटका बच्चामा धूलोको कस्तो असर हुन्छ ? यस्ता अनेक वैज्ञानिक तथ्य पत्ता लगाऊँ ।

धूलो नउठाऊँ, उडाऊँ । धूलो नबढारौँ, बढाऔँ । धूलो देखेर नाक नखुम्च्याऊँ, बरू धर्तीको धूलो निधारमा टाँसौँ र धुलिसात भएर बाँचौँ ।

kathmandupost.ekantipur.com

KMG
KANTIPUR MEDIA GROUP

BRANDING

THERE ARE **"WAYS"** TO DO IT...
AND THERE IS **THE RIGHT WAY** TO DO IT.

What makes a good Brand? What attracts people?
What can companies do to establish their message? Can we find a balance?

Find all you need to know about Branding.

the kathmandupost
escalate

BRAND
kathmandu post
escalate
IT'S ALL ABOUT THE BRAND
WAI WAI

The Kathmandu Post brings you **Escalate**. A perfect set of tools in the form of cutting edge information, analytical knowledge and expert insight on **LEADERSHIP**, **MANAGEMENT**, **BRANDING**, **HUMAN RESOURCE**...

EVERY MONDAY
IN THE KATHMANDU POST

ANS-16

गोरक्षबहादुर न्हुछें प्रधान ॥

मोहनशमशेरको अन्तिम प्रयास

राजा त्रिभुवन दिल्ली जाने उद्देश्यले एकाएक भारतीय दूतावास पसेपछि श्री ३ मोहनशमशेरको होसहवास नै उड्यो । अब के गर्ने, कसो गर्ने भन्ने द्विविधामा रहेका उनले मामाघरमा छाडिएका तीनवर्षे बालक ज्ञानेन्द्रलाई राजा बनाए। यस घटनापछि त राणाविरोधी अभियान झन्झन् चर्कियो । दिनहुँजसो सडकमा प्रदर्शन हुन थाले ।

राणाविरोधी आन्दोलन चोक, गल्ली र घरघरबाट उठिरहेको थियो । कहिले काठमाडौँका डिल्लीबजार, न्युरोड क्षेत्रबाट त कहिले पाटन, भक्तपुरमा सरकारको विरोधमा मानिसहरू सडकमा उत्रेका थिए । सरकारको विरोध गर्नेहरूलाई पक्राउ गरी थुन्ने काम मोहनशमशेर सरकारका लागि सामान्य दैनिकीजस्तै बनिरहेको थियो ।

आमजनताका छोराछोरीका अतिरिक्त उनका आफ्नै भाइभारदारसमेत सरकारको विरोधमा उत्रिए । आफ्नो सरकारको विरोध गरेको आरोपमा मोहनशमशेरले बालकृष्ण सम, जनार्दनशमशेर, जगतशमशेर, नरेशशमशेर, लक्ष्मणशमशेर, डायमनशमशेर, प्रह्लादशमशेर, किरणशमशेर, नरनारायण शमशेर, पवनशमशेर, खेमराजशमशेर आदिलाई गिरफ्तार नै गरे ।

आमजनता र परिवारभित्रैको विरोध थेग्न नसकेपछि मोहनशमशेर विदेशी कूटनीतिक नियोगको समर्थन बटुल्ने प्रयासमा लागे। यस क्रममा उनले नवस्थापित ज्ञानेन्द्रलाई राजा स्वीकार गर्न भारत सरकार तयार रहेको हल्ला चलाए। तर, त्यो हल्ला धेरै दिन कायम रहेन। भारतका प्रधानमन्त्री जवाहरलाल नेहरुले 'नेपालमा नवस्थापित ज्ञानेन्द्र शाहलाई राजा मान्न हामी तयार छैनौँ' भन्ने अभिव्यक्ति दिएपछि उनको त्यो चाल निरर्थक भयो ।

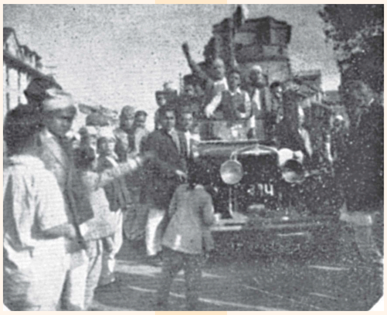

यस घटनाबाट रन्थनिएका मोहनशमशेरले ब्रिटिस दूतावासको सहयोगमा ब्रिटिस सरकारको 'ग्रिन सिग्नल' कायम राख्ने भरमग्दुर प्रयास गरे । किनभने, त्यसबेलासम्म ब्रिटिस सरकार राणा सरकारको पक्षमै थियो । ब्रिटिस प्रधानमन्त्रीसँग सम्पर्क कायम गरी मुलुकको अवस्था सामान्य रहेको र नेपाली जनता ज्ञानेन्द्रलाई राजा मानेर बस्न तयार रहेको सन्देश पठाएपछि उताबाट एक प्रतिनिधिमण्डल नेपाल आउने भएको रहेछ । तर, यो कुरा दुई सरकारका बीचमै सीमित राखिएको थियो ।

बेलायती प्रधानमन्त्रीले आफ्नो विदेश मन्त्रालयका उच्च अधिकृत सर इस्टर डेनिङ र नयाँदिल्लीस्थित ब्रिटिस उप-हाइकमिस्नर राबर्ट्ससहितको प्रतिनिधि मण्डललाई ४ मंसिर २००७ का दिन नेपाल पठाउने तयारी गरिरहेको सुइँको यहाँका भारतीय दूतावासका एक कर्मचारीले पाएपछि यसको खुलासा भएको थियो । ३ मंसिरका दिन ती कर्मचारी नेपाली कांग्रेसका एक नेतालाई भेट्न न्युरोड पुगेका बेला त्यो खुलासा गरेका थिए । यसपछि त राजनीतिक दल, महिला, युवा र विद्यार्थीहरू भड्किए, आन्दोलनले जोर पक्र्यो । हामी विद्यार्थीहरूले प्रतिनिधि मण्डल आउने भनिएको ४ मंसिरका दिन नेपाल छात्र संघको ब्यानरमा जुलुससहित सानो गौचर विमानस्थल पुगेर ज्ञापनपत्र नै बुझाएर विरोध गर्ने निर्णय गऱ्यौँ ।

त्यो ज्ञापनपत्र बुझाउन नाम चलेको र स्वच्छ मान्छे छान्ने क्रममा शंकरदेव पन्त (शंकरदेव क्याम्पसका संस्थापक)को नाममा सहमति बनेपछि हामी विद्यार्थीहरू उनलाई भेट्न उनको पुतलीसडकस्थित घरमै पुग्यौँ। 'तपाईंको हातबाट ब्रिटिस प्रतिनिधि मण्डललाई ज्ञापनपत्र बुझाउने निर्णय गरेर आएका छौँ' भन्दा उनले सहर्ष स्वीकार गरे । ४ मंसिर दिउँसो २ बजे विद्यार्थीको जुलुस लिएर सानो गौचर विमानस्थल पुग्दा २०औँ हजार मानिसले विमानस्थल घेरिसकेका रहेछन् । शान्ता श्रेष्ठ र पुण्यप्रभा देवी ढुंगानाको अगुवाइमा पुगेका महिलाहरूले पनि ठूलठूलो स्वरले नारा लगाइरहेका थिए, 'ब्रिटिस प्रतिनिधि मण्डल फिर्ता जा, राजा त्रिभुवनलाई स्वदेश फर्काउँछौँ, राणाशासन मुर्दावाद' आदि ।

नाराबाजीले विमानस्थल गुञ्जायमान थियो । अपराह्न ४ बजे ब्रिटिस प्रतिनिधिमण्डल काठमाडौँ उत्रिनासाथ तारबार र कुनै कम्पाउन्ड नभएको विमानस्थलभित्र मानिसहरू गुरुरुरु प्रवेश गर्न थाले । चन्द्रबहादुर थापाको कमान्डमा खटिएको प्रहरी प्रशासनलाई स्थिति नियन्त्रणमा लिन हम्मेहम्मे पऱ्यो । त्यसलगत्तै पुलिसले अन्धाधुन्ध लाठीचार्ज गर्नुका साथै हवाई फायर नै गऱ्यो ।

गौचर विमानस्थलमा पहिले नै ब्रिटिस दूतावासको गाडी तयारी अवस्थामा राखिएको थियो। उनीहरूलाई कडा सुरक्षासहित ल्याउँदै गर्दा शंकरदेव पन्तलाई अगाडि लगाएर हामी सर इस्टर डेनिङसम्मुख पुग्यौँ र ज्ञापनपत्र बुझायौँ । ज्ञापनपत्र बुझाउँदा पन्तका हात थरथर काँपेका थिए । तर, ज्ञापनपत्रमा उल्लिखित बेहोरा पढेपछि चाहिँ डेनिङ काम्न थाले। उनको अनुहार हेर्नलायक भएको थियो। हामीभन्दा अगाडि पनि उनलाई ज्ञापनपत्र बुझाइएको रहेछ। पत्रमा लेखिएका बेहोरा भने सबैका उस्तैउस्तै रहेछन्। तर, यो प्रमण्डलको भ्रमणले मोहनशमशेरको कामलाई वैधानिकता दिएन।

यसरी ब्रिटिस प्रतिनिधिमण्डललाई सुटुक्क नेपाल बोलाएर फकाइफुस्लाइ आफ्नो पक्षमा समर्थन जुटाउने मोहनशमशेरको सपना सिसाझैँ चकनाचूर भएको थियो । नवस्थापित राजा ज्ञानेन्द्रलाई मान्यता दिई राणा सरकारप्रति समर्थन जुटाउने मोहनशमशेरको अन्तिम प्रयास विफल भएपछि प्रजातन्त्र निकटमै आइसकेको थियो ।

॥ प्रस्तुति : **ईश्वरी ज्ञवाली**

बेइज्जती मात्रै

अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा नकारात्मक छविको प्रचार

सीताराम बराल

फागुन पहिलो साता परराष्ट्रमन्त्री प्रकाशशरण महत युरोप भ्रमणमा थिए । त्यस दौरान उनले नेपाली विमानलाई युरोपेली युनियनको ‘कालो सूची’बाट हटाउन अनुरोध गरे । मन्त्री महतले युरोपियन युनियनको विदेश तथा सुरक्षा मामिलासम्बन्धी उच्च प्रतिनिधि फेडरिक मोगरिनीसँग ५ फागुनको भेटमा त्यो अनुरोध गरेका हुन् । तर, उनको अनुरोध स्वीकारिएको सन्देश नेपाली पक्षले पाएको छैन । नेपाली आकाश असुरक्षित रहेको र आवश्यक सुरक्षा मापदण्ड नअपनाएका कारण नेपाली विमान सेवाहरू तीन वर्षदेखि युरोपमा प्रतिबन्धित छन् ।

यस्तो प्रतिबन्धको अन्तर्राष्ट्रिय प्रचार त भएकै छ, देशकै एक मात्र अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको त्रिभुवन विमानस्थल पनि संसारभर गएगुज्रेकै भनेर प्रचारित छ । *स्लिपिङएयरपोर्ट्स* डट नेटले लामो समयदेखि त्रिभुवन विमानस्थललाई विश्वकै खराब विमानस्थलहरूको सूचीमा राख्दै आएको छ । सन् २०१६ मा त त्रिभुवन विमानस्थल विश्वका सर्वाधिक खराब विमानस्थलहरूको सूचीमा दसौँ नम्बरमा परेको छ । विश्वभरका विमानस्थलका सुविधाबारे जानकारी दिने यो वेबसाइटले विश्रामस्थल, यात्रुहरू बस्ने ठाउँ, त्यहाँको सफाइ, विमानस्थलको प्रशासनिक व्यवस्था, खाना र यात्रुहरूले विमानस्थलबारे दिने प्रतिक्रियाका आधारमा त्रिभुवन विमानस्थललाई खराब विमानस्थलको सूचीमा दसौँ नम्बरमा राखेको हो ।

प्रदूषणसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय सूचकांकहरूले काठमाडौँलाई विश्वका खराब सहरको सूचीमा पारेका छन् । यसबाहेक मानव विकास सूचकांक, सुशासन/भ्रष्टाचार सूचकांकमा पनि नेपालको छवि नकारात्मक नै छ, जसले अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा नेपालको नकारात्मक चित्र प्रस्तुत भइरहेको छ । राष्ट्रिय योजना आयोगका सदस्य स्वर्णिम वाग्ले भन्छन्, “विविध अन्तर्राष्ट्रिय सूचकांकमा जसरी नेपालको स्थिति ऋणात्मक देखिने गरेको छ, त्यसले छवि सकारात्मक बनाउन भूमिका खेल्ने सूचकांकहरू ओझेलमा परेका छन् ।”

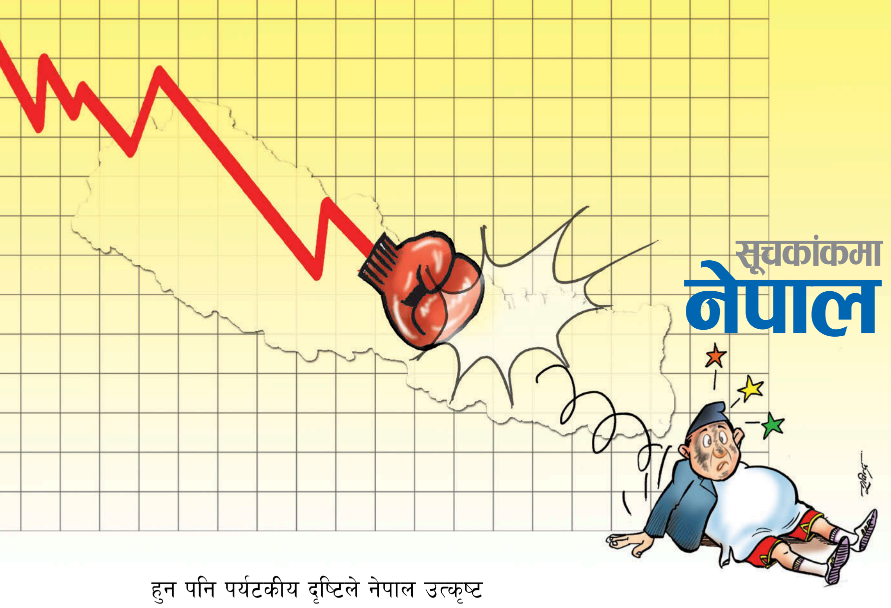

सूचकांकमा नेपाल

हुन पनि पर्यटकीय दृष्टिले नेपाल उत्कृष्ट गन्तव्य हो, विश्व बजारमा पुगेका नेपाली ब्रान्ड पनि उत्कृष्ट छन् तर अन्तर्राष्ट्रिय प्रचार नकारात्मक मात्रै भइरहेको छ। त्यो सकारात्मक सन्देशको प्रचार जति भएको छ, त्यसभन्दा कैयौँ गुणा बढी प्रचार त्रिभुवन विमानस्थल र नेपाली विमान सेवाहरू युरोपको कालो सूचीमा रहेको नकारात्मक प्रचार भएको छ। कालोसूचीको प्रचारले सिंगो पर्यटन क्षेत्रलाई प्रभावित गरेको छ।

त्यस्तै, विश्व प्रदूषण सूचकांकले नेपाललाई तेस्रो प्रदूषित सहरका रूपमा सूचीकृत गरिदिँदा सुशासनका दृष्टिले नेपाल गएगुज्रेको मुलुक हो भन्ने सन्देश गएको छ। स्वास्थ्य मन्त्रालय अन्तर्गत नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्का सदस्य-सचिव डा खेम कार्की भन्छन्, “जहाँ सुशासन छ, त्यहाँ प्रदूषणको मात्रा पनि कम हुन्छ, जहाँ सुशासन छैन, त्यहाँको वातावरण पनि प्रदूषित हुन्छ। वायु प्रदूषणका दृष्टिले तेस्रो खराब सहरका रूपमा काठमाडौं दर्ज हुँदा सँगसँगै यहाँ सुशासन पनि रहेनछ भन्ने सन्देश गएको छ।” प्रदूषणको सम्बन्ध मुलुकको राजनीति र शासन व्यवस्थासँग पनि हुन्छ। किनभने, काठमाडौंको प्रदूषण नियन्त्रण गर्नै नसकिने होइन।

राजधानीको अतिशय प्रदूषणले मात्र होइन, नेपाल सुशासनका दृष्टिमा कमजोर र भ्रष्टाचार व्याप्त मुलुकमा दर्ज छ। सुशासनका सम्बन्धमा सर्वेक्षण गरी प्रत्येक वर्ष प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्दै आएको ट्रान्सपरेन्सी इन्टरनेसनलले माघ दोस्रो साता सार्वजनिक गरेको सन् २०१६ को प्रतिवेदन अनुसार १ सय ७६ देशमध्ये नेपाल १ सय ३१औँ स्थानमा परेको छ। त्यसअघि सन् २०१५ मा १ सय ६८ देशमध्ये नेपाल १ सय ३०औँ स्थानमा थियो भने सन् २०१४ मा १ सय २६औँ र सन् २०१३ मा १ सय १६औँ स्थानमा। यसै आधारमा नेपाललाई ‘भ्रष्टाचार व्याप्त’ मुलुकका रूपमा यो संस्थाले चित्रित गर्दै आएको छ।

सन् २००४ देखि नेपाल प्रतिवेदन सार्वजनिक हुन थालेदेखि नै भ्रष्टाचार र सुशासनका सन्दर्भमा नेपालको रेकर्ड सकारात्मक छैन। ट्रान्सपरेन्सी इन्टरनेसनल नेपालका अध्यक्ष तथा वरिष्ठ अधिवक्ता श्रीहरि अर्याल भन्छन्, “जताबाट हेरे पनि नेपाल भ्रष्ट र सुशासन नभएको मुलुकमा पर्छ। भन्न त विदेशीहरूले तिमीहरूको बेइज्जती भयो भन्दैनन्। तर, हामीले हेर्दा चाहिँ यो नेपालको बेइज्जती नै हो।”

विदेशी संस्थाहरूले सर्वेक्षणका नाममा सार्वजनिक गर्ने सूचकांकहरूमा सत्यता नहुन पनि सक्छ। तैपनि, यस्ता संस्थाहरूका सूचकांकमा देखिने नेपालको स्थितिले अन्तर्राष्ट्रिय जगत्मा नेपालको छवि धुमिल हुँदै गइरहेकामा विवाद छैन। पूर्वमन्त्री देवेन्द्रराज पाण्डे भन्छन्, “हाम्रो मुलुकले जुन नियति भोगिरहेको छ, यो अवस्था अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्थाहरूले सार्वजनिक गर्ने सूचकांकभन्दा गम्भीर छ। हाम्रा नेताहरूको ध्यान यसतर्फ जान जरुरी छ।”

सुशासन नहुँदा अन्तर्राष्ट्रिय जगत्मा नेपालको छवि कस्तो बनेको छ, त्यो राम्रैसँग महसुस गरेका छन्, योजना आयोगका सदस्य वाग्लेले। उनका भनाइमा अमेरिकी उद्यमी माइकल कोबोल्डका कोबोल्ड ब्रान्ड घडी, विश्व बजारमा १६ लाख रुपियाँसम्ममा बिक्री भएको रेकर्ड छ। कोबोल्ड तिनै हुन्, जसले घडीमार्फत नेपालको प्रचारप्रसार गरिरहेका छन्। भर्खरै कोबोल्डका केही निश्चित ब्रान्डको घडीका लागि नेपालमै छालाको फित्ता (स्ट्र्याप्स) उत्पादन पनि थालिएको छ। अमेरिका गएका बेला वाग्लेले तिनै कोबोल्डसँग नेपालमा लगानी गर्न आग्रह गरेका रहेछन्। तर, कोबोल्ड यति निराश रहेछन् कि वाग्ले सुनाउँछन्, “राम्रो काम गर्न खोज्दा पाइला-पाइलामा सरकारी अधिकारीलाई घूस खुवाउनुपर्ने स्थिति छ भने उनले। खासमा लगानीयोग्य वातावरण नै हामीले निर्माण गर्न सकेका छैनौँ। अनि, देशको छवि कसरी राम्रो बन्छ ?”

नेपालको छवि उजिल्याउने हो भने नेपाली आफैँले देशको व्यवस्थापन कुशलतापूर्वक गर्नुपर्ने बताउँछन् पूर्वमन्त्री पाण्डे। भन्छन्, “बाहिरी रूप त लाली पाउडर लगाएर राम्रो देखाउन सकिएला। तर, मुलुकलाई समृद्धिको बाटोमा लैजाने हो भने आन्तरिक स्थिति राम्रो हुनुपर्‍यो। आन्तरिक रूपमा सबल हुनासाथ हाम्रो अन्तर्राष्ट्रिय छवि त्यसै राम्रो हुन्छ।” ◆

सुशासन/भ्रष्टाचार

सन् २०१६
नेपालको स्थान : १३१
(१७६ मुलुकमध्ये)
(ट्रान्सपरेन्सी इन्टरनेसनल)

मानव विकास

सन् २०१६
नेपालको स्थान : १४६
(संयुक्त राष्ट्रसंघीय मानव विकास प्रतिवेदन)

असुरक्षित विमान सेवा

सन् २०१६
विश्वका असुरक्षित विमान सेवाहरूमा नेपाली वायुसेवाहरू
(एयरलाइन्स रेटिङ डटकम)

नेपालीको खुसीपन

सन् २०१६
नेपालको स्थान : १०७
(१५७ देशमध्ये)
(वर्ल्ड ह्यापिनेस रिपोर्ट)

त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल

सन् २०१६
विश्वका खराबमध्ये १०औँ सूचीमा
(स्लिपिङ इन एयरपोर्ट्स डट नेट)

डेमोक्रेसी सर्वेमा नेपाल

सन् २०१६
नेपालको स्थान : १०२
(१६७ देशमध्ये)
(द इकोनोमिस्ट)

राजनीति

प्रचण्डको चितवन नजर

आफ्नो राजनीति चितवन केन्द्रित गर्ने गरी प्रधानमन्त्री–प्याकेज

माधव बस्नेत/विमल खतिवडा

'चितवनका जनता, राजनीतिक पार्टीहरू, सत्तापक्ष-प्रतिपक्ष सबैले मलाई चितवनबाटै चुनावमा उठ्न भनिरहनुभएको छ । तर, मैले चाहिँ पार्टीले जे निर्णय गर्छ, त्यही गर्नेछु । चितवनसँग मेरो सबै खालको सम्बन्ध छ ।' २ पुसमा आदिवासी जनजाति महासंघको महाधिवेशन उद्घाटनमा गृह जिल्ला चितवन पुगेका नेकपा माओवादी केन्द्रका अध्यक्ष तथा प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड' भरतपुर विमानस्थलमा सञ्चारकर्मीहरूसँग भन्दै थिए ।

त्यही दिन उनले चितवनको विकासका लागि छिट्टै प्याकेज कार्यक्रम लिएर आउने प्रतिबद्धतासमेत जनाए । र, त्यसको दुई महिना नबित्दै उनले आफ्नो प्रतिबद्धता पूरा गरिदिए, २६ माघमा । विकास प्याकेज कार्यक्रम घोषणा गर्दै प्रचण्डले भने "दोस्रोपटक प्रधानमन्त्री भएर पटक-पटक चितवन आएको छु। कर्मथलो र राजनीतिक विकास चितवनमै भएको प्रधानमन्त्री हुनुको नाताले मसँग यहाँका दल, जनता, बुद्धिजीवीले केही अपेक्षा गर्नु स्वाभाविक हो । यसर्थ, मैले उहाँहरूको त्यो अपेक्षालाई निराशामा नबदल्ने र केही न केही सम्बोधन गर्ने प्रयास गरेको छु ।"

संविधानसभाको पहिलो निर्वाचनमा रोल्पा-१ र काठमाडौँ-१० बाट चुनाव जितेका उनी दोस्रो निर्वाचनमा काठमाडौँबाट पराजित भए र सिरहाबाट बल्लतल्ल विजयी भए । रोल्पा छाडिसकेको, काठमाडौँमा सम्भावना कमजोर भएको, सिरहामा जित कठिन हुन सक्ने भएकाले उनले आगामी निर्वाचनका लागि चितवनतिर आँखा लगाइरहेको बुझ्न गाह्रो छैन ।

त्यसैले १९ साउन ०७३ मा दोस्रो पटक प्रधानमन्त्री भएपछि प्रचण्डको गृह जिल्ला चितवन धाउने क्रम एकाएक बढेको छ। पछिल्लो पटक प्रधानमन्त्री भएयता उनी चार पटक चितवन पुगिसकेका छन्। उनी पहिलो पटक १२ असोजमा आदर्श उच्च माध्यमिक विद्यालयको स्वर्ण महोत्सव उद्घाटन गर्न चितवन पुगेका थिए। त्यसयता उनको चितवन प्रेम अझ बढ्दो छ । उनको हाउभाउ, प्रस्तुति, मानसिकता नियाल्दा उनी चितवनमै केन्द्रित हुन थालेको विपक्षी दलका नेताहरूसमेत बताउँछन्। नेकपा एमाले स्थायी समिति सदस्य तथा चितवन-१ बाट निर्वाचित सांसद सुरेन्द्र पाण्डे भन्छन्, "पछिल्ला दिनमा प्रचण्डको लभ चितवनमा मात्र केन्द्रित भएजस्तो देखिन्छ। सायद आगामी निर्वाचनमा चितवनबाटै उठ्ने उद्देश्यसाथ उनले करोडौँका योजना घोषणा गरेका हुन् ।"

प्रधानमन्त्री भएपछि प्रचण्ड दोस्रो पटक २ पुसमा नेपाल आदिवासी जनजाति महासंघको नवौँ राष्ट्रिय महाधिवेशन उद्घाटन गर्न प्रमुख अतिथि बनेर चितवन पुगेका थिए । माओवादी केन्द्रका जिल्ला संयोजक यमबहादुर परियार अध्यक्ष प्रचण्डलाई आफ्नै गृह जिल्लाबाट

तस्बिर : विमल खतिवडा

चितवन, भरतपुरस्थित वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पसमा २ पुसमा नेपाल आदिवासी जनजाति महासंघको महाधिवेशन उद्घाटनका क्रममा प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड'

निर्वाचन लड्न दबाब परिरहेको बताउँछन् । उनका अनुसार बजार हल्ला चले पनि प्रचण्डले चितवनबाटै निर्वाचन लड्नेबारे भने कुनै निर्णय भइसकेको छैन । "अध्यक्षलाई चितवन जिल्लाले नै नेता बनाएको हो," परियार भन्छन्, "त्यसमाथि दुई पटक प्रधानमन्त्री भएको व्यक्ति आफ्नै जिल्लाबाट चुनावमा उठ्नु नौलो होइन ।"

प्रचण्डको घर चितवन-४ मा पर्छ । चितवनको घना सहरी इलाकामा पर्ने यस क्षेत्रबाट निर्वाचन जित्न उनले राम्रै मिहिनेत गर्नुपर्ने अवस्था छ। त्यही बुझेरै उनले चितवन लक्षित प्याकेज कार्यक्रमको प्राथमिकतामा क्षेत्र नम्बर-४ लाई पारेर घोषणा गरेका हुन् । कतिसम्म भने उनले आफ्नो गृह क्षेत्रलाई मात्र ६० करोड ७९ लाख छुट्याएका छन् । यो चितवनका लागि कुल विनियोजित प्याकेज रकमको करिब ४० प्रतिशत अंश हो । २६ माघमा चितवन पुगेर प्याकेज कार्यक्रम घोषणा गर्दा लिखित मन्तव्य दिने क्रममा उनले त्यस क्षेत्रलाई उक्त रकम छुट्याएको बताएका थिए । यसबाहेक उनले बीचमा पार्टी परित्याग गरी मोहन वैद्यसँग गएका र फेरि पार्टीमा फर्किएका रामबहादुर थापा 'बादल'को निर्वाचन क्षेत्र-२ का लागि पनि ठूलै बजेट अर्थात् ५० करोड रुपियाँको प्याकेजको व्यवस्था गरिदिएका छन् ।

चितवनको बजेट प्याकेज

निर्वाचन क्षेत्र नं १

६ करोड ३० लाख

निर्वाचन क्षेत्र नं २

५० करोड

(रामबहादुर थापा 'बादल'को निर्वाचन क्षेत्र)

निर्वाचन क्षेत्र नं ३

२६ करोड २९ लाख

निर्वाचन क्षेत्र नं ४

६० करोड ७९ लाख

(प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहालको गृहक्षेत्र)

निर्वाचन क्षेत्र नं ५

८ करोड ९९ लाख

चितवन जिल्लालाई मात्र केन्द्रित गरेर प्रचण्डले १ अर्ब ५२ करोड रुपियाँको बजेट घोषणा गर्नुले उनको गृह जिल्ला मोह सहजै बुझ्न सकिन्छ । नेपाली कांग्रेस चितवनका जिल्ला सभापति जितनारायण श्रेष्ठ जिल्लाका लागि बजेट पर्नु राम्रो कुरा भए पनि प्रचण्डको नियत निर्वाचन केन्द्रित रहेको बताउँछन्। भन्छन्, "प्रधानमन्त्रीको हैसियतमा असल नियतले नभई स्वार्थलाई केन्द्रमा राखेर प्याकेज कार्यक्रम घोषणा गर्नु पदको दुरुपयोग हो ।"

२६ माघमा प्रचण्डले चारवटा कार्यक्रम भ्याए, जसमध्ये प्राथमिकतामा सुकुमबासीलाई लालपुर्जा वितरण र प्याकेज कार्यक्रम घोषणा थियो। सुकुमबासीलाई पुर्जा वितरण गर्दा विपक्षी दलका कुनै पनि नेतालाई निमन्त्रणा गरिएन । साबिकको मंगलपुर गाविस, फुर्तिचोकको माडे चौरमा १ सय ५६ परिवार सुकुमबासीलाई प्रचण्डले खुसुक्क लालपुर्जा वितरण गरेका थिए। उनको यो कदमपछि वास्तविक सुकुमबासीलाई पुर्जा वितरणभन्दा पनि मतदातालाई प्रभावित पार्ने नियत राखेको भन्दै कांग्रेस, एमालेले आपत्ति जनाएका थिए ।

प्रचण्ड पहिलो संविधानसभामा रोल्पा-१ र काठमाडौँ-१० बाट निर्वाचन लडेका थिए । यी दुवै थलोबाट उनले विजय पनि हात पारे। दोस्रो संविधानसभामा सिरहा-५ र काठमाडौँ-१० लाई रोजे। तर, उनले काठमाडौँमा हार बेहोर्नुपर्‍यो। सिरहामा समेत उनले सोचेजस्तो मत प्राप्त गर्न सकेनन्। आउँदो निर्वाचनमा कहाँबाट उम्मेदवार बन्ने भन्ने अन्योल भइरहेका बेला प्रचण्डले ठूलो बजेट गृह जिल्लामा केन्द्रित गर्नुले उनको योजना चितवनमै लक्षित देखिन्छ।

प्रचण्डले चितवनमा औद्योगिक प्रदर्शनी केन्द्र स्थापनाका लागि १५ करोड रुपियाँ घोषणा गरेका छन् । चितवन वा शारदानगर क्षेत्रमा रंगशाला निर्माणका लागि ५० करोडको बजेट छुट्याएका छन् । शारदानगर प्रचण्डको घर भएको स्थान हो। चितवनकै भरतपुर र पर्सामा चार-चार करोड रुपियाँको लगानीमा कभर्ड हल निर्माण थाल्ने घोषणा पनि उनले गरेका छन् ।

सडक कालोपत्रे र तटबन्ध निर्माणमा पनि उत्तिकै रकम विनियोजन गरेका छन् । नारायणी नदी तटबन्धन गरी चक्रपथसहितको सडक निर्माण, भरतपुर उपमहानगरपालिकाको जग्गामा सिटी हल, ल्यान्डफिल्ड साइट, भरतपुर महानगरपालिकाको-४ मा अन्डरग्राउन्ड पार्किङसहितको बहुतले सब्जीमन्डी निर्माणका लागि समेत बजेट छुट्याइएको छ । यति मात्र होइन, जगतपुर हुँदै राप्ती पुल हुलाकी सडक कालोपत्रे गर्ने कार्यका लागि १ करोड ९९ लाख, चनौटे हुँदै गोलाघाट सडक कालोपत्रे गर्न १ करोड ५० लाख, मंगलपुर-शिवनगर सडकको स्तरोन्नतिका निम्ति १ करोड ८० लाख र शुक्रनगर-मेघौली सडक कालोपत्रे गर्न १ करोड ९९ लाख बजेट व्यवस्था गरिएको उनले बताए । त्यस्तै गीतानगर बजारबाट शिवनगर बरको बोट हुँदै चनौलीसम्मको सडकका लागि १ करोड ५० लाख, माडी-खैरहनीपुर र शीतलपुरमा एकता स्तम्भ निर्माणलाई ५०/५० लाख बजेट छुट्याइएको छ । यसमध्ये अधिकांश योजना आफ्नै निर्वाचन क्षेत्र र गाउँमा लक्षित गरेका छन् उनले ।

बजेट घोषणा कार्यक्रममा उनले चितवनको विकासका लागि यो बजेट पर्याप्त नभएकाले आगामी दिनमा यो रकम बढाउन कोसिस गर्ने प्रतिबद्धता पनि जनाएका छन् । प्रचण्डको यस अभिव्यक्तिले पनि उनी निर्वाचनका लागि चितवनमै केन्द्रित हुन लागेको बुझाउँछ । प्रधानमन्त्रीको सचिवालयमा कार्यरत प्रचण्डका एक निकटस्थ सहयोगी भन्छन्, "निर्वाचन जित्न सिद्धान्त, विचारका कुराले मात्र नपुग्ने, आफन्त, नातेदारको समेत सहयोग जरुरी पर्ने निष्कर्षपछि प्रचण्डले चितवनमा ध्यान केन्द्रित गरेका हुन् । उनले चितवनबाट निर्वाचन लड्न चाहेमा कसैले हुँदैन भन्न सक्तैन र भन्नुपर्ने कारण पनि छैन ।" ◆

अच्युत वाग्ले

संसदीय प्रणाली विस्थापित

अहिलेको व्यवस्थापिका संसद्को मुख्य काम नै 'सूचना टाँस गरेर बैठक स्थगित गर्नु' हो कि जस्तो लाग्न थालेको छ। ०६३ मा पुनःस्थापित संसद्, व्यवस्थापिका-संसद्को समेत जिम्मेवारी पाएका पहिलो र दोस्रो संविधानसभा एवं संविधानसभाबाट व्यवस्थापिका संसद्मा रूपान्तरित वर्तमान संसद्, सबैको कार्यशैली भनौँ वा चरम अकर्मण्यता उस्तै छ। विविध पहिचानका जनता र भूगोललाई प्रतिनिधित्व गर्ने गहनतम जिम्मेवारी संविधानसभा र व्यवस्थापिका संसद् दुवैले निर्वाह गर्न सकेनन्। संविधानसभाले दिएको एक थान संविधान पनि द्वन्द्वको व्यवस्थापन गर्न सक्षम भएन।

संविधान संशोधन विधेयक संसद्मा छलफल नै हुन नदिने प्रमुख प्रतिपक्षी अहिले थोरै नरम भएको छ। यो विधेयक संसद्ले प्रक्रियासम्मत ढंगले अस्वीकार गरे पनि त्यो परिणामलाई मान्ने कि नमान्ने भन्ने 'हामी' निर्णय गर्छौं भन्ने मधेसी दलहरूको वक्तव्य आइरहेको छ। सरकार 'बिजनेस' नै नदिएर संसद्लाई हप्तौं 'छुट्टी' दिन्छ।

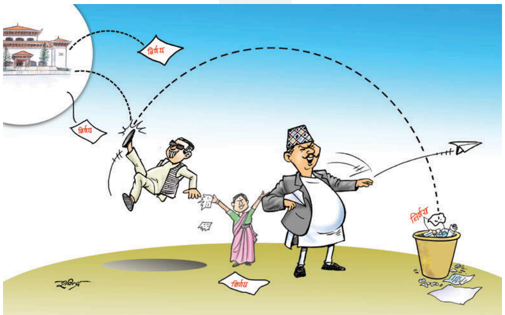

संविधानसभाको प्रचण्ड बहुमतले जारी गरेको संविधान तत्क्षण अस्वीकार्य भयो। मानौँ, स्वीकार गर्ने सभासद्हरू संविधान अस्वीकार गर्ने 'जनता'का प्रतिनिधि नै थिएनन्। यथार्थ पनि त्यस्तै देखियो, उनीहरू केही थान ठूला भनिएका नेताहरूले बन्द कोठाभित्र कुनै विशेष स्वार्थवश गर्ने अस्वाभाविक, अपरिपक्व र अल्पदृष्टियुक्त निर्णयलाई वैधता दिने औँठाछाप मात्र भए। नेताहरूले अहिलेको संसद्का दुईतिहाइ पदमा अनेकौँ बहानामा जनताले नचुनेका यिनै औँठाछापहरूलाई भर्ती गरे। जनताको वास्तविक प्रतिनिधित्व गराएनन्। लोकतन्त्रलाई खण्डित गर्ने दलहरूको यो साझा शैली राजनीतिक समस्याहरूको मूल हो।

परिणामस्वरूप संविधानसभा र अहिले रूपान्तरित संसद् दुवै स्वत्व, हैसियत र वैधानिकताहीन, 'अरू' काम नहुने केही फुर्सदिला सांसदहरूको मही मथेर समय कटाउने ठाउँ मात्रमा शेष छ। निर्वाचित संसद्को स्वत्व नै यसरी हरण गरिएपछि मुलुकका राजनीतिक जटिलताहरू बल्झिनु अस्वाभाविक होइन। संसदीय लोकतान्त्रिक प्रणालीको स्वरूपमा केही अवयव र कर्मकाण्ड बाँकी भएझैँ देखिए पनि सारमा यसलाई पूर्णरूपले विस्थापित गरिसकिएको छ। केहीले लोकतन्त्र भनेको संसदीय व्यवस्था मात्रै होइन भन्ने गरेकै छन्। अरू केहीले संसदीय व्यवस्थाबिना पनि लोकतन्त्र सम्भव भएको अमूर्त तर्क पनि अघि सार्ने गरेका छन्।

यी दुवै कुरा त्यति बेलासम्म सत्य साबित हुँदैनन्, जबसम्म संसदीय लोकतन्त्रभन्दा अर्को उन्नत प्रणाली मानव सभ्यताले विकसित गर्दैन।

लोकतन्त्रको तेजोबध

संसारमा सबै राजनीतिक प्रकृतिका द्वन्द्व र असमझदारीहरू समाधान गर्ने एउटै अकाट्य अभ्यास, लोकतन्त्र, खास गरी बहुदलीय संसदीय प्रणाली नै हो। हामीकहाँ भने लोकतन्त्र अहिलेसम्म राम्ररी परीक्षण पनि भएको छैन। यसको अभ्यास फस्टाउने र यो आमनागरिक जीवनशैली बन्ने त परकै कुरा भयो। ००७ सालमा लोकतन्त्रको उदय भयो भनियो। जहानियाँ राणा शासन ढल्यो। तर, लोकतान्त्रिक संविधान लेख्ने, संसदीय चुनाव गर्ने र शासनसत्तालाई जनमुखी बनाएर लोकतन्त्र संस्थागत गर्ने काम अधुरै रह्यो। ०१५ मा बल्लबल्ल संसदीय चुनाव भयो। लोकतन्त्रसम्बद्ध अरू कानुनी, संरचनागत र प्रशासनिक संरचनाहरू बन्न नपाउँदै ०१७ मा यसको हत्या गरियो। त्यसपछि निर्दलीय पञ्चायतले ३० वर्ष राज्य गर्‍यो। ०४६ मा पुनःस्थापित लोकतन्त्रले ०४७ को संविधान र ०४८ को आमनिर्वाचनसम्म अपेक्षित गतिमै काम गर्‍यो। त्यसपछि यो नेपाली कांग्रेसभित्रको सत्तास्वार्थ केन्द्रित राजनीतिक गुटबन्दी र ०५२ यताको एक दशक लामो माओवादी व्यक्तिहत्याको चपेटामा पर्‍यो। ०६३ पछि निर्वाचित नै नभएका मानिस जनताका प्रतिनिधि हुन पाउने अलोकतान्त्रिक अभ्यास सुरु गरिएपछि संसदीय लोकतन्त्रको नै सारभूत रूपले अन्त्य भयो। समानुपातिक प्रणालीको चरम विकृत रूपले राजनीतिक अस्थिरतालाई ठूलो मलजल गरेको छ।

सबभन्दा अनौठो पक्ष के हो भने लोकतन्त्रलाई यसरी असान्दर्भिक साबित गर्ने काम लुकिछिपी होइन, खुलेआम, सार्वजनिक घोषणासाथ भएको छ। अहिले पदासीन प्रधानमन्त्री भाषण गर्दै छन्, 'हामीले संसदीय व्यवस्था मानेकै छैनौँ।' माओवादीले जंगलयुद्ध सुरु गरेदेखि नै यही कुरा दोहोर्‍याइरहेको छ। तर, यसको विकल्प के हो भन्न सकेको छैन। विकल्प दिने नाममा खल्तीबाट नाम निकालेर तजबिजी निर्णयका आधारमा 'जनता'का प्रतिनिधि तोक्ने पद्धतिले पनि समाधान दिन नसकेको त अब प्रस्टै भइसकेको छ। अद्यापि, संसदीय लोकतन्त्रको नै विकल्प यही हो भनेर किटान गर्न कसैले सकेको छैन।

संसारमा सफल सिद्ध भएको र पद्धतिभित्रका कमीहरूलाई आफैँभित्रबाट सुधार गर्दै लाने क्षमता भएको मानिएको लोकतान्त्रिक प्रणालीले नेपालमा चाहिँ पालुवा नै हाल्न नसक्नुका खास कारण छन्। संसारको इतिहास सरसर्ती हेर्दा, द्विपक्षीय राजनीतिक-वैचारिक द्वन्द्व भएका मुलुकमा लोकतन्त्र स्थापित हुनेबित्तिकै संस्थागत हुने

भएपछि...

क्रम सुरु भएको देखिएको छ । साम्राज्यवाद वा निरंकुशताबाट लोकतन्त्र स्थापना गर्ने क्रममा लोकतन्त्रवादी र गैरलोकतन्त्रवादी शक्तिहरूबीच संघर्ष हुन्छ । साम्राज्यवाद वा निरंकुशता हट्नेबित्तिकै सम्पूर्ण राजनीतिक 'स्पेस' लोकतन्त्रले पाउने गरेको छ । त्यस्तै, पहिले कम्युनिस्ट अधिनायकवादले शासन गरेका खास गरी पूर्वी युरोपका मुलुकहरूमा पनि लोकतन्त्र स्थापना भएपछि वैचारिक द्वन्द्वको युग सकियो । ती देशको सम्पूर्ण राष्ट्रिय ऊर्जा लोकतन्त्रलाई संस्थागत गर्नमा नै लाग्यो । असजिलो आइलाग्दा समाधानको उपाय लोकतान्त्रिक विधि नै हुने गरेको छ ।

तर, नेपालको राजनीतिक-वैचारिक-दार्शनिक द्वन्द्व द्विपक्षीय नभएर त्रिपक्षीय रहँदै आएको छ । कुनै दुई पक्ष एउटै कित्तामा उभिँदा राजनीतिक निकास वा अवरोधको प्रकृति तात्विक रूपले बदलिने गरेको छ । त्यसमाथि, नेपालको राजनीतिमा भारतीय प्रभाव रहेको कुरा कसैबाट लुकेको छैन । भारत कुन समयमा कुन शक्तिका पछाडि उभिन्छ भन्ने यथार्थले राजनीतिक मुद्दाहरूको छिनोफानोलाई प्रभावित पार्दै आएको छ । परम्परागत राणा-शाहको पारिवारिक दक्षिणपन्थी पञ्चायती घरानियावाद, लेनिन-माओ विचारको नरमदेखि चरम कोटिका वामपन्थी र मध्यमार्गी लोकतान्त्रिक शक्तिहरूको वजन अझै पनि मुलुकको कुनै पनि राजनीतिक समीकरणको सन्तुलन बनाउन वा बिगार्न पर्याप्त छ ।

यथार्थमा नेपालको लोकतन्त्र वामपन्थी एकदलीय अधिनायकवादी र परम्परागत दक्षिणपन्थी निरंकुशतावादी दुई अलोकतान्त्रिक दर्शनहरूको ओसमा टाक्सिएको छ । यी दुईको गैरलोकतान्त्रिक स्वभाव र स्वार्थ पनि प्रायः मिल्छ । ०१७ मा लोकतन्त्रविरुद्ध सैनिक 'कू' हुँदा त्यतिखेरका शक्तिशाली वामपन्थी घटकहरू दीपावली गरेरै राजा महेन्द्रको पक्षमा उभिएका थिए । विगत साढे ६ दशकयता वामपन्थ र दक्षिणपन्थको सहकार्यमा राष्ट्रवादको राजनीतिद्वारा लोकतन्त्रलाई विस्थापित गर्ने क्रम अझै जारी छ । ०५२ मा माओवादीले घोषित रूपमै लोकतन्त्रविरुद्ध हतियार उठाएपछि सबभन्दा खुसी हुनेहरू 'हार्डलाइनर' पञ्चहरू नै थिए । उनीहरूका त्यतिबेलाका विचार, अन्तर्वार्ता र अभिव्यक्तिहरू सायद धेरैले बिर्सेका छैनन् । अहिले पनि माओवादी हत्या-हिंसालाई लोकतान्त्रिक शासनको असफलताको परिणतिका रूपमा चित्रण गर्नेहरू छन् । तर, यथार्थ के हो भने नेपालमा कम्युनिस्टहरूको व्यापक संगठन विस्तार त्यसको चार दशकअगाडिदेखि नै भएको हो । र, त्यसमध्ये पनि उग्र गैरलोकतान्त्रिक धारको संकलित ऊर्जा लोकतन्त्रको बिरुवा पलाउनेबित्तिकै निमोठ्न तयार भएर बसेको थियो । त्यसमा दृश्य-अदृश्य शक्तिहरूको लगानी र स्वार्थ पनि मिलेको सत्य प्रकाशका लागि अब धेरै घुमाउरो तर्क गर्नुपर्ने अवस्था पनि बाँकी रहेन ।

> **लोकतन्त्रलाई असान्दर्भिक साबित गर्ने काम लुकिछिपी होइन, खुलेआम, सार्वजनिक घोषणासाथ भएको छ । प्रधानमन्त्री भाषण गर्दै छन्, 'हामीले संसदीय व्यवस्था मानेकै छैनौं ।'**

नेपालबाट राजतन्त्र हटाउन, समानुपातिक प्रतिनिधित्वको अभ्यास सुरु गर्न वा मुलुकलाई संघीयता आदि उपलब्धि दिलाउने श्रेय माओवादी (र, पछि मधेसवादी) शक्तिले एकलौटी दाबी गरेको छ । त्यसको सत्यांशको परख इतिहासले गर्ने नै छ । तर, ती तथाकथित उपलब्धि कसरी हासिल भए, त्यसले नेपाली राजनीतिलाई कसरी फर्कनै नमिल्ने साँघुरो सुरुङको यात्रामा छिरायो र त्यसको दीर्घकलीन कु-प्रभाव कति भयावह हुँदै छ भन्ने मूल्यांकन अब अपरिहार्य भएको छ । किनभने, त्यसको यथार्थपरक मूल्यांकन, सत्यको आत्मसात् र 'कोर्स करेक्सन' नगरी मुलुकको राजनीति लोकतान्त्रिक लिकमा नफर्कने पक्का छ ।

इतिहासमा परिणत लोकतान्त्रिक मर्यादा

माओवादी हिंसा, त्यसपछिको भयादोहन र अहिलेको निर्लज्ज अनैतिक राजनीतिले केही अत्यन्तै खराब मानक स्थापित गरेको छ । यी सबै अराजनीतिक अस्त्रहरू राजनीतिक लक्ष्य प्राप्तिमा उपयोग भएपछि राष्ट्रिय एजेन्डाहरूमा जनमत र लोकस्वीकृतिको पक्ष सर्वथा अनावश्यक र गौण मानिन थालेको छ । त्यसले गर्दा राष्ट्रलाई दीर्घकालीन असर गर्ने एजेन्डाहरू संसदीय छलफलमा प्रवेश नै नगराई निर्णय गराउने परिपाटी एकातर्फ बस्यो ।

अर्कोतर्फ, 'संसद्ले जे पारित गरे पनि हामी मान्दैनौं' भनेर मुढेबल प्रदर्शन गर्नेबित्तिकै आफ्नो हैसियतभन्दा ठूलो स्वार्थ पूरा हुने नजिर बस्यो । यस्तो अभ्यास दोहोरिइरहँदा सिंगो व्यवस्थापिका संसद्को औचित्य नै समाप्त भयो । संसद्मा प्रस्तुत भएको कुनै प्रस्ताव चित्त नबुझे वैकल्पिक प्रस्ताव पेस गर्ने, त्यसमाथि छलफल गराएर पारित गराउन कोसिस गर्ने र अन्त्यमा मत परिणाम पक्ष वा विपक्षमा जेमा आए पनि लोकतान्त्रिक मर्यादा र भावना अनुरूप स्वीकार गर्ने असल परम्परा अब इतिहास भएको छ ।

प्रमुख प्रतिपक्षले कुनै प्रस्तावलाई सदनमा प्रवेशै गर्न नदिन बल प्रयोग गर्ने, सत्तारूढ घटकले नै संसद्ले गर्ने निर्णय नमान्ने धम्की दिन पाउने र ठूला भनिएका दलले विवादित अहम् विषयहरूलाई निर्णयार्थ संसद्मा प्रस्तुत गर्नुको सट्टा कोठे सहमतिमा टुंग्याउने परम्परा बसालेकाले राजनीतिक जटिलता र अनिश्चिता बढेको हो । अहिले, एकपटकका लागि संविधान संशोधन हुने वा नहुने, चुनाव गर्ने वा नगर्ने विषय कुनै राजनीतिक लेनदेन, सम्झौता वा दबाबमा टुंगिएला । तर, भविष्यमा निरन्तर आइरहने राजनीतिक फरक विचार, स्वार्थ र अडान-निश्रित द्वन्द्वहरूको यस्तो लोकतन्त्रइतर विधि र अभ्यासमार्फत निरन्तर समाधान खोज्न सकिँदैन ।

संसदीय विधि, लोकतान्त्रिक मर्म अनुरूपको अभ्यास र नेताहरूमा लोकतान्त्रिक मतादेशलाई स्वीकार्ने न्यूनतम नैतिक आचरण नफर्केसम्म अहिले नै संविधान संशोधन र चुनावको तार्किक टुंगो लाग्ने अवस्थासमेत देखिँदैन । संसदीय लोकतन्त्रलाई क्रमिक रूपले विस्थापित गरिएपछि राजनीतिक असहमतिहरूको समाधान खोज्न यस्तो असजिलो पर्नु कुनै आश्चर्य होइन । ◆

टाउको उठाउँदै अतिवाद

लम्बिँदो राजनीतिक संक्रमणका कारण अघि सर्दै उग्रपन्थी र पश्चपन्थी

सीताराम बराल

मन्त्रिपरिषद्को ९ फागुनको बैठकले ३१ वैशाख ०७४ मा हुने गरी जब स्थानीय निकाय निर्वाचनको घोषणा गर्‍यो, महाधिवेशनका क्रममा रोल्पाको थबाङमा रहेका नेकपा माओवादीका महासचिव नेत्रविक्रम चन्द 'विप्लव'ले चुनावको औचित्य नरहेको बताएनन् मात्र, जनसत्ता पुनःसंगठित र परिचालित भएको दाबी गर्दै प्रतिक्रियावादी राज्यको चुनावको भ्रममा नपरी जनसत्ता सञ्चालनमा केन्द्रित हुन आग्रह गरे ।

यता काठमाडौँमा त्यसै बेला जारी राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी (राप्रपा)को एकता महाधिवेशनले ९ फागुनकै दिन कमल थापालाई भारी मतसाथ पार्टी अध्यक्षमा निर्वाचित गर्‍यो। महाधिवेशनमा थापा अध्यक्ष निर्वाचित मात्र भएनन्, संविधानसभाको पहिलो बैठक (१५ जेठ ०६५)मा गणतन्त्रको पक्षमा मतदान गरेका पूर्वराप्रपाका नेताहरूलाई राजतन्त्रको पक्षमा उभ्याउन सफलता पाए ।

यी दुई घटनाको ठीक दुई दिनअघि तराईलाई नेपालबाट अलग्याएर स्वतन्त्र राष्ट्र बनाउने अभियान चलाइरहेका सीके राउतको समर्थनमा जुलुस निस्कियो, रुपन्देहीको मर्चवारमा। जुलुसका सहभागीहरूले राउत रिहाइको माग गरे । प्रदर्शनका क्रममा प्रहरीसँग झडपसमेत भयो ।

नेपालको राजनीतिमा अतिवाद बलशाली बन्दै जान थालेका संकेत हुन् यी । अतिवाद बलशाली नहुँदो हो त, न गणतन्त्रको पक्षमा मतदान गरेको राप्रपाले कमल थापालाई अध्यक्ष चुन्दै फेरि राजतन्त्रमा फर्कने निर्णय गर्न सक्थ्यो, न पूर्वी मधेसमा पक्राउ परेका बिखण्डनवादी राउतका पक्षमा पश्चिमी मधेसमा प्रदर्शन नै हुन सक्थ्यो, न त शान्ति प्रक्रियामा आइसकेको माओवादीबाट चोइटिएका विप्लवले जनसत्ता ब्यूँत्याइएको घोषणा नै गर्न सक्थे ।

कुनै पनि राज्यका लागि सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण कुरा हो, त्यो मुलुकको भागौलिक अखण्डता। त्यसै गरी ०६२/६३ को जनआन्दोलन र जननिर्वाचित संविधानसभाले बनाएको संविधानको मूल पुँजीचाहिँ संसद्वादी लोकतन्त्र, संघीय गणतन्त्र र धर्म निरपेक्षता हो । तर, उपर्युक्त तीनथरी अतिवादले मुलुकको अखण्डता, संसदीय लोकतन्त्र-गणतन्त्र र धर्मनिरपेक्षतामाथि नै प्रहार गरिरहेको छ ।

ठूलो परिवर्तनपछि राजनीतिक नेतृत्वले आन्दोलनका एजेन्डा अनुसार काम गर्न सकेन भने अतिवादले टाउको उठाउँछ। राजनीतिशास्त्री कृष्ण पोखरेलका भनाइमा नेपालको राजनीतिक नेतृत्वले धर्मनिरपेक्षता, संघीयता, समावेशिताजस्ता प्रगतिशील एजेन्डा

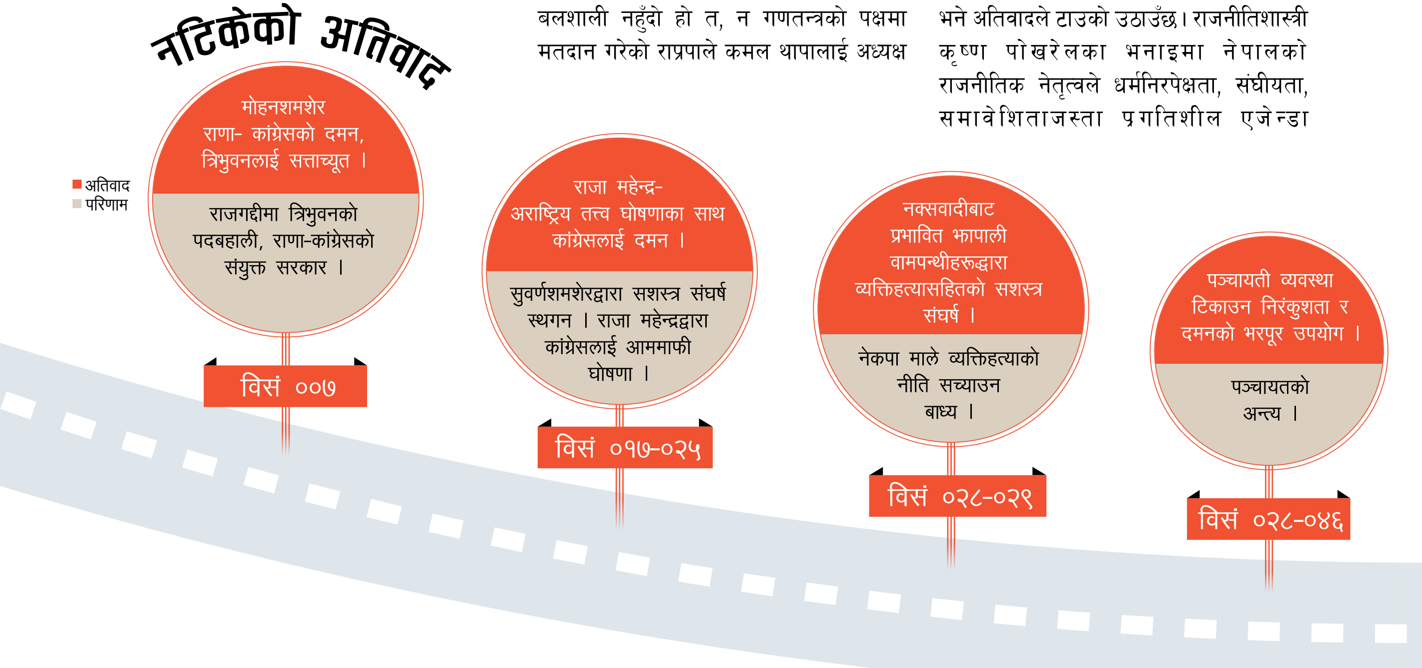

नटिकेको अतिवाद

🟥 अतिवाद
▨ परिणाम

विसं ००७
मोहनशमशेर राणा- कांग्रेसको दमन, त्रिभुवनलाई सत्ताच्यूत ।
राजगद्दीमा त्रिभुवनको पदबहाली, राणा-कांग्रेसको संयुक्त सरकार ।

विसं ०१७-०२५
राजा महेन्द्र- अराष्ट्रिय तत्त्व घोषणाका साथ कांग्रेसलाई दमन ।
सुवर्णशमशेरद्वारा सशस्त्र संघर्ष स्थगन । राजा महेन्द्रद्वारा कांग्रेसलाई आममाफी घोषणा ।

विसं ०२८-०२९
नक्सवादीबाट प्रभावित झापाली वामपन्थीहरूद्धारा व्यक्तिहत्यासहितको सशस्त्र संघर्ष ।
नेकपा माले व्यक्तिहत्याको नीति सच्याउन बाध्य ।

विसं ०२८-०४६
पञ्चायती व्यवस्था टिकाउन निरंकुशता र दमनको भरपूर उपयोग ।
पञ्चायतको अन्त्य ।

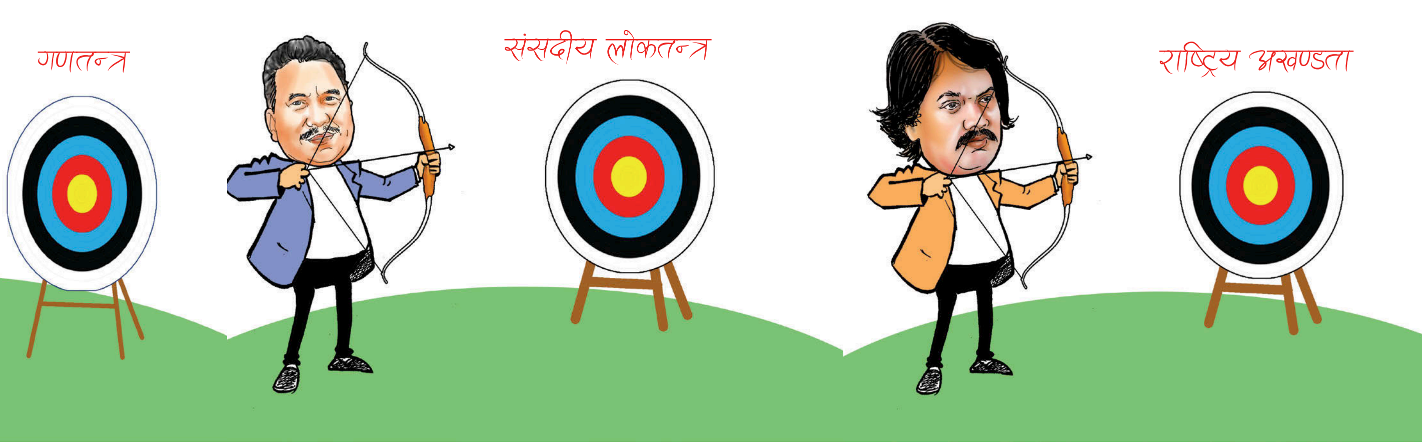

स्केच : रवीन्द्र मानन्धर

संविधानमा स्थापित त गऱ्यो तर एजेन्डा अनुसारको व्यवहारचाहिँ नेतृत्वबाट हुन नसक्दा जनतामा निराशा बढ्दो छ । पोखरेल थप्छन्, “यही निराशामा अतिवाद फस्टाउने प्रयास गरिरहेको छ ।”

परिवर्तनको नेतृत्व गरेका राजनीतिक दलहरूको अक्षमताले अतिवादलाई कसरी प्रश्रय पुगिरहेको छ भन्ने बुझ्न पर्याप्त छ, राप्रपामा थापाको उदय । जस्तो : संविधानसभाको पहिलो बैठकमा गणतन्त्रको पक्षमा मतदान गरेको पार्टी थियो राप्रपा । थापा नेतृत्वको राप्रपा नेपालसँग एकताअघिसम्म पनि राप्रपा अध्यक्ष पशुपतिशमशेर राणा गणतन्त्रकै पक्षमा थिए । तर, महाधिवेशनको हलसम्म पुग्दा गणतन्त्रमा टिक्न सकेनन् ।

थापाको उदयको अर्को कारण मूलधारका राजनीतिक दलहरूबीचको सत्ताको खेल पनि हो । जस्तो : हिजो केपी ओलीले आफू प्रधानमन्त्री छँदा थापालाई जसरी दोस्रो वरीयताको उपप्रधानमन्त्री बनाएर भित्र्याए, आज उनलाई भित्र्याउन प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल ‘प्रचण्ड’ पनि त्यत्तिकै लालायित छन् । पोखरेल भन्छन्, “राजतन्त्रका वकालतकर्तालाई सरकारमा रातो कार्पेट बिछ्याइएपछि उनीहरूको एजेन्डालाई अरूले पनि अनुमोदन गरेको सन्देश गएको छ । उनीहरू बलियो हुँदै जानुको एउटा कारण यो पनि हो ।”

खासमा माओवादी सशस्त्र विद्रोहको सुरुआत सामाजिक-राजनीतिक-आर्थिक परिवर्तनको नारासहित भएको थियो । सशस्त्र विद्रोहका क्रममा माओवादी नेतृत्वले कार्यकर्ता पंक्ति र जनतामा यस्तो क्रान्तिकारी अभिलाषा जगाइदियो, जुन पूरा हुन सक्ने स्थिति नै थिएन । माओवादी आफैं सरकारमा पुग्दासमेत पूरा भएन, बरू मुलुक परिवर्तनको एजेन्डा बोकेका माओवादी नेतृत्व आफैं परिवर्तन हुन पुग्यो । अर्का राजनीतिशास्त्री देवराज दाहाल भन्छन्, “माओवादी नेतृत्वले जगाइदिएको त्यही क्रान्तिकारी अभिलाषाको जगमा विप्लवको अतिवाद जन्मिएको हो ।”

विप्लव अतिवादी बाटोमा जानुमा विगतको ‘लिगेसी’ले पनि काम गरेको छ । जस्तो : विगतमा उनी आबद्ध नेकपा माओवादी जे नारा उठाएर हिंसात्मक आन्दोलनमा होमिएको थियो, उनी आज त्यही नारा उठाइरहेका छन् । राजनीतिशास्त्री दाहाल थप्छन्, “हिजो सत्तामा नहुँदा पनि माओवादीहरूले शक्ति प्रदर्शन र प्रयोग गर्न खोज्थे । विप्लवले अहिले शक्ति प्रदर्शनको त्यही तरिका अपनाइरहेका छन् ।” शान्तिप्रक्रियामा आइसकेपछि माओवादीले जनताका पक्षमा काम गर्न नसक्नु र राजनीतिक दलका नेताहरूको कुरूप चरित्र र व्यवहारका कारण जनमानसमा व्याप्त निराशामा विप्लवले खेल्न खोजेको कुरा अब लुकेको छैन ।

मधेस आन्दोलनका माग पूरा नभएको र मधेसवादी दलका नेताहरू सत्तालिप्सा र स्वार्थका कारण जनमानसमा अलोकप्रिय हुन पुगेका कारण सीके राउतको अलगाववादी अतिवादले टाउको उठाइरहेको छ । नेपाली कांग्रेसका युवा नेता विश्वप्रकाश शर्मा भन्छन्, “काठमाडौं र मधेसबीच मानसिक दूरी बढेको छ र यही बढ्दो दूरीमा मुलुक टुक्र्याउने अतिवाद फस्टाउने प्रयासमा छ ।”

अतिवादी शक्तिहरूको विस्तार भइरहे पनि उनीहरू ठूलोचाहिँ छैनन् । राजनीतिक विश्लेषक नीलाम्बर आचार्यका भनाइमा उनीहरूका विषयमा त्यति धेरै चिन्ता लिइहाल्नुपर्ने स्थिति छैन । तर, वैध राजनीतिक शक्तिहरूले स्वार्थवश अतिवादी शक्तिलाई प्रयोग गर्दै आएको र फेरि पनि यो प्रवृत्ति दोहोरिने हो भने उनीहरू थप बलियो हुन सक्ने सम्भावनाचाहिँ देख्छन् उनी । भन्छन्, “अतिवादलाई बढ्न नदिने हो भने सबैभन्दा पहिले वैध राजनीतिक शक्तिहरूले स्वार्थका लागि उनीहरूलाई भविष्यमा प्रयोग नगर्नेतर्फ सचेत हुनुपर्छ ।”

संघीयता, गणतन्त्र, धर्मनिरपेक्षताजस्ता विषय निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूद्वारा अनुमोदित विषय हुन् । त्यसै आधारमा संविधानमा उपर्युक्त विषय लिपिबद्ध गरिएको हो । हो, ०६२/६३ को आन्दोलनमा सामेल मधेसी पक्षको संघीय प्रदेशहरूको सीमांकन र अरू एकाध सानातिना विषयमा असन्तुष्टि र विरोध जारी छ । तर, संघीयता, गणतन्त्र र धर्मनिरपेक्षताप्रति उनीहरूको असन्तुष्टि र विरोधचाहिँ छैन । मूलधारका राजनीतिक दलहरूले उनीहरूको असन्तुष्टि सम्बोधन गर्दै गणतन्त्र र संघीयताको प्रतिफल दिने खालका काम गर्ने हो भने अतिवाद स्वतः कमजोर भएर जानेछ । फेरि, ००७ को परिवर्तनयता पटक-पटक अतिवादले टाउको उठाउने प्रयत्न गरेको छ तर सफल भएको छैन (हेर्नूस्, नटिकेको अतिवाद) ।

पोखरेलका भनाइमा नेपालको राजनीतिक नेतृत्वको सबैभन्दा ठूलो चुनौती हो, आफ्ना काम र व्यवहारमार्फत संविधानमा लिपिबद्ध गरिएका एजेन्डा ठीक हुन् भन्ने कुरा स्थापित गर्ने । त्यसका लागि जनतालाई प्रत्यक्ष राहत पुग्ने काम गर्नुपर्ने बताउँछन् उनी । भन्छन्, “सुन्दा मीठो लागे पनि राजनीतिक एजेन्डा चाख्न मिल्दैन । सत्तामा पुग्दा जनतालाई कस्तो डेलिभरी दिन्छन्, जनताले चाख्ने कुरा त्यही हो । राम्रो डेलिभरी दिए जनता उनीहरूकै पछि लाग्छन्, नभए अतिवादका पछि । यसमा राजनीतिक नेतृत्वले ध्यान दिनु जरुरी छ ।” ◆

जनवादी राज्य व्यवस्था स्थापना गर्न माओवादीको हिंसात्मक विद्रोह ।

शान्तिप्रक्रियामार्फत शान्तिपूर्ण राजनीतिमा आउन बाध्य ।

विसं ०५२-०६३

राजनीतिक दलहरूलाई पाखा लगाई एकलौटी शासन गर्ने राजा ज्ञानेन्द्रको प्रयास ।

माओवादी-संसद्वादी दलहरूको संयुक्त आन्दोलन र राजतन्त्रकै अन्त्य ।

विसं ०५९-०६५

kathmandupost.ekantipur.com

KMG
KANTIPUR MEDIA GROUP

- -

the kathmandupost
PAGE 9 LIFE & STYLE
PAGE 8 ET CETERA
PAGE 12 SPORTS
money

ANS-16

Both can keep the conversation interesting.
But you'll have to break the bank to buy one of them.

The Kathmandu Post unravels stories from all parts of the world keeping you well-informed on everything so that your conversation remains exciting no matter how random the topic gets.

KEEP THE CONVERSATION INTERESTING WITH

money onsaturday sports life&style world thecollegian health&living et cetera op-ed escalate classroom

International content licensed from
The Guardian | Project Syndicate | Asia News Network | The New York Times News Service

the kathmandupost

‘म्यानपावर व्यवसायीले श्रमिकको हित हेर्छ कि व्यवसायीको ?’

रुसका लागि पूर्वराजदूत **हिरण्यलाल श्रेष्ठ** मूलतः नेपालको वैदेशिक सम्बन्धका अध्येता र जानकार हुन् । हालै मात्र सरकारले रिक्त १३ मुलुकका नेपाली नियोगमा गरेको राजदूत नियुक्तिको प्रस्तावको व्यापक आलोचना भइरहेको छ । श्रेष्ठ पनि यो चयनलाई विडम्बना ठान्छन् । राजदूतहरूको छनोट, नयाँ दूतावास स्थापनालगायतका विषयमा उनले **सीताराम बराल**सँग लामो कुराकानी गरे, त्यसैको सम्पादित अंश :

राजदूतहरूको चयन तपाईंलाई कस्तो लाग्यो ?

बंगलादेशमा राजदूतलाई राष्ट्रदूत भनिन्छ । किनभने, उसले राष्ट्रको प्रतिनिधित्व गरेको हुन्छ । तर, हामीकहाँ राष्ट्रको प्रतिनिधित्व गर्न सक्ने योग्यलाई होइन, पार्टी र नेताको प्रतिनिधित्व गर्नेलाई राजदूत बनाउने प्रचलन छ । र, पछिल्लो नियुक्तिमा पनि

तस्बिर : रवि मानन्धर

KMG
KANTIPUR MEDIA GROUP

Radio
Kantipur
रेडियो राष्ट्रको

**We are
Radio Kantipur,
Radio Rastrako**

Transforming ourselves to flourish the bond connected from heart to heart. We have become the change to embellish every new relationship. Now, we'd like to strengthen our bond, embracing the changing time and circumstances.

त्यही भएको छ ।

कूटनीतिमा ‘मेरिटोक्रेसी’लाई प्राथमिकता दिइन्छ । राजदूत बनाइँदा योग्यता, क्षमताजस्ता कुरा आधार हुन्छ । तर, हामीकहाँ यस्ता विषयले प्राथमिकता पाएनन् । दलीय भागबन्डा त थियो नै । हुँदाहुँदा अब त व्यवसायका प्रतिनिधि पनि राजदूत हुन थाले । यो विडम्बना हो ।

> “हुँदाहुँदा अब त व्यवसायका प्रतिनिधि पनि राजदूत हुन थाले । यो विडम्बना हो ।”

व्यवसायका प्रतिनिधि भन्नाले ?

नाम नभनौँ, म्यानपावर कम्पनी चलाउनेहरूलाई छनोट गरिएको छ, त्यो पनि खाडी राष्ट्रका लागि । ती मुलुकमा वैदेशिक रोजगारका लागि जाने कैयौँ नेपालीले दुःख पाएका छन्, म्यानपावर कम्पनीबाट ठगिएका छन् । तर, तिनै मुलुकमा म्यानपावर व्यवसायीलाई राजदूत बनाएर पठाउन लागिएको छ ।

खाडी राष्ट्रमा त्यस्ता व्यक्तिलाई राजदूतको जिम्मेवारी दिइनुपर्छ, जसले त्यहाँ कार्यरत नेपाली श्रमिकको हित हुने भूमिका खेल्न सकोस् । म्यानपावर व्यवसायीले श्रमिकको हित हेर्छ कि व्यवसायीको ? दुर्भाग्य ! जसका विरुद्ध श्रमिकहरूले ठगिएको गुनासो गरेका छन्, उनीहरूलाई नै राजदूत बनाएर पुरस्कृत गरिँदै छ ।

पहिले र अहिलेका राजदूतहरूको योग्यता–क्षमतामा के फरक छ ?

राणाकालमा पूर्णतः खान्दानी व्यक्तिहरूलाई पठाइन्थ्यो । आफ्ना निकटका नातेदार भए पनि राणा शासकहरूले कूटनीतिक व्यवहार चलाउन सक्ने व्यक्तिलाई नै पठाउँथे । पञ्चायतकालमा राजासँग नजिक, पूर्वप्रशासकहरू, सेना र प्रहरीका उच्च अधिकारीहरू छानिन्थे । त्यसबाहेक दक्षलाई नै राजदूतको जिम्मेवारी दिएर पठाइन्थ्यो ।

बहुदल आएपछि योग्यता र क्षमताभन्दा पार्टीका मान्छेलाई पठाउने दलीय रोग सुरु भयो । तर, यसको मतलब यो होइन कि बहुदलकालमा पठाइएकाहरू सबै अयोग्य थिए । केही असाध्यै योग्यले पनि राजदूत बन्ने अवसर पाएका छन् तर त्यो अपवाद थियो ।

कुनै व्यक्ति दलनिकट छ भन्दैमा राजदूत बनाइनु हुन्न भन्न सकिन्छ र ?

दलमा लागेका व्यक्तिलाई राजदूत बनाउनै हुन्न भन्ने होइन । किनभने, दलीय व्यवस्थामा मानिसहरू कुनै दलको निकट हुन सक्छन् । तर, राजदूतको जिम्मेवारी दिइँदा त्यस्ता व्यक्तिलाई दिइनु पर्‍यो, जसलाई कूटनीतिक मामिलाको ज्ञान होस् । कूटनीतिक तौरतरिका र सीपको जानकारी होस् ।

मुलुकमा गणतन्त्र आएको छ । तर, राजदूत छनोट गर्दा कतिपय सुप्रिम नेताहरूले विगतका राजा-महाराजाकै शैली अपनाएका छन् । जस्तोः शेरबहादुर देउवा । आफ्नो पार्टीको कोटाबाट आफ्ना मान्छे मात्रै पार्नुभयो नै, अर्को पार्टीबाट आफ्नी सासू (प्रतिभा राणा, जापानका लागि राजदूत, राप्रपा)लाई पनि छनोट गराउनुभयो ।

विगतमा यस्ता राजदूतको छविबारे केही समीक्षा गर्नुभएको छ ?

१० वर्षयताका घटना हेर्‍यौँ भने कतिपय राजदूतले कूटनीतिक मर्यादाविपरीत अभिव्यक्ति दिए । त्यसपछि सम्बन्धित देशले गुनासो गर्‍यो र सरकारले बाध्य भएर फिर्ता बोलाउने निर्णय गर्नुपर्‍यो । मृत्यु भएका नेपाली श्रमिकको रकम हिनामिना गरेको आरोपमा पनि राजदूत फिर्ता गरिए ।

राष्ट्रको प्रतिनिधित्व गर्ने व्यक्तिबाट नै जब यस्ता कमजोरी हुन्छन्, त्यस्तो बेला नेपाली राजदूतहरूको छवि राम्रो देखिने कुरै भएन । हो, केही केही ठाउँमा राम्रो गरेका होलान् । तर, धेरैजसो राजदूतको कार्य-सम्पादन कमजोर छ ।

आर्थिक कूटनीतिमा हाम्रा राजदूत र दूतावासहरूको प्रभावकारिता कति छ ?

आर्थिक कूटनीति भनेको मुलुकको समृद्धिका लागि स्रोत-साधन उपलब्ध गराउन सक्ने कूटनीति हो । नेपालले पनि दुई दशकदेखि आर्थिक कूटनीतिलाई प्राथमिकता दिने भन्दै आएको हो । तर, हाम्रो सन्दर्भमा आर्थिक कूटनीति कि भाषणको विषय मात्र भएको छ, कि त नेताहरूको आर्थिक शुभलाभको विषय ।

परराष्ट्र मन्त्रालयका ‘करिअर डिप्लोम्याट’लाई राजदूत बनाएर नपठाउँदाको परिणाम हो कि यो ?

खासमा ‘करिअर डिप्लोम्याट’ जागिरे हुन् । ती जागिरेहरू राजदूत बन्नुअघि विभिन्न दूतावासमा स्टाफ भएर गएका हुन्छन् । त्यसरी जाँदा उनीहरूको कार्य-सम्पादन कस्तो थियो, त्यसका आधारमा राजदूत चयन गरे हुने हो । तर, फाइल बोकेर मन्त्री र नेताको पछि लाग्नेहरूलाई ‘करिअर डिप्लोम्याट’ भन्दै हामीले राजदूत बनाउने गरेका छौँ । हो, परराष्ट्र मन्त्रालयका कतिपय अधिकारी राम्रो कार्य-सम्पादन भएकाहरू पनि छन् । त्यसैले राजदूत छनोट गरिँदा ‘करिअर’ र ‘ननकरिअर’लाई होइन, योग्यता र क्षमतालाई मापदण्ड बनाइनु पर्छ । विश्वको प्रचलन नै यही हो । तर, हामीकहाँ योग्य र क्षमतावान्‌लाई आफ्ना मान्छेले पेल्दै आएका छन् ।

एक वर्षभित्रै दुई मुलुक अस्ट्रिया र स्पेनमा नियोग स्थापना गर्ने निर्णय भइसक्यो । यसरी दूतावासको संख्या थप्नु जरुरी थियो ?

दूतावास खोल्न उपयुक्त छ कि छैन भन्ने अध्ययनबिना यी दुई देशमा नियोग खोल्ने निर्णय गरियो । खासमा मुलुकको आवश्यकताका कारणले होइन, आफ्ना मान्छेलाई अवसर दिने गरी दूतावास स्थापनाको निर्णय गरिएको हो ।

फेरि, दूतावास खोल्नुअघि सम्बन्धित मुलुकसँग सहमति लिनुपर्छ । तर, निर्णय गरिनुअघि सम्बन्धित मुलुकको सहमति लिने काम पनि भएको छैन । खासमा दूतावास स्थापना पारस्पारिकताका आधारमा हुनुपर्ने हो, त्यो भएकै छैन । डेनमार्कले आफ्नो दूतावास फिर्ता गरेको छ । तर, हामीले चाहिँ त्यहाँ राजदूत पठाइरहेकै छौँ ।

धमाधम नयाँ ठाउँमा दूतावास खोल्नुको कारण भागबन्डा नै हो त ?

हो, जति दूतावास छन्, भागबन्डा गर्दा दलहरूलाई पुगेन । त्यसैले धमाधम नयाँ ठाउँमा खोलिएको छ । पछिल्लो समय जहाँ-जहाँ दूतावास खोल्ने निर्णय भएको छ, त्यसको औचित्य कतैबाट पनि पुष्टि हुँदैन ।

दूतावास खोल्नुअघि त्यसको औचित्य, लाभहानि आदिको अध्ययन हुनुपर्ने हो । र, ती देशलाई प्राथमिकता दिनुपर्छ, जहाँबाट नेपाललाई आर्थिक सहयोग प्राप्त हुन्छ, रेमिन्ट्यान्स आउँछ, पर्यटकहरू आउँछन् ।

उसो भए के दूतावासको संख्या घटाउनु जरुरी ठान्नुहुन्छ ?

हामी संयुक्त राष्ट्रसंघको मापदण्ड अनुसार अति कम विकसित मुलुक हौँ । त्यसैले कतिपय मुलुकमा रहेका दूतावासको स्तर घटाउने वा बन्द नै गर्ने समय आइसकेको छ । तर, यसविपरीत हामी भने संख्या बढाइरहेका छौँ । ◆

लोकतन्त्रको लोकलाइजेसन

निर्वाचन आयो
ELECTION COMMISS

समावेशी लोकतन्त्रको जग बलियो बनाउने स्थानीय तहको निर्वाचन

रामबहादुर रावल

● नेपाल विद्यार्थी संघ (नेविसंघ)मा ४६/४७ वर्षका व्यक्तिलाई नेता किन बनाउनुभयो ?

- यतिका वर्षसम्म निर्वाचन भएन । सबै जाम भएर बस्यो, त्यही भएर ।

● एउटा भ्रातृ संगठनको निर्वाचन नहुँदा त त्यो हालत छ । देशकै चुनाव नहुँदा के हालत होला ? कहिल्यै सोच्नुभएको छ ?

यो सवाल-जवाफ नेपाली कांग्रेसका जिल्ला सभापतिहरूको भेलामा स्थानीय शासनविज्ञ खिमलाल देवकोटा र कांग्रेस नेतृत्वबीचको हो, गत भदौमा। मुलुकको राजनीति र दलको नेतृत्व विकास प्रक्रियामा भएको जाम खुलाउन स्थानीय तहको निर्वाचन तत्काल गर्नुपर्ने सुझाव देवकोटाको थियो।

हुन पनि ०५४ पछि एकपटक पनि स्थानीय तहको निर्वाचन नहुँदा आमनागरिक सेवा-सुविधाबाट वञ्चित त भए नै, तलैदेखि हुनुपर्ने राजनीतिक नेतृत्वको क्रमिक विकासको गतिसमेत अवरुद्ध भयो। ९ फागुनको मन्त्रिपरिषद् बैठकले आगामी ३१ वैशाख ०७४ मा स्थानीय तहको निर्वाचन हुने घोषणा गरेपछि २० वर्षे राजनीतिक जाम खुल्ने भएको छ । देवकोटा भन्छन्, “यो जाम खुलेसँगै लोकतन्त्रलाई स्थानीय जनतासम्म पुऱ्याउन मद्दत पुग्छ र राजनीतिक शुद्धीकरणको एउटा प्रक्रिया सुरु हुन्छ ।”

कस्तो छ जाम ?

०५४ को स्थानीय निकायको निर्वाचन हुँदा ७५ जिल्ला विकास समिति र तिनका इलाका, ५८ नगरपालिका तथा ३ हजार ९ सय १२ गाविस र तिनका वडाहरूमा १ लाख ९८ हजार जनप्रतिनिधि निर्वाचित भए । अर्थात्, करिब दुई लाख प्रधिनिधि स्थानीय निकायमार्फत राज्यप्रणाली सञ्चालनमा आबद्ध थिए । त्यसयता भइसक्नुपर्ने तीनवटा निर्वाचन नहुँदा करिब ६ लाखले नेतृत्व विकासको अवसर गुमाइसकेका छन् । स्थानीय शासनविज्ञ गंगादत्त अवस्थी भन्छन्, “तीन पुस्ताको नेतृत्व अवसरविहीन हुनु भनेको राजनीतिक दल निर्माण र लोकतन्त्रको स्थानीयकरण दुवै कोणबाट दुर्भाग्यपूर्ण हो । अहिलेको निर्वाचन घोषणाले मुलुकभरिको राजनीतिक पंक्तिलाई

ग, नेपाल
SION, NEPAL
उपराष्ट्रपतिको कार्यालय
Office of The Vice-President

तस्बिर : रवि मानन्धर

निकै आशावादी बनाएको छ।"

स्थानीय निकायमा नियमित निर्वाचन हुन्थ्यो भने संविधानसभाभित्रको चित्र बेग्लै हुन्थ्यो। तर, समयमा स्थानीय निर्वाचन नहुँदा पार्टीका सबै नेता-कार्यकर्ताको दाबी केन्द्रीय विधायिकामा भयो। त्यो दबाब थेग्न केन्द्रीय नेतृत्वलाई संविधानसभाका ०६४ र ०७० का दुवै निर्वाचनमा हम्मेहम्मे पर्‍यो। यसबाट राजनीतिक प्रणाली र परम्परालाई नै प्रदूषित बनाउने विकृतिहरू पनि देखापरे। जस्तो कि, संविधानसभामा जातीय, क्षेत्रीय र वर्गीय अनुपात एवं सन्तुलन कायम गर्न ल्याइएको समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीमार्फत नेताहरूले आफ्ना वरिपरि जम्मा हुने र जायज-नाजायज स्वार्थ पूरा गर्ने व्यक्तिहरूलाई भाग पुर्‍याए। सामाजिक सन्तुलन त त्यस्तै हो, पारिवारिक-आर्थिक दायित्वको सन्तुलन भने नेताहरूले मिलाए।

परिणाम के भयो भने या त संसद् र संविधानसभामा बलियोसँग तर्कवितर्क गर्ने प्रतिनिधिको अभाव भयो, होइन भने कुनै स्वार्थ समूहको योजनामा संसद् र संविधानसभाका बहसमा प्रस्तुत हुने स्थिति आयो। संविधान निर्माण, राज्यको पुनःसंरचना तथा सरकारका तात्कालिक नीति र कार्यक्रमहरूमा तार्किक बहस गर्ने सदस्यहरूको सर्वथा अभाव देखियो।

यति मात्र होइन, स्थानीय निर्वाचन नहुँदाको परिणामस्वरूप पार्टीहरूको केन्द्रीय नेतृत्वमा दाबी गर्नेहरूको दबाब थेगिनसक्नु भयो। समकालीनहरू केन्द्रमा सांसद र मन्त्री भएपछि जिल्ला र स्थानीय तहका सबैजसो नेता-कार्यकर्ताले केन्द्र ताक्न थाले। भर्खर राजनीतिक 'करिअर' सुरु गरेकाहरू पनि सांसद/सभासद्को लोगो भिरेको सपना देख्ने भए। राजनीतिक दलका विचार, आदर्श र मूल्य-मान्यतासँग राम्रोसँग परिचित नभएका, जनताबाट एक पटक पनि परीक्षित नहुँदै सोझै केन्द्रीय नेतृत्वमा दाबी गर्नु सामान्य भयो। यसैको ज्वलन्त उदाहरण मान्न सकिन्छ, सत्तारुढ दल नेकपा माओवादी केन्द्रको केन्द्रीय कमिटीमा ३ हजार ९ सय ९९ सदस्य मनोनीत हुनु।

स्थानीय निकाय जनप्रतिनिधिविहीन भएपछि सम्पूर्णतः राज्यको शक्ति केन्द्रमा खैँचियो। राज्यका अवसर खोज्नका लागि पनि केन्द्रीय नेतृत्वकहाँ नै धाउने प्रवृत्ति हाबी भयो। सर्वदलीय संयन्त्र होस् या स्थानीय निकायका कर्मचारी केन्द्रकै हस्तक्षेप र तजबिजमा तोकिन थालियो, जसले राजनीतिक नेता-कार्यकर्तालाई पनि केन्द्रीकृत गर्‍यो। उनीहरूलाई स्थानीय जनतासम्म पुर्‍याउने कुनै मञ्च बन्न सकेन। "सबै नेता-कार्यकर्ता राजधानीमा बस्नुपर्ने बाध्यताजस्तै भयो," गाविस महासंघ नेपालका कार्यकारी निर्देशक विमल पोखरेल भन्छन्, "यहाँ बस्नका लागि वैदेशिक रोजगारीमा पठाउनेदेखि घरजग्गा कारोबार, सरुवा, बढुवा, नियुक्ति र बजेटमा समेत दलाली गर्ने एउटा वर्ग सिर्जना भएको छ। स्थानीय तहको निर्वाचनले अब यस्ता कारोबारमा राजनीतिक नेता-कार्यकर्ताको संलग्नता पनि घट्छ।"

यसरी फुक्छ जाम

नयाँ संविधानको व्यवस्थाबमोजिम गठित विज्ञहरूको आयोगले स्थानीय तहको पुनःसंरचना प्रतिवेदन सरकारलाई दिएको छ। उक्त प्रतिवेदन अनुसार अब मुलुकभर स्थानीय तहमा ७ सय १९ वटा एकाइ रहनेछन्। यीमध्ये ४ महानगरपालिका, १२ उपमहानगरपालिका, २ सय ४० नगरपालिका र ४ सय ६३ गाउँपालिका हुनेछन्। यी सबै निकायमा वडा संख्या ६ हजार ५ सय ५४ रहेको छ। ती एकाइका प्रमुख र उपप्रमुख मात्र १ हजार ४ सय ३८ जना जनप्रतिनिधि रहनेछन्। त्यसै गरी प्रत्येक वडामा एक वडाध्यक्ष र चार सदस्य हुन्छन्। त्यस कारण वडाध्यक्ष र सदस्य गरी मुलुकभर ३२ हजार ७ सय ७० जना निर्वाचित प्रतिनिधिका हैसियतले जनताका काममा खट्नेछन्।

गाउँपालिका-नगरपालिका प्रमुख, उपप्रमुख, वडाध्यक्ष र सदस्य गरी ३४ हजार २ सय ८ जना जनप्रतिनिधि स्थानीय तहमा रहनेछन्। तिनले राज्यका तीनवटै अंग कार्यपालिका, व्यवस्थापिका र न्यायपालिकासमेतको अधिकार प्रयोग गर्नेछन्। तर, स्थानीय निकाय पुनःसंरचना प्रतिवेदन मन्त्रिपरिषद्मा विचाराधीन रहेकाले निर्वाचित हुने जनप्रतिनिधिहरूको संख्या थपघट हुन सक्छ।

अहिलेकै प्रतिवेदन अनुसार प्रमुख तीन राजनीतिक दलले यी सबै एकाइमा आफ्नो उम्मेदवारी दिँदा मात्र १ लाख २ हजार ६ सय २४ जना प्रतिस्पर्धी हुने देखिन्छ। बाँकी साना दलका कुल उम्मेदवार तीन ठूला दलका उम्मेदवार संख्याको आधा हुने मान्ने हो भने पनि न्यूनतम डेढ लाख नेता-कार्यकर्ता चुनावी मैदानमा हुनेछन्। यति धेरै उम्मेदवारका समर्थक, प्रचारक र नेतृत्वकर्ता दलका विभिन्न तहका कार्यसमितिमा आबद्ध नेता-कार्यकर्तालाई पनि स्थानीय तहसम्म परिचालित हुन बाध्य पार्नेछ।

नेपालले गरेको एक अध्ययन अनुसार विभिन्न दलका ५ लाख ६४ हजार नेता-कार्यकर्ता प्रत्यक्ष राजनीतिमा सामेल छन् *(हेर्नूस्, काइदाको धन्दा राजनीति, नेपाल, २९ माघ ०६८)*। यो विभिन्न तहका संगठनमा कार्यकारी भूमिकामा रहेका सदस्यहरूको अनुमानित संख्या मात्र हो। कार्यकारी पदबिना नै राजनीतिमा सामेल कार्यकर्ताहरू जोड्ने हो भने त्यो संख्या गुणात्मक रूपमा बढ्छ। ती सबैले केन्द्रीय राजनीतिमा भूमिका खोज्ने, विभिन्न अवसरका निम्ति केन्द्रकै मुख ताक्ने प्रवृत्ति पछिल्ला २० वर्षमा हुर्किएको छ। "अब स्थानीय निकायको निर्वाचनले यसको अत्यधिक अंश स्थानीय तहमै खपत गर्नेछ," पूर्वप्रमुख निर्वाचन आयुक्त नीलकण्ठ उप्रेती भन्छन्, "क्रमशः छानिएर र माझिएर मात्र माथिल्लो तहमा पुग्नेछन्।"

चुनावी मैदानमा उत्रिएकामध्ये निर्वाचित हुनेहरूले क्रमशः माथिल्लो तहमा जानका लागि आफूलाई इमान, योग्यता, काम र परिणामबाट स्थापित गर्ने कोसिस गर्नुपर्नेछ। किनभने, आफूले कबुल गरेका र भोटका लागि हात थापेका जनतासँग साँझ-बिहान ठोक्किनुपर्छ। केन्द्रका सांसदले जस्तो चुनावमा भोट मागेर महिनौँ-वर्षौं हराउने सुविधा स्थानीय तहका

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद् कार्यालयमा निर्वाचन आयोगका पदाधिकारी

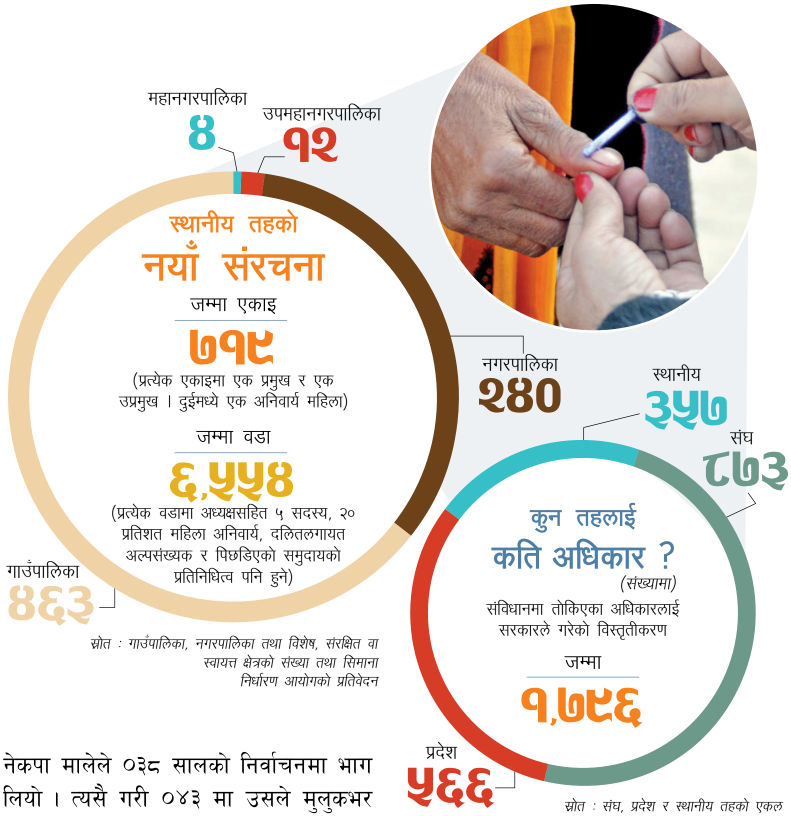

स्रोत : गाउँपालिका, नगरपालिका तथा विशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्रको संख्या तथा सिमाना निर्धारण आयोगको प्रतिवेदन

स्रोत : संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको एकल तथा साझा कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदन, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद् कार्यालय

जनप्रतिनिधिलाई हुँदैन । “त्यसमाथि विपक्षी दलका नेता-कार्यकर्ताको निगरानी चौबीसै घन्टा रहन्छ त्यहाँ । नियमित तालिकामा चुनाव हुन थाल्ने हो भने अर्को चुनावको डरले पनि राजनीतिक प्रतिनिधिहरू जनताप्रति जवाफदेही नभई धर हुन्न,” पूर्वप्रमुख आयुक्त उप्रेती भन्छन्।

जितनेले काम र व्यवहारबाटै बारम्बार मतदाताबाट अनुमोदित भइरहनुपर्छ भने अहिले निर्वाचित हुन नसक्नेहरूले अर्को पटकका लागि जनताको मन जित्ने प्रयास गर्नुपर्ने हुन्छ। यो चक्र जति नियमित ढंगले चल्छ, नेतृत्व माझिँदै जान्छ । निखारिँदै निखारिँदै गुणस्तरीय नेतृत्व मात्र माथि-माथि जान्छ । यो प्रक्रिया जति सघन र स्वस्थ हुँदै जान्छ, लोकतन्त्रका जरा तलतल पुग्न थाल्छन् । यो प्रक्रियालाई स्थानीय शासनविज्ञ अवस्थी लोकतन्त्रको लोकलाइजेसन (स्थानीयकरण)को नाम दिन्छन्। भन्छन्, “स्थानीय तह लोकतन्त्रको जग हो । लोकतन्त्रलाई जति तल पुऱ्याउन सक्यौँ, व्यवस्था त्यति नै बलियो र स्थिर हुन्छ। अहिले त हामीले नाम मात्र लोकतन्त्र दिएका छौँ तर यसको जग हाल्ने तत्परता देखाएकै छैनौँ ।”

पार्टीकै जग बन्छ

०१५ सालमा निर्वाचित बीपी कोइराला नेतृत्वको सरकारमाथि ०१७ मा तत्कालीन राजा महेन्द्रद्वारा ‘कू’ भयो । ‘कू’का पछाडि विभिन्न राजनीतिक कारण हुन सक्छन्। तर, ‘कू’ सफल हुनुमा भने स्थानीय सरकारको अभावलाई मान्छन्, कार्यकारी निर्देशक पोखरेल । उनका भनाइमा राजनीतिक दलको प्रभाव तल फिँजिन नपाउँदै केन्द्रीय नेतृत्वमा भएका ३०-४० जनालाई नियन्त्रणमा लिएपछि विरोधमा बोल्ने कोही भएनन् त्यतिखेर ।

भूमिगत हुँदाकै अवस्थामा तत्कालीन नेकपा मालेले ०३८ सालको निर्वाचनमा भाग लियो । त्यसै गरी ०४३ मा उसले मुलुकभर जनपक्षीय उम्मेदवार उठायो। त्यतिखेर झापाका ५१ वटा गाउँ-नगर पञ्चायतमा १६ जना प्रधानपञ्च तिनै जनपक्षीय भनिने निर्वाचित भएका थिए । नेपाली कांग्रेसले पनि यसै गरी आफ्ना उम्मेदवार पञ्चायती चुनावमा उठायो र सत्तामा हस्तक्षेप बढाउँदै गयो । यसबाट लोकतान्त्रिक व्यवस्थाका पक्षमा लड्ने ठूलो जमात तयार भयो र जनमत पनि बन्दै भयो । संगठनहरूको जग पनि तलसम्म पुग्यो। कांग्रेस, एमालेलगायत संगठनहरू अहिलेसम्म बलिया रहिरहनुको एउटा कारण यसलाई पनि मान्न सकिने पोखरेलको भनाइ छ। उनकै शब्दमा राजा ज्ञानेन्द्रको ‘कू’देखि माओवादी आन्दोलन, मधेस आन्दोलनसम्मका हावाहुन्डरीले कांग्रेस-एमालेका कार्यकर्ता पार्टीको पक्षमा उभिए। पोखरेल भन्छन्, “पञ्चायतकालमा कुनै बडाहाकिमको जिम्मामा स्थानीय निकायलाई छाडिएन, जनप्रतिनिधिले नै चलाए। त्यही कारण प्रधानपञ्चहरूको विरासत अझै छ। राप्रपा बाँचेको त्यही विरासतले हो।”

दल र दलीय व्यवस्थालाई हुर्काउन मात्र होइन, नियमित स्थानीय निर्वाचनले संकटबाट जोगाउने कामसमेत गर्छ भन्ने कुराको दृष्टान्त हो यो । साथै, अहिले विभिन्न असन्तुष्टि प्रकट गर्दै निर्वाचनबाट भाग्न र अवरोध गर्न खोज्ने शक्तिहरूका लागि शिक्षा पनि हो यो । देवकोटा भन्छन्, “नयाँ संरचना र निर्वाचन घोषणाले ट्र्याक खोलेको छ । अब यसलाई सफा गर्दै, सोझ्याउँदै जानुपर्छ। यो ठीक भएन भनेर अर्को ट्र्याक बनाउनतिर लाग्यौँ भने धेरै मूल्य चुकाउनेछौँ ।”

अधिकारै अधिकार

०४७ को संविधानमा स्थानीय सरकारबारे कुनै उल्लेख थिएन । ऐनबाट गठित स्थानीय निकायहरू थोरै समयमा पनि प्रभावकारी साबित भएका थिए। ०५५ सालमा स्थानीय स्वायत्त शासन ऐनमार्फत धेरै अधिकार विकेन्द्रित गरियो । त्यतिखेर स्थानीय निकायलाई विभिन्न २३ वटा ऐनमा छरिएका अधिकार दिइएको थियो । तर, त्यसको राम्ररी प्रयोग हुन नपाउँदै स्थानीय निकायहरू ०५९ मा जनप्रतिनिधिविहीन भए ।

अहिले संविधानले स्थानीय तहलाई संघ र प्रदेशकै हाराहारी मान्यता दिएको छ र तीन तहको राज्यको संरचना हुने उल्लेख गरेको छ । प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद् कार्यालयले हालै संविधानमा तोकिएका एकल तथा साझा अधिकारहरूको विस्तृतीकरण गरेको छ । सरकारले गर्ने १ हजार ७ सय ९६ काममध्ये ३ सय ५७ वटा काम स्थानीय तहले गर्नेछन् । यसमा कार्यकारीका अलावा विधायिकी र न्यायिक कामसमेत पर्छन् । अवस्थी भन्छन्, “पहिला विकेन्द्रीकरण भएकाले केन्द्रले अधिकार दिए मात्र स्थानीय निकाय चल्थे । अब अधिकारका लागि केन्द्रको मुख ताक्नुपर्दैन । त्यसैले यसलाई स्थानीय सरकार भनिएको हो ।”

अब बजेट पनि पहिलाजस्तो सरकारले मन लागे दिने, नत्र नदिने अवस्था छैन । एकातिर स्थानीय सरकारले आफैँ कर उठाउन

इतिहासमा स्थानीय सरकार

किराँतकालमा पाञ्चाली गाउँ तहको स्थानीय निकाय र थुम गाउँहरूको समूह वा हालको इलाका/जिल्लाजस्तो थियो । स्थानीय प्रमुख पान्तुम्याङ जनताबाट छानिन्थ्यो ।

किराँतकाल
(विसं ५२१ पूर्व)

गाउँ तह ग्राम (गाय) वा पाञ्चालीका रूपमा रह्यो । गाउँहरूको समूहलाई तल भन्न थालियो । उच्च जनसंख्या र घनाबस्ती भएको क्षेत्रलाई द्रङ भनियो, जो नगरपालिकाजस्ता थिए । शासन सञ्चालन र अख्तियारीको प्रयोगका दृष्टिले ग्राम-पाञ्चाली स्थानीय सभा र कार्यकारी प्रकृतिका हुन्थे ।

लिच्छविकाल
(विसं ५२१-९३६)

स्थानीय प्रशासनलाई भुक्ति, विषय र ग्राम क्षेत्र गरी तीन तहमा वर्गीकरण गरियो । सबैभन्दा तल्लो तह ग्राम थियो । सहरी क्षेत्रमा टोल बनाइए, जसको निर्णायक व्यक्ति प्रधान हुन्थे । स्थानीय विकास र न्यायका लागि पाञ्चाली वा पञ्चायत गठन हुन्थे, जसका सञ्चालनकर्तालाई पञ्च, प्रधान, पञ्चभलाद्मी आदि भन्न थालियो । केन्द्रबाट नियुक्त महापात्र, प्रधानपात्र, प्रमुख परमान, नायक, देशनायक, द्वारे र पटवारी ती स्थानीय प्रशासनिक एकाइमा हुन्थे, जसले केन्द्रीकरण सुरू भएको संकेत दिन्छ ।

मल्लकाल
(विसं ९३७-१८२५)

पश्चिममा बाइसे-चौबीसे, उपत्यकामा मल्ल र पूर्वमा सेनवंशी राजाको शासन भएका बेला पृथ्वीनारायण शाहले एकीकरण अभियान चलाए । राजा-रजौटाहरूलाई कब्जा गरे पनि उनले स्थानीय शासन भत्काएनन्, एक हदसम्म स्वायत्तता दिए । यस अवधिमा क्षेत्र, दरा, गर्दा, इलाका, ग्रामजस्ता शासकीय एकाइ थिए । स्थानीय तहमा द्वारे, मुखिया, धामी, पुजारी एवं कटुवालमार्फत शासन सञ्चालन हुन्थ्यो ।

नेपाल एकीकरणकाल
(विसं १८२६-१९०२)

जंगबहादुर राणाको पालामा ६९ प्रशासनिक एकाइ बने । वीरशमशेरले ३२ जिल्ला बनाए । पछि तराईमा १२ जिल्ला र पहाडमा २३ तहसिल कायम गरियो । यी निकायमा चन्द्रशमशेरले बडाहाकिम नियुक्त गरी शासन चलाए । जिल्ला/तहसिल मातहत थुम, दरा, गर्खा, मौजा, गाउँजस्ता एकाइ राखिए । ००६ सालमा गाउँ पञ्चायत ऐन आयो । ००७ सालको क्रान्तिअघिसम्म १ सय ७१ गाउँ पञ्चायत गठन भए ।

राणाकाल
(१९०३-२००६)

पाउँछ भने अर्कोतिर वित्तीय आयोगले विभिन्न मापदण्डमा रहेर राज्यस्रोतको बाँडफाँट गरिदिन्छ । यसले योजना आयोग र अर्थ मन्त्रालयको तजबिजीपनलाई समेत सीमित गरिदिएको छ। स्थानीय आवश्यकता अनुसारका योजना र कार्यक्रम बन्छन् । यस क्रममा स्थानीय तहले आफैँ स्रोतसाधन र अवसरको खोजी गर्न सक्छन् । स्थानीय तहहरूमै पनि एक-अर्को एकाइबीच मौलिकता, रचनात्मकता र प्रभावकारी सेवा प्रवाहका निम्ति प्रतिस्पर्धा हुन सक्छ। देवकोटा भन्छन्, "दुईपटक स्थानीय निकायको निर्वाचन हुँदा पनि धेरै ठाउँका जनप्रतिनिधिले मौलिकता र अन्वेषणात्मक क्षमता देखाएका थिए । सीमित अधिकारका बीच पनि त्यति गर्नु ठूलो कुरा थियो । अब अधिकारसम्पन्न र स्वायत्त पनि भएपछि यो सम्भावना अझ फराकिलो भएको छ।"

विकेन्द्रीकरणको अवधारणा पञ्चायतकालदेखि नै सुरु भए पनि केन्द्रले तल्लो तहलाई अधिकार दिन आनाकानी गरेका कारण यसको असली प्रयोग कहिल्यै हुन सकेन। बरू, शासकीय र प्रशासनिक रूपमा मात्र होइन, आर्थिक रूपमा पनि अत्यधिक केन्द्रीकरण गरियो। "अब भने कसैले चाहेर पनि अधिकार दिन्न भन्न पाउने छैन," गाविस महासंघका कार्यकारी निर्देशक पोखरेल भन्छन्, "निर्वाचित प्रतिनिधि आफ्नो अधिकार खोसेर भए पनि लिन्छन् । बरू, अधिकारको प्रयोग गर्न सक्ने सक्षम व्यक्ति जनताले निर्वाचित गर्नुपर्छ।"

सुशासन र समृद्धि

अस्पतालमा गयो, डाक्टर छैन । कृषि सेवा केन्द्रमा गयो, कृषि प्राविधिक छैन । अब कम्तीमा यो अवस्थाको अन्त्य हुनेछ । कारण, स्थानीय तहमा स्थानीय कर्मचारीको बाहुल्य हुनेछ । केन्द्रबाट गएर एक दिन हाजिर गर्ने, एक महिना बेपत्ता हुने कर्मचारी अब टिक्ने छैनन्। जिल्लाबाट सेवा प्रवाह गर्ने कार्यालयहरू अब स्थानीय सरकारको मातहत हुनेछन् । स्थानीय तहबाट हुने कामका लागि पनि काज मिलाएर केन्द्र धाउनका लागि कर्मचारीलाई बहाना मिल्ने छैन । हिजोजस्तो खोजेको सेवा नपाउँदा एकले अर्कालाई देखाउने अनि अर्को बेपत्ता हुने अवस्थाको पनि निर्वाचनले अन्त्य गरिदिनेछ । किनभने, आफूले मत दिएर जिताएका प्रतिनिधिहरू आमनागरिकको पहुँचमा हुनेछन् र दिनदिनै तिनलाई भेट्न सकिनेछ । जवाफ दिन आनाकानी गर्ने, खुलेर सहयोग नगर्ने प्रतिनिधिलाई जनताले चुनावमा बदला लिन सक्छन् । अर्थात्, जवाफदेहिताको चरम अभावको स्थिति यो निर्वाचनले गर्नेछ।

हाल गाविसहरूको औसत बजेट ३० लाख रुपियाँ छ भने नगरपालिकाहरूको औसत करिब ६ करोड रुपियाँ। विडम्बना ! केन्द्रको सरकारले विकास बजेट जति छुट्याए पनि स्थानीय तहमा खर्च नहुने रोग नै बनेको छ। चालू आर्थिक वर्षकै कुरा गर्दा सात महिनामा जम्मा १९ प्रतिशत मात्र विकास बजेट खर्च भएको महालेखा नियन्त्रकको कार्यालयले जनाएको छ । विकास बजेट खर्च नहुनुमा कर्मचारीतन्त्रको आलस्यपनसँगै स्थानीय जनप्रतिनिधिको अभाव पनि हो।

अझ कहालीलाग्दो पक्ष खर्च भएको बजेट पनि सदुपयोग नहुनु हो। निर्वाचनलाई आलटाल गरी कहिले केन्द्रबाट मनोनीत प्रतिनिधिहरूलाई स्थानीय निकाय चलाउन दिइयो भने कहिले सर्वदलीय संयन्त्रका नाममा भागबन्डाको संस्कृति स्थापित गरियो। जवाफदेही राजनीतिक प्रतिनिधिको अभावको फाइदा उठाएर धेरै गाविस सचिव, नगरपालिकाका कार्यकारी अधिकृत र जिविसका स्थानीय विकास अधिकारीहरू मोटाए। विकास र सामाजिक सुरक्षाका नाममा जाने बजेटको ठूलो अंश चुहावट भइरहेको छ। ३८ अर्बको सामाजिक सुरक्षा भत्तामा एक तिहाइ चुहावट पाइएको अनौपचारिक अध्ययनबाट देखिएको स्थानीय विकास मन्त्रालयका अधिकारीहरूको भनाइ छ।

स्थानीय जनप्रतिनिधिले आफैँ पहलकदमी लिएर बजेट खर्च गर्ने र विकासका गतिविधि

तस्बिर : प्रताप थापा

क्रान्तिपछि पञ्चायतको संख्या बढाउन गाउँगाउँमा डोर खटिए । ०१३ सालमा ७ सय ९१ वटा पुगे । ००९ को बुच कमिसनले ३२ जिल्ला गठन गऱ्यो र त्यस अन्तर्गत गाउँहरूको समूह 'ब्लक' राखियो । ०१३ सालमा ७ क्षेत्र, ३२ जिल्ला र ती अन्तर्गत ७६ उपक्षेत्र कायम गरिए ।

प्रजातन्त्रकाल
(००७-०१६)

१ वैशाख ०१८ मा १४ अञ्चल ७५ जिल्ला कायम भए । १ पुस ०२२ मा पुराना मजिस्ट्रेट, गढी, गौँडा, गोश्वारा खारेज गरिए । जिल्ला, नगर र गाउँ पञ्चायत मात्र मुख्य प्रशासकीय एकाइ बने । ४ हजार २२ गाउँ पञ्चायतसम्म गठन भए । पछि नगरपालिका बढ्ने रगाउँ पञ्चायत/गाविस घट्ने क्रम चल्यो ।

पञ्चायतकाल
(०१७-०४६)

०४८ मा ३६ नगरपालिका, ३ हजार ९ सय ९५ गाविस कायम गरियो । ०५३ मा नगरपालिका बढाएर ५८ पुऱ्याइयो, गाविस ३ हजार ९ सय १५ मा झारियो । ०४९ र ०५४ मा गरी दुईपटक स्थानीय निकायको निर्वाचन गरियो । ०५५ मा स्थानीय निकायलाई शक्तिशाली बनाउन स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन आयो तर पूर्णतः कार्यान्वयन हुन नपाई राजनीतिक परिवर्तन भयो । स्थानीय निकाय जनप्रतिनिधिविहीन भएपछि कहिले कर्मचारीको जिम्मा लगाइयो, कहिले केन्द्रले नै पदाधिकारी तोकेर पठायो ।

बहुदलकाल
(०४७-०६२)

संक्रमणकालमा सर्वदलीय संयन्त्रबाट स्थानीय निकाय चलाउन खोजियो । यसले सबै दलका प्रतिनिधि बसेर बजेट बाँडीचुँडी गर्ने प्रथा बसाल्यो । १२ पटकसम्म स्थानीय निर्वाचन गर्ने प्रतिबद्धता राजनीतिक नेतृत्व र सरकारी तहबाट भयो तर निर्वाचन भएन ।

संक्रमणकाल
(०६३-०७२)

संविधानसभाबाट नयाँ संविधान जारी भएपछि २० वर्षपछि स्थानीय निर्वाचन हुँदै छ । निर्वाचन प्रणालीले समावेशात्मकता सुनिश्चित गरेको छ । संविधानले नै स्थानीय सरकारको अधिकार तोकेको छ । पुरानो संरचनामा व्यापक हेरफेर गरिँदै छ ।

नयाँ संविधान, नयाँ संरचना
(०७३)

अघि बढाउने हो भने आर्थिक वृद्धि ह्वात्तै बढ्न सक्छ। अब वडावडामा विकासको बहस हुनेछ। काम भए-नभएको जनताले नै अनुगमन गर्नेछन्। संविधानले तोकेका अधिकार प्रभावकारी रूपमा प्रयोग गर्न सकेमा सेवा प्रवाह सुलभ हुनेछ । नयाँनयाँ आर्थिक केन्द्रहरू बन्नेछन् । गाउँ तहमा आर्थिक गतिविधि बढ्दा त्यसले बसाइँसराइ र पलायन रोक्न मद्दत गर्छ । अवस्थी भन्छन्, "नगरपालिकाले ३० र जनताका तर्फबाट ७० प्रतिशत योगदान जुटाएर भए पनि स्थानीय नेतृत्वले राम्राराम्रा पहलकदमी लिएका उदाहरण हामीकहाँ छन् । स्थानीय नेतृत्वप्रति जनताले विश्वास गर्ने भएकाले पनि यस्ता काम सहज हुन्छन् ।"

समावेशात्मकतामा फड्को

०५४ मा ३ हजार ९ सय १२ गाविसमध्ये ११ वटामा मात्र गाविस अध्यक्ष दलित समुदायबाट निर्वाचित भएका थिए । उपाध्यक्ष, वडाध्यक्ष, वडा सदस्यको संख्या भने उल्लेख्य थियो । त्यसयता निर्वाचन नै नभएपछि तिनले हुर्कने र अगाडि बढ्ने मौकै पाएनन् । नयाँ व्यवस्था अनुसार स्थानीय सरकारको प्रमुख र उपप्रमुखमध्ये एक जना महिला अनिवार्य रूपमा निर्वाचित हुनेछन् । चार जना वडा सदस्यमा दुई जना अनिवार्य महिला हुनेछन् । महिलामा पनि एक जना दलित हुने व्यवस्था गरिएको छ। यसले न्यूनतम ४० प्रतिशत महिलाको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित भएको छ।

आदिवासी जनजाति समुदायबाट पनि स्थानीय जनसंख्याकै अनुपातमा प्रतिनिधित्व सम्भव छ। छुटेका अल्पसंख्यक एवं पिछडिएको समुदायबाट सात सदस्य गाउँसभाले नै मनोनीत गर्न सक्छ। यसले सानोभन्दा सानो जनसांख्यिक समूहको पनि स्थानीय सरकारमा प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्छ । यो स्तरको समावेशी प्रतिनिधित्व प्रदेश र संघमा नहुन पनि सक्छ ।

स्थानीय शासनविज्ञ अवस्थीका भनाइमा नेपालको संविधानले संघीयताको सबैभन्दा नवीन र परिष्कृत ढाँचा अपनाएको छ, जुन दक्षिण अफ्रिकाबाट प्रभावित छ । प्रदेशले स्थानीय निकायको निर्वाचन गराउने पुरानो मोडल हो । स्थानीय निर्वाचन प्रदेशको तजबिजमा छाड्दा प्रदेशले दशकौँसम्म स्थानीय तहको निर्वाचन नगरेको उदाहरण भारतका उत्तर प्रदेश र बिहार हुन् । "यहाँ पनि त्यहीँको ढाँचामा संघीयताको माग गर्नु नयाँ राजा-रजौटा बन्न खोज्नु हो," अवस्थी भन्छन्, "भुरेटाकुरे राजा बनाउन यो सोच आएको होइन, जनतालाई अधिकार सम्पन्न बनाउनका लागि हो। अब कुनै पनि बहानामा चुनावमा ढिलाइ गर्न जायज हुँदैन, यदि यो लोकतन्त्र हो भने।" ◆

स्थानीय निर्वाचनमा भोट नहालेको २० वर्ष भयो

स्थानीय निर्वाचन घोषणाका लागि दबाब दिन राजधानीको माइतीघरमा नागरिक प्रदर्शन, ७ फागुन

स्थानीय चुनावमा

बाबुराम विश्वकर्मा

कांग्रेस : शान्ति र संविधानको जस

०४६ यताका स्थानीय निकायका दुईवटा चुनावमध्ये एउटामा पहिलो, संसद्का तीनवटा चुनावमध्ये दुईवटामा पहिलो र दुईवटा संविधानसभामध्ये पछिल्लोमा सबैभन्दा बढी सिट जितेको देशको पुरानो राजनीतिक दल हो, नेपाली कांग्रेस । नयाँ संविधानको व्यवस्था अनुसार हुन लागेको नयाँ स्वरूप र ढाँचाको स्थानीय निकायको आसन्न चुनावमा मतदातालाई आकर्षित गर्न कांग्रेसले मुख्यतः सशस्त्र विद्रोही माओवादीलाई शान्ति प्रक्रियामा ल्याउन नेतृत्वदायी भूमिका खेलेको कुरालाई 'क्यास' गर्ने रणनीति लिएको छ ।

पहिलो संविधानसभामा माओवादीको बहुमत हुँदा संविधान जारी गर्न नसकेको तर दोस्रो संविधानसभाको चुनावबाट आफ्नो दल पहिलो बनेपछि तत्कालीन पार्टी सभापति सुशील कोइरालाको नेतृत्वमा नयाँ संविधान जारी गरिएको घटना कांग्रेसको चुनावी मुद्दा बन्नेछ । यी उपलब्धिलाई कांग्रेसले आसन्न चुनावमा प्रभावकारी रूपमा उठाउने पार्टी नेता

तस्बिर सौजन्य : राष्ट्रपति कार्यालय

राष्ट्रपति विद्या भण्डारीका साथ शीर्ष नेताहरू

दलका मुद्दा

एवं पूर्वमन्त्री मिनेन्द्र रिजाल बताउँछन्। भन्छन्, “शान्ति र नयाँ संविधानका पक्षमा कांग्रेसले खेलेको भूमिका जनताको बीचमा प्रस्ट राखिन्छ। राष्ट्रियता कुनै पनि प्रकारको उग्रवादबाट बलियो हुँदैन भन्ने सन्देश जनतालाई दिइन्छ । किनभने, एमालेले मधेसीलाई देशविरोधी अनि पहाडी समुदायलाई मधेस र मधेसीको दुस्मनका रूपमा चित्रित गरेको छ, त्यो भ्रम नचिरी कांग्रेस फेरि एक नम्बर बन्न सक्दैन ।” ज्ञातव्य छ, विगतका धेरैजसो चुनावमा नेपाली कांग्रेसको मुख्य प्रतिस्पर्धी प्रमुख प्रतिपक्षी दल नेकपा एमाले बन्दै आएको छ।

आसन्न स्थानीय निर्वाचनबाट कांग्रेसले पार्टी व्यवस्थापन गर्न केही सहज हुने ठानेको छ। संघ र प्रदेशभन्दा पहिले स्थानीय चुनाव हुँदा अवसरको खोजीमा रहेका धेरैजसो महत्त्वाकांक्षी कार्यकर्ताहरूलाई गाउँ तथा नगरपालिकाको जिम्मेवारीमा व्यवस्थापन गर्न सकिने उसको बुझाइ छ। गाउँ तथा नगरपालिकामा खपत नभएका कार्यकर्ता प्रदेश सभामा र बाँकी केन्द्रीय संसद्मा भिड्ने हुँदा पार्टीका धेरै कार्यकर्ताले ठाउँ पाउने अपेक्षा छ कांग्रेसलाई। ठूलो र पुरानो दल भएकाले कांग्रेसमाथि कार्यकर्ताको भार अरू दलमा भन्दा बढी छ । त्यसलाई व्यवस्थापन नगरी उसको संगठन चुस्त हुन सक्दैन ।

आउँदो चुनावमा कांग्रेसको अर्को महत्त्वपूर्ण मुद्दाचाहिँ स्थानीय जनताको समृद्धिको चाहना साकार पार्ने हो। नयाँ संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था अनुरूप स्थानीय निकायको चुनावले नयाँ नेतृत्व चुनेर गाउँको विकास आफैँ गर्न सक्ने आत्मविश्वास जनताबीच प्रस्तुत गर्ने कांग्रेसको योजना छ। ०४६ मा भएको परिवर्तनपछि देश विकासको आधार तयार गर्न पार्टीले सत्ता र सत्ताबाहिर खेलेको भूमिका पनि चुनावी दौरानमा उजागर गरिने रिजाल बताउँछन्। ०४८ को चुनावमा बहुमत ल्याएको नेपाली कांग्रेसले ०४९ को स्थानीय निकाय चुनावमा पनि लगभग ७० प्रतिशत स्थान

> चार वर्षमा आफ्नै तागतमा सरकार गठन गर्ने लक्ष्यले अघि बढेको राप्रपाले आउँदो चुनावलाई महत्त्वपूर्ण मौका ठानेको छ र हामी तयारीमा जुटिसकेका छौं ।
>
> ● **मोहन श्रेष्ठ**
>
> **केन्द्रीय सदस्य, राप्रपा**

जितेको थियो । तर, ०५१ मा भएको मध्यावधि चुनावमा एमाले पहिलो दल बनेपछि त्यसको असर ०५४ को स्थानीय चुनावमा पनि पर्‍यो । त्यतिबेला कुल सिटमध्ये एमालेले ६० र कांग्रेस लगभग ४० प्रतिशतमा खुम्चियो ।

०७० को संविधानसभा चुनावमा एमालेसँग प्रतिस्पर्धा गरेको कांग्रेसका लागि आउँदो चुनावमा अर्को एउटा चुनौती थपिएको छ राप्रपा । "राष्ट्रवादको भ्रम छरिरहेको एमाले र हिन्दु कार्ड बोकेको राप्रपाले मध्य पहाडमा हाम्रो भोट घटाउन सक्छन् भने कांग्रेसबाट टिकट नपाएकालाई छहारी दिन सक्छन् । यो पक्षलाई दृष्टिगत गरेर चुनावी रणनीति तय गर्छौं," रिजाल भन्छन् ।

एमाले : राष्ट्रवादी कार्ड

०७० को संविधानसभा चुनावबाट दोस्रो ठूलो दल बन्न सफल प्रमुख प्रतिपक्षी नेकपा एमाले सत्ता बहिर्गमनपछि नै पार्टी संगठन बलियो बनाएर चुनावबाट पहिलो पार्टी बन्ने अभियानमा जुटेको छ । पार्टीभित्रको आन्तरिक कलह मत्थर पारेर पार्टीको पक्षमा चुनावी माहौल बनाउने अभियानलाई उसले औपचारिक रूपमा 'जनअभियान'को नाम दिएको छ । नेपाली कांग्रेस र नेकपा माओवादी केन्द्र मिलेर एमाले अध्यक्ष केपी ओली नेतृत्वको सरकार ढालेपछि एमाले यो अभियानमा जुटेको हो । १ मंसिरदेखि सुरु गरिएको यो चार महिने अभियान चुनावी तयारीकै उपक्रम हो । २१ फागुनदेखि सुरु हुने मधेस केन्द्रित मेची-महाकाली अभियानलाई एमालेले स्थानीय निकायको चुनाव केन्द्रित तुल्याउने रणनीति बनाएको छ । पूर्वमन्त्री एवं एमाले केन्द्रीय सचिव प्रदीप ज्ञवाली भन्छन्, "संविधान निर्माणमा एमालेले खेलेको भूमिकालाई मुख्य चुनावी मुद्दा बनाइन्छ । किनभने, नयाँ संविधानले गर्दा नै अहिले अधिकारसम्पन्न स्थानीय निकायको चुनाव हुन लागेको हो ।"

दक्षिणी छिमेकीको योजनामा नेपाली कांग्रेस र नेकपा माओवादी केन्द्र मिलेर आफ्नो सरकार गिराएको निचोडमा पुगेको एमाले मधेस केन्द्रित दलका मुद्दाप्रति अनुदार रहँदै आएको छ । त्यसैले ऊ सरकारद्वारा प्रस्तुत संविधान संशोधन प्रस्तावप्रति सुरुदेखि नै सकारात्मक छैन । माओवादी-कांग्रेसको सत्ता गठबन्धन र मधेसी मोर्चाको कडा आलोचक एमालेको आसन्न मुख्य चुनावी मुद्दा राष्ट्रवाद नै हुने पक्का छ । संयुक्त मधेसी मोर्चा र मधेसवादी दलहरूले विदेशीको इसारामा साम्प्रदायिकता भड्काएको र सामाजिक सद्भाव बिथोल्ने गतिविधि गरेको आरोप लगाउँदै एमाले मधेस झर्नु त्यसैको प्रमाण हो । उसलाई यही मुद्दाले देशव्यापी रूपमा चुनाव जित्न सकिने विश्वास छ ।

०५१ को मध्यावधि चुनावमा पहिलो पार्टी भएकाले तत्कालीन अध्यक्ष मनमोहन अधिकारीको नेतृत्वमा एमालेले अल्पमतको सरकार बनाउने अवसर पाएको थियो । नौ महिना टिकेको त्यो सरकारले लागू गरेका आफ्नो गाउँ आफैं बनाऔं, वृद्धभत्ताको व्यवस्था, गाउँ विकास समितिलाई विकास बजेट आदि जस्ता लोकप्रिय कार्यक्रमलाई आउँदो चुनावमा 'क्यास' गर्ने रणनीति छ । ओली सरकारको पालामा घोषणा गरिएका आर्थिक-सामाजिक विकासका कार्यक्रमलाई पनि उसले चुनावी मुद्दा बनाउनेछ । ज्ञवाली भन्छन्, "आर्थिक-सामाजिक प्रगतिको ढोका खोल्न हाम्रो नेतृत्वमा बनेका सरकारले खेलेका रचनात्मक भूमिका जनताको बीचमा राख्नैपर्छ । त्यसले मात्र एमालेको सान्दर्भिकता स्थापित गर्छ ।"

एमालेले आफ्नो संगठनात्मक संरचनालाई प्रदेश संरचनामा रूपान्तरण गरिसकेको छ भने अब स्थानीय तहको पार्टी संरचनालाई पनि गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको ढाँचामा बदल्ने तयारी गरेको छ । स्थानीय तह पुन:संरचना आयोगले स्थानीय निकायको संरचना यकिन गरेपछि सोही अनुसार चुनावअघि नै सबै स्थानीय कमिटी सोही ढाँचामा बदलिने र चुनावी अभियान सुरु गर्ने ज्ञवाली बताउँछन् ।

माओवादी : परिवर्तनको नेतृत्व

अहिलेसम्म स्थानीय तहको कुनै पनि चुनावमा भाग नलिएको नेकपा माओवादी केन्द्रका लागि आउँदो स्थानीय चुनाव पहिलो अनुभव हुनेछ । ०६२/६३ को जनआन्दोलनको सफलतापछि दुईवटा संविधानसभामा भाग लिएको यो दलले १० वर्षे सशस्त्र विद्रोहका बेला स्थानीय जनसत्ताको अभ्यास गरेर चर्चा बटुलेको थियो । तर, स्थानीय निकायको चुनावको अनुभव भने छैन । यतिबेला देशव्यापी पार्टी संगठन गठन-पुन:गठनमा जुटेको माओवादी केन्द्रलाई पनि चुनावी चटारोले छोइसकेको छ । त्यसैले

> हाम्रो माग सम्बोधन नगरी जबर्जस्ती चुनाव गरे, त्यो विगतमा राजा ज्ञानेन्द्रले गरेजस्तो चुनाव मात्र हुन्छ ।
>
> ● **केशव झा**
>
> **महासचिव, राष्ट्रिय मधेस समाजवादी पार्टी**

> यो शक्तिशाली स्थानीय निकायको चुनाव हो । यसले आर्थिक-सामाजिक समृद्धिको 'ब्रेक थ्रु' गर्छ, त्यसैले हामी चुनावी तयारीमा जुटिसकेका छौं ।
>
> ● **पम्फा भुसाल**
>
> **प्रवक्ता, नेकपा माओवादी केन्द्र**

उसले आउँदो चुनावको नारा तय गरिसकेको प्रवक्ता पम्फा भुसाल बताउँछिन् । भन्छिन्, "जसको नीति उसको नेतृत्व र जनताको घरदैलोमा पुगौँ, माओवादीलाई विजयी गराऔँ भन्ने हाम्रो मुख्य चुनावी नारा हुनेछ ।"

संविधानसभाबाट नयाँ संविधान अनि नयाँ संविधानमार्फत राज्यको पुनःसंरचना, संघीयता, समानुपातिक तथा समावेशीकरणजस्ता अहिलेका सबै एजेन्डाको वास्तविक हकदार आफू भएको पुरानो दाबी उसले आसन्न चुनावमा फेरि दोहोऱ्याउनेछ । यो चुनाव पुरानो स्थानीय निकायको चुनाव नभएकाले माओवादीले यसलाई स्थानीय सत्ताको पहिलो चुनावका रूपमा चित्रण गर्ने तयारी गरिरहेको छ। प्रवक्ता भुसाल भन्छिन्, "यो पुरानो स्थानीय निकाय होइन र यो असीमित अधिकारसहितको नयाँ स्थानीय सत्ताको पहिलो चुनाव हो । माओवादी आन्दोलनका कारण राज्यको पुनःसंरचना भएको र अहिले हाम्रै नेतृत्वमा चुनाव हुन लागेको कुरा हामी जनतालाई बुझाउँछौँ ।"

दुई महिनायता माओवादी केन्द्र चुनावको तयारीस्वरूप पार्टी संगठन निर्माण र विस्तारमा केन्द्रित भएको छ । अब त्यो अभियानलाई स्थानीय निकायको चुनावसँग जोडिनेछ । नयाँ स्थानीय निकायको चुनावले नयाँ भौतिक संरचना खडा हुने, गाउँमा विकास तथा रोजगारीको लहर सिर्जना हुने र तल्लो तहको आर्थिक-सामाजिक प्रगतिको ढोका खुल्ने भनेर जनतामा उत्साह जगाउने माओवादी तयारी छ । त्यसैले यो चुनावलाई उत्सवका रूपमा लिएको भुसाल बताउँछिन् ।

> स्थानीय सरकारको अवधारणा एमालेको अवधारणा हो । नयाँ संविधानले स्थानीय निकायको अधिकार अरू फराकिलो पारेको छ । त्यसैले चुनावी तयारीमा एमाले पहिलेदेखि छ ।
>
> **● प्रदीप ज्ञवाली**
>
> **सचिव, नेकपा एमाले**

> नेपाल अल्पसंख्यकहरूको देश हो, यहाँ कुनै पनि जातिको बहुमत छैन । त्यसैले स्थानीय चुनावबाट चुनिने नेतृत्वले विविधताबीचको एकता अनुसार सबैलाई एकताबद्ध बनाउने छ । त्यसले नेपाली लोकतन्त्र र समाजको जग बलियो पार्छ ।
>
> **● मिनेन्द्र रिजाल**
>
> **केन्द्रीय सदस्य, नेपाली कांग्रेस**

राप्रपा : राजतन्त्र र हिन्दु राष्ट्र

महाधिवेशनले नयाँ नेतृत्व चयन गरेको भोलिपल्ट १२ फागुनमा भएको राप्रपाको पहिलो केन्द्रीय समिति बैठकले त्यस दललाई सम्पूर्ण रूपमा चुनावमा केन्द्रित गर्ने निर्णय गरेको छ। बैठकले राप्रपाले स्थानीय चुनावमा पार्टीको रणनीति तय गर्न ध्रुवबहादुर प्रधानको संयोजकत्वमा सात सदस्यीय कार्यदलसमेत गठन गरिसकेको छ । सो कार्यदलले एक सातामा प्रतिवेदन दिएपछि केन्द्रीय समितिको अर्को बैठक बसेर थप चुनावी रणनीति तय गर्ने राप्रपाका केन्द्रीय सदस्य मोहन श्रेष्ठ बताउँछन् ।

राप्रपाको आउँदो चुनावी मुद्दाचाहिँ राजासहितको लोकतन्त्र, वैदिक सनातन धर्म सापेक्ष हिन्दु राष्ट्र हुने देखिएको छ। श्रेष्ठ भन्छन्, "नेपाली राष्ट्रवादको आधार नै हिन्दुत्व भएकाले हामी चुनावमा यही मुद्दालाई अघि सार्छौं । यसबाहेक स्थानीय आवश्यकता अनुसारको विकासमा हाम्रो जोड हुन्छ ।"

र, चुनौती

सात मधेसी दल सम्मिलित संयुक्त लोकतान्त्रिक मधेसी मोर्चाले घोषित स्थानीय निकायको चुनावमा भाग लिने निश्चित भइसकेको छैन । किनभने, मोर्चाले सरकारले संसद्मा पेस गरेको संविधान संशोधन प्रस्ताव परिमार्जनसहित पारित नगरेसम्म चुनावमा भाग नलिने अडान सार्वजनिक गरेको छ । संविधान संशोधन गरेर मोर्चालाई मनाउने सत्तापक्षको प्रयास जारी नै छ । तथापि सरकारले यथास्थितिमा चुनाव गरे चुनाव असफल पार्ने र आन्दोलन गर्ने मोर्चाले चेतावनी पनि दिएको छ । राष्ट्रिय मधेस समाजवादी पार्टीका महासचिव केशव झा भन्छन्, "हामीले अघि सारेका मधेसका माग सम्बोधन हुने गरी संविधान संशोधन नगरी यथास्थितिमा चुनाव गर्न खोजे त्यो सफल हुन सक्दैन । संविधान संशोधन गरे हामी मधेसी दलहरू विभिन्न ठाउँमा तालमेल गरेर चुनावमा जान्छौँ ।"

बल्लबल्ल हुन लागेको स्थानीय निकायको चुनावविरोधी माहोल तयार गर्न संयुक्त लोकतान्त्रिक मधेसी मोर्चा मात्र लागेको छैन, नयाँ शक्ति पार्टी नेपालका संयोजक बाबुराम भट्टराई र संघीय समाजवादी फोरम नेपालका अध्यक्ष उपेन्द्र यादवले पनि यथास्थितिमा चुनाव हुन नसक्ने भन्दै १२ फागुनमा संयुक्त विज्ञप्ति जारी गरेर चुनाव घोषणाको विरोध गरेका छन् । उता, भर्खरै रोल्पाको थबाङमा महाधिवेशन सकेको नेत्रविक्रम चन्द 'विप्लव' नेतृत्वको नेकपाले पनि चुनावको विरोध गरेको छ ।

निर्वाचन आयोगमा दर्ता भएका दलको संख्या १ सय ६७ छ। यी सबै दलले चुनावमा भाग लिने र जित्ने निश्चित छैन । जनताले चिन्दै नचिनेका दल चुनावमा जानु वा नजानुको खासै अर्थ हुँदैन । तर, जनताको मतबाट विगतमा सत्ताको अभ्यास गरिसकेका दलहरूले चुनाव सफल पार्न देखाएको उत्साहले देशमा चुनावी माहौल तयार हुँदै गएको आभास दिएको छ। त्यसैको परिणाम हो आयोगले सार्वजनिक गरेको स्थानीय निर्वाचनको कार्यतालिका । अर्थ मन्त्रालयले सरकारले चुनावका लागि स्वीकृत गरेको ८० अर्बमध्ये १० अर्ब निकासा दिइसकेको छ भने सर्वोच्च अदालतको ११ फागुनको फैसलाले ७ माघ ०७४ सम्म तीनै तहको चुनाव सम्पन्न गर्नुपर्ने बाध्यकारी संवैधानिक व्यवस्थामा जोड दिएको छ । स्थानीय निकायको चुनाव कुनै पनि हालतमा रोकिनु वा सारिनु हुन्न भन्ने आमजनमत बलियो बन्दै गएको छ। किनभने, लोकतन्त्रमा आवधिक चुनाव महत्त्वपूर्ण सर्त हो, त्यो स्थानीय निकायको होस् वा प्रदेश या केन्द्रीय संसद्को । ◆

राष्ट्रिय (अ)गौरवशाली

कुल २१ आयोजनामध्ये एउटा मात्रै सम्पन्न हुने चरणमा

मनबहादुर बस्नेत

रेल विभागको वेबसाइटमा ‘कर्मचारी’ भन्ने एउटा ‘सेगमेन्ट’ छ, शिरमै । कर्मचारीको विवरण भनिए पनि त्यसमा विभागका महानिर्देशक अनन्त आचार्यको मात्रै नाम छ । झट्ट हेर्दा विभागमा उनी मात्रै कर्मचारी रहेछन् कि भन्ने पर्छ । झन्डै २० कर्मचारी भए पनि वेबसाइटमा बाँकीका नाम अटाएनन् ।

सामान्य सूचना प्रवाहीकरणमा रेल विभागको वेबसाइटमा जस्तो भद्रगोल छ, त्यस्तै हालत छ, यसका विकास आयोजनाहरूको समेत । योजना मुताबिक काम भएको भए यतिखेर उपत्यकामा रेल चल्न ठीक्क परिसकेको हुन्थ्यो भने देशका अन्य थुप्रै भागमा समेत रेलवेको सञ्जाल विस्तार भइरहेको हुन्थ्यो । अझ, काठमाडौँ-वीरगन्ज रेल सञ्जाल निर्माणको काम तीव्र गतिमा भइरहेको हुने थियो ।

तर, ०६६ देखि ०८६ सालसम्म चार हजार किलोमिटर रेल सञ्जाल विस्तार गर्ने कागजी योजनाको प्रगति भने यति सुस्त छ कि त्यो योजना अस्तित्वमै छैन भन्दा पनि हुन्छ । अझ यसमध्ये १० वर्षभित्रै १ हजार ५ सय किलोमिटर रेल सञ्जाल विस्तार गर्ने सरकारको लक्ष्य थियो । तर, अहिलेसम्म एक किलोमिटर पनि निर्माण भएको छैन । भारतमा शासन गर्ने इस्ट इन्डिया कम्पनीले सन् १९३७ मा बनाइदिएको जनकपुर-जयनगर र रक्सौल-अमलेखगन्ज रेलवे नै नेपालको एक मात्र रेलवे हो, अहिले । त्यसमध्ये रक्सौल-अमलेखगन्ज उहिल्यै बन्द भइसकेको हो भने अर्को बन्द भएको चाहिँ अढाई वर्ष भयो ।

०६६ मा सरकारले पूर्व-पश्चिम रेल मार्ग बनाउने योजना ल्याएको हो । त्यसको दुई वर्षपछि ०६८ मा रेल विभाग स्थापनासँगै २० वर्षे योजना तयार पारेर पूर्व-पश्चिम रेलवे बनाउने घोषणा गरियो । ०६६ मा सुरु भएको ९ सय ४५ किलोमिटर लामो पूर्व-पश्चिम

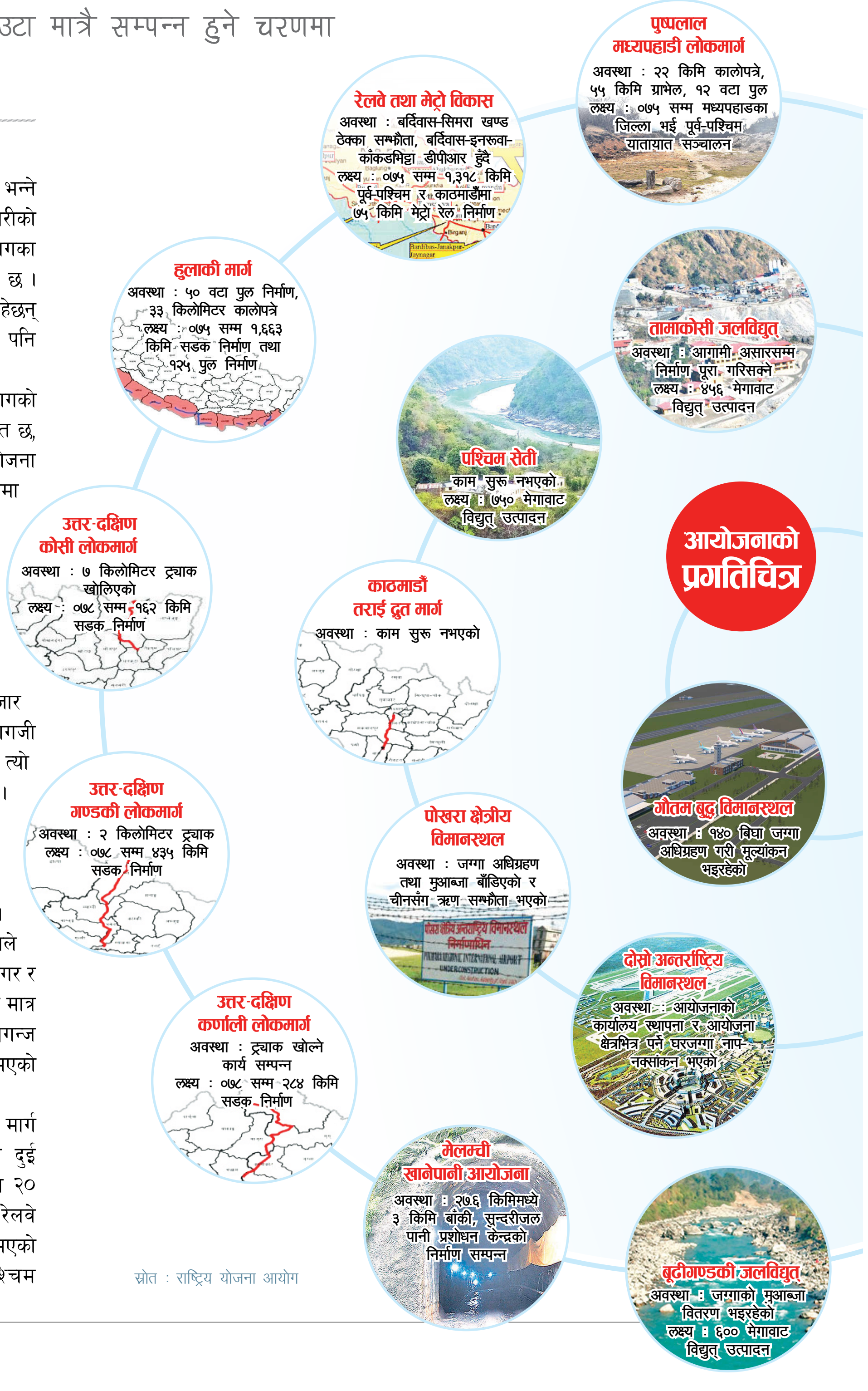

आयोजनाको प्रगतिचित्र

पुष्पलाल मध्यपहाडी लोकमार्ग
अवस्था : २२ किमि कालोपत्रे, ५५ किमि ग्राभेल, १२ वटा पुल
लक्ष्य : ०७५ सम्म मध्यपहाडका जिल्ला भई पूर्व-पश्चिम यातायात सञ्चालन

रेलवे तथा मेट्रो विकास
अवस्था : बर्दिवास-सिमरा खण्ड ठेक्का सम्झौता, बर्दिवास-इनरूवा-काँकडभिट्टा डीपीआर हुँदै
लक्ष्य : ०७५ सम्म १,३१८ किमि पूर्व-पश्चिम र काठमाडौँमा ७५ किमि मेट्रो रेल निर्माण

हुलाकी मार्ग
अवस्था : ५० वटा पुल निर्माण, ३३ किलोमिटर कालोपत्रे
लक्ष्य : ०७५ सम्म १,६६३ किमि सडक निर्माण तथा १२५ पुल निर्माण

उत्तर-दक्षिण कोसी लोकमार्ग
अवस्था : ७ किलोमिटर ट्र्याक खोलिएको
लक्ष्य : ०७८ सम्म १६२ किमि सडक निर्माण

उत्तर-दक्षिण गण्डकी लोकमार्ग
अवस्था : २ किलोमिटर ट्र्याक
लक्ष्य : ०७८ सम्म ४३५ किमि सडक निर्माण

उत्तर-दक्षिण कर्णाली लोकमार्ग
अवस्था : ट्र्याक खोल्ने कार्य सम्पन्न
लक्ष्य : ०७८ सम्म २८४ किमि सडक निर्माण

मेलम्ची खानेपानी आयोजना
अवस्था : २७.६ किमिमध्ये ३ किमि बाँकी, सुन्दरीजल पानी प्रशोधन केन्द्रको निर्माण सम्पन्न

काठमाडौं तराई द्रुत मार्ग
अवस्था : काम सुरू नभएको

पोखरा क्षेत्रीय विमानस्थल
अवस्था : जग्गा अधिग्रहण तथा मुआब्जा बाँडिएको र चीनसँग ऋण सम्झौता भएको

पश्चिम सेती
काम सुरू नभएको
लक्ष्य : ७५० मेगावाट विद्युत् उत्पादन

तामाकोसी जलविद्युत्
अवस्था : आगामी असारसम्म निर्माण पूरा गरिसक्ने
लक्ष्य : ४५६ मेगावाट विद्युत् उत्पादन

गौतम बुद्ध विमानस्थल
अवस्था : १४० बिघा जग्गा अधिग्रहण गरी मूल्यांकन भइरहेको

दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल
अवस्था : आयोजनाको कार्यालय स्थापना र आयोजना क्षेत्रभित्र पर्ने घरजग्गा नाप-नक्सांकन भएको

बूढीगण्डकी जलविद्युत्
अवस्था : जग्गाको मुआब्जा वितरण भइरहेको
लक्ष्य : ६०० मेगावाट विद्युत् उत्पादन

स्रोत : राष्ट्रिय योजना आयोग

Bardibas-Janakpur-Jaynagar
Birganj
पोखरा क्षेत्रिय अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निर्माणाधिन
POKHARA REGIONAL INTERNATIONAL AIRPORT UNDERCONSTRUCTION

योजना !

रेलवेको प्रगति भने बल्ल सम्भाव्यता अध्ययनमा मात्रै पुगेको छ। विभागका अनुसार यो रेलमार्ग बनाउन प्रतिकिलोमिटर ५३ करोड रुपियाँ खर्च लाग्छ। जस अनुसार यसको लागत खर्च पाँच खर्ब रुपियाँभन्दा बढी हुन आउँछ।

०६९ मा समग्र रेल विकासलाई राष्ट्रिय गौरवको आयोजनामा राखेर काम थालिएको थियो। जस अनुसार दुई दशकमा लिंक रेलमार्गसमेत थपेर चार हजार किलोमिटर विस्तार गर्ने योजना छ। अझ, त्यससँगै राजधानी काठमाडौँमा मेट्रो रेल विकास आयोजना पनि थपियो। यो योजना त यति महत्त्वाकांक्षी थियो कि ०७३ भित्र नै उपत्यकामा मेट्रो रेल सञ्चालन गर्ने लक्ष्य थियो।

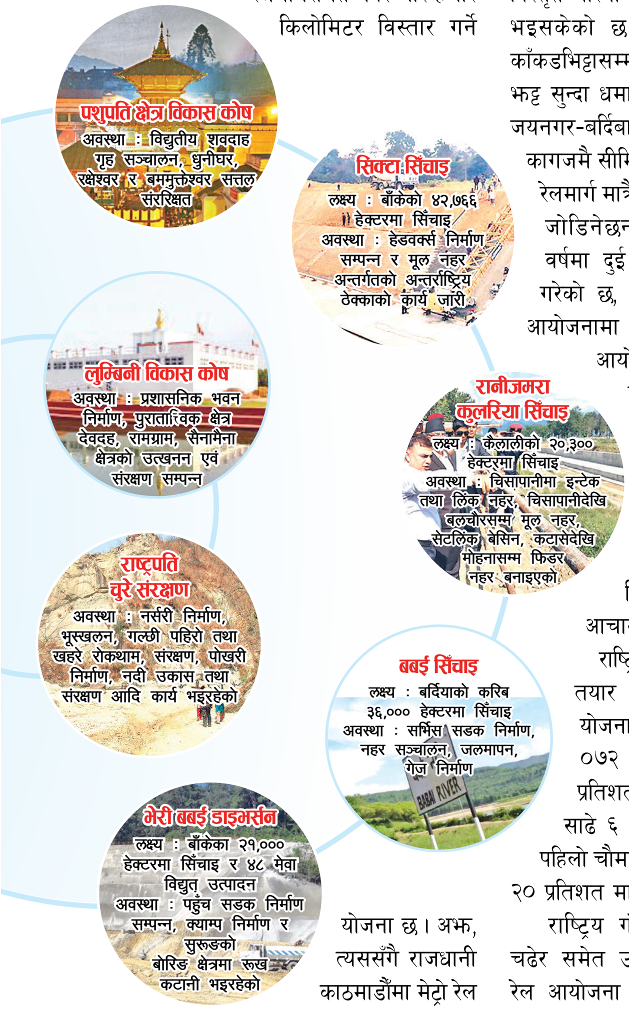

पशुपति क्षेत्र विकास कोष
अवस्था : विद्युतीय शवदाह गृह सञ्चालन, धुनीघर, रक्षेश्वर र बममुक्तेश्वर सत्तल संरक्षित

सिक्टा सिँचाइ
लक्ष्य : बाँकेको ४२,७६६ हेक्टरमा सिँचाइ
अवस्था : हेडवर्क्स निर्माण सम्पन्न र मूल नहर अन्तर्गतको अन्तर्राष्ट्रिय ठेक्काको कार्य जारी

लुम्बिनी विकास कोष
अवस्था : प्रशासनिक भवन निर्माण, पुरातात्त्विक क्षेत्र देवदह, रामग्राम, सैनामैना क्षेत्रको उत्खनन एवं संरक्षण सम्पन्न

रानीजमरा कुलरिया सिँचाइ
लक्ष्य : कैलालीको २०,३०० हेक्टरमा सिँचाइ
अवस्था : चिसापानीमा इन्टेक तथा लिंक नहर, चिसापानीदेखि बलचौरसम्म मूल नहर, सेटलिंक बेसिन, कटासेदेखि मोहनासम्म फिडर नहर बनाइएको

राष्ट्रपति चुरे संरक्षण
अवस्था : नर्सरी निर्माण, भूस्खलन, गल्छी पहिरो तथा खहरे रोकथाम, संरक्षण, पोखरी निर्माण, नदी उकास तथा संरक्षण आदि कार्य भइरहेको

बबई सिँचाइ
लक्ष्य : बर्दियाको करिब ३६,००० हेक्टरमा सिँचाइ
अवस्था : सर्भिस सडक निर्माण, नहर सञ्चालन, जलमापन, गेज निर्माण

भेरी बबई डाइभर्सन
लक्ष्य : बाँकेका २१,००० हेक्टरमा सिँचाइ र ४८ मेवा विद्युत उत्पादन
अवस्था : पहुँच सडक निर्माण सम्पन्न, क्याम्प निर्माण र सुरुङको बोरिङ क्षेत्रमा रूख कटानी भइरहेको

विभागको त्यो उद्देश्य अहिले पनि उसको वेबसाइटमा उल्लेख नै छ। सिन्कोसमेत नभाँचिएको यस योजनाबारे स्वयं रेल विभाग भने अनभिज्ञ रहेको लज्जास्पद अवस्था छ, यतिबेलाको। विभागका सिनियर डिभिजन इन्जिनियर प्रकाश उपाध्याय भन्छन्, "यस्तो हावा योजना विभागमा कसले बनायो म आफैँ चकित परेँ। यस्तो सम्भावना छैन।"

विभागले केही लिंक रेलमार्ग निर्माणका लागि काम भने गरिरहेको छ तर अत्यन्त धीमा गतिमा। भारतको जयनगरदेखि जनकपुर हुँदै बर्दिबाससम्म ९० किलोमिटर रेलवे निर्माण भइरहेको छ। यो रेलमार्ग भारत सरकारले पूर्ण अनुदानमा बनाइदिन लागेको हो, जुन ०७५ असारसम्म सकिने लक्ष्य छ। बर्दिवास-सिमरा खण्ड (१ सय ८ किमि)को विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (डीपीआर) तयार भइसकेको छ भने बर्दिबास, इनरुवा हुँदै काँकडभिट्टासम्मको डीपीआर बनिरहेको छ। झट्ट सुन्दा धमाधम काम भइरहेको देखिए पनि जयनगर-बर्दिबासबाहेक अन्यत्रका काम लगभग कागजमै सीमित छन्। त्यसमाथि यी सबै लिंक रेलमार्ग मात्रै हुन्, जुन पूर्व-पश्चिम रेलमार्गमा जोडिनेछन्। सरकारले चालू आर्थिक वर्षमा दुई अर्ब रुपियाँ बजेट विनियोजन गरेको छ, जसमध्ये आधाभन्दा कम मात्रै आयोजनामा खर्च हुन्छ। ८० करोड रुपियाँ आयोजना निर्माणमा खर्चिने र बाँकी रकम कर्मचारीका तलब तथा अन्य प्रशासनिक काममा खर्च हुने अनुमान छ। सरकारले बजेट पर्याप्त नदिएकाले रेल सञ्जाल विस्तार अपेक्षित गतिमा बढाउन नसकिएको विभागका महानिर्देशक आचार्य बताउँछन्।

राष्ट्रिय योजना आयोगले पछिल्लोपटक तयार पारेको प्रतिवेदन अनुसार रेलवे योजनाको विकास यति सुस्त छ कि ०७२ मा भौतिक प्रगति मात्र २९ प्रतिशत भयो भने वित्तीय प्रगति जम्मा साढे ६ प्रतिशत। चालू आर्थिक वर्षको पहिलो चौमासिक प्रगति यसभन्दा कम जम्मा २० प्रतिशत मात्रै छ।

राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाको सूचीमा चढेर समेत उल्लेख्य प्रगति हासिल नगरेको रेल आयोजना मात्रै होइन। अन्य थुप्रै यस्ता आयोजना छन्, जुन कागजमा राष्ट्रिय गौरवको गाथामा अंकित छन् तर प्रगतिको भने कुनै गति नै छैन। सरकारले ०६८ देखि १७ वटा आयोजनालाई पहिलो प्राथमिकताको सूचीमा राखेर राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाको नाम दिएको थियो। त्यसको दुई वर्षपछि ०७०/७१ को बजेट वक्तव्यबाट अन्य चारवटालाई समेत थपेर यस्ता आयोजनाको संख्या २१ पुऱ्याइयो। सामान्य योजनाभन्दा द्रुत गतिमा विकास गर्ने र त्यसको प्रतिफलबाट सर्वसाधारणको जीवन सहज बनाउने यी योजनाका लक्ष्य हुन्।

तर, यो आर्थिक वर्षको पहिलो चौमासिक समीक्षामा कुनै पनि आयोजनाले प्रगति हासिल गरेका छैनन्। योजना आयोगका अनुसार कुलमध्ये आधाले पनि ५० प्रतिशतभन्दा धेरै प्रगति गर्न नसकेको देखिन्छ। १२ वटा आयोजनाले ५० प्रतिशत पनि लक्षित उपलब्धि हासिल गरेनन्। कतिपय आयोजना त यस्ता छन्, जुन फाइलमै थन्किएका छन् भने केहीचाहिँ टेक्ने र समाउने ठाउँ नपाएर अलमलिएका छन्।

शून्य प्रगति

राष्ट्रिय गौरव भनेका केही यस्ता आयोजना छन्, जसले गौरव होइन बरू लज्जाबोध गराइदिन्छ। पश्चिम सेती जलविद्युत् आयोजना, काठमाडौँ-तराई मधेस द्रुत मार्ग (फास्ट ट्र्याक), बाराको निजगढमा बन्ने भनिएको दोस्रो अन्तर राष्ट्रिय विमानस्थल, पोखरा क्षेत्रीय अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल अझै अन्योलमै छन्। दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको प्रगतिका नाममा कार्यालय खोल्ने काम मात्रै भएको छ भने पोखरा क्षेत्रीय विमानस्थलको मुआब्जा वितरण भएर चीन सरकारसँग ऋण सम्झौता भए पनि काम अघि बढेको छैन। खास गरी ऋण रकम निकासा नभएकाले यो आयोजना अन्योलमा छ।

दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल त अझ कुन 'मोडालिटी'मा बनाउने भन्ने नै टुंगो लागेको छैन, तीन वर्षसम्म। बर्सेनि बजेट विनियोजन हुने भए पनि यो योजनामा 'ब्रेक' लागेको छ। उक्त बजेट नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरणमा सेयर लगानी शीर्षकमा रकमान्तर हुने गरेको छ। "मोडालिटी नै तयार नभएपछि कसरी काम गर्ने भन्ने अन्योल छ," आयोगका सहसचिव खोमराज कोइराला भन्छन्।

पश्चिम सेती यस्तो आयोजना हो, जसले निर्माण कुरेकै चार दशक बितिसक्यो। ०३७ मा नै यो आयोजना विकासको प्रसंग उठेको हो। फ्रान्सेली कम्पनी सोग्रेहले पहिलो पटक ०३७ मा सेती नदीमा जलविद्युत् उत्पादन गर्ने अध्ययन गरेको थियो। उक्त अध्ययनले ३७ मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्न सकिने देखाएको थियो। त्यसपछि ०४३ र ०४४ मा ३ सय ६० मेगावाट बिजुली उत्पादन गर्न सकिने भन्दै अस्ट्रेलियाको स्नोई माउन्टेन इन्जिनियरिङ कर्पोरेसन (स्मेक)ले यसको निर्माणमा रुचि देखायो।

२३ असार ०५१ मा स्मेकले ७ सय ५० मेगावाट विद्युत् निकाल्ने गरी नेपाल सरकारसँग आयोजना विकाससम्बन्धी सम्झौता गऱ्यो । मूलतः भारत निकासी गर्ने लक्ष्य लिएको तर त्यसका लागि सम्झौता गर्न नसकेका कारण स्मेक सुस्तायो । र, उसलाई दिइएको आयोजना निर्माण अनुमति सरकारले ०६८ मा रद्द नै गरिदियो । यसपछि आयोजना निर्माणको जिम्मा पायो, चिनियाँ कम्पनी थ्री गर्जेज कर्पोरेसनले । राष्ट्रिय गौरवको दर्जा पनि पायो, यसले ०६८ मै । तर, पछि आएर नेपालमै खपत गर्ने गरी बनाउने भनिएको जलाशययुक्त यो आयोजना नतिजाहीन अवस्थाबाट गुज्रिरहेको छ ।

त्यस्तै ब्रेक लागेर बसेको अर्को आयोजना हो, काठमाडौँ-तराई द्रुत मार्ग (फास्ट ट्र्याक) । राजधानीलाई तराईसँग जोड्ने यो मार्ग ०६४ बाट सुरु भए पनि डीपीआर र जग्गा अधिग्रहणमै झन्डै एक दशक बितेको छ । ससंद्को सार्वजनिक लेखा समितिमा आयोजनाले बुझाएको विवरणले त अझै एक वर्ष मुआब्जा र जग्गा अधिग्रहणमै अल्झिने उल्लेख छ । यसबाट समेत आयोजनाको रफ्तार छर्लंग हुन्छ । हुन त अब ललितपुरको सैँबुदेखि डुकुछापसम्मको साढे ६ किलोमिटरमा मात्रै मुआब्जा वितरण बाँकी छ । “यति जाबो दूरीमा मुआब्जा बाँड्न यत्रो समय किन चाहियो ?” समितिका सदस्य एवं सांसद धनराज गुरुङको प्रश्न छ, “राष्ट्रिय गौरवको आयोजना भन्ने अनि कामचाहिँ कछुवा गतिमा गर्ने ?” सरकारले यस वर्ष १० अर्ब रुपियाँ बजेट छुट्याएको थियो, यो आयोजनाका लागि । आयोजना स्थापनादेखि अहिलेसम्म २ अर्ब ८४ करोड रुपियाँ खर्च भएको छ । योजना आयोगको पछिल्लो रिपोर्टले त यसको प्रगति ०.१ प्रतिशत मात्रै देखाउँछ ।

राष्ट्रिय गौरवमै दर्ज पूर्व-पश्चिम हुलाकी मार्गको निर्माणको रफ्तार पनि एकदमै सुस्त छ । ०६३ देखि सुरु भएको यो आयोजनामा १० वर्षमा जम्मा १५ प्रतिशत मात्रै काम भएको छ । सम्पादित काममध्ये पनि ठूलो हिस्सा पुल निर्माणमा छ, सडक निर्माणको योगदान मुस्किलले पाँच प्रतिशत रहेको आयोगको तथ्यांकले देखाउँछ । जब कि, ०७५ सम्ममा यसले १ हजार ६ सय ६३ किलोमिटर सडक निर्माण गरिसक्नुपर्ने थियो ।

साझा कारण

बहुसंख्यक राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाका साझा समस्या भने एकै छन्, जग्गा अधिग्रहण एवं मुआब्जा वितरणमा स्थानीयको विरोध, निर्माण सामग्रीको अभाव र सरकारी निकायहरूको असहयोग । आयोजना भन्नासाथै जग्गाको प्रचलित मूल्यभन्दा बढी मुआब्जा लिन सुरुमै स्थानीयले जग्गा नदिने भन्दै निर्माणमा भाँजो हाल्ने गर्छन् । सुरुमै अवरोध गर्दा मुआब्जामा आफ्नो ‘बार्गेनिङ’ शक्ति माथि पर्ने मनोदशामा हुन्छन् । फास्ट ट्र्याक अहिले पनि जग्गा अधिग्रहणमै रुमलिएको छ । आयोजना प्रमुख सत्येन्द्र शाक्य ललितपुरको खोकनादेखि डुकुछापसम्मको क्षेत्रमा जग्गामा विवाद भएकाले आयोजनाले आफ्नो ‘रुट’ नै बदल्न सकिने बताउँछन् । भन्छन्, “विकासमा स्थानीयको हातेमालो भन्दा पनि अवरोध बढी हुँदा काम गर्न गाह्रो भएको छ ।” । बूढी गण्डकी आयोजना चार वर्ष अधिग्रहणको लफडामै गुज्रियो र बल्ल मुआब्जा वितरण सुरु भएको छ ।

पछिल्लो समय त निर्माण सामग्रीको अभावसमेत खेपिरहेका छन्, राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाहरूले । बालुवा, छड, सिमेन्टजस्ता निर्माण सामग्रीको अभावसँग विकास निर्माण जुधिरहेको छ । ०७२ वैशाखमा आएको महाभूकम्पपछि यो समस्या देखिएको हो, जुन अहिलेसम्म पूर्ण समाधान हुन सकेको छैन । अधिकांश आयोजना यही दशा भोगिरहेका छन् । आयोगका सहसचिव कोइराला भन्छन्, “स्थानीयको अवरोध र सामग्री अभाव अहिले मुख्य अवरोध बनेका छन् ।”

यसबाहेक अन्तरसरकारी निकायको समन्वय नहुनु, अर्को समस्या हो । खास गरी वन क्षेत्र वा संरक्षित क्षेत्रमा आयोजना परेमा बढी विवाद भएको अनुभव छ । फास्ट ट्र्याक र पूर्व-पश्चिम रेलमार्गमा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज पर्ने भएकाले उल्झन आएको छ, जुन समाधान भइसकेको छैन । गौरवका आयोजनालाई कसरी चाँडो निर्माण गर्ने भन्ने मोडालिटी सरकार स्वयंले समेत बनाउन सकेको छैन, सात वर्षसम्म । राष्ट्रिय योजना आयोगका सदस्य स्वर्णिम वाग्ले भन्छन्, “गौरवका आयोजना भन्नासाथै त्यसमा कसैले पनि बखेडा झिक्न नपाउने हुनुपर्छ ।”

मेलम्ची खानेपानी आयोजनाका लागि बाँसबारीमा निर्माणाधीन रिजर्भ ट्याङ्की

असफल विकास

सिन्धुपाल्चोकको मेलम्चीदेखि पानी ल्याएर उपत्यकावासीको प्यास मेटाउने योजनाको प्रसंग पञ्चायतकालमै उठेको हो । तर, पञ्चायतकाल ढलेर गणतन्त्रकाल आए पनि उपत्यकाको काकाकुलता भने तीन दशकदेखि उस्तै छ । बल्ल सरकारले आगामी कात्तिकसम्म मेलम्चीको पानी काठमाडौँमा ल्याउने दाबी गरेको छ । भाका सरिरहने पहिचान बनाएको बहुप्रतीक्षित मेलम्ची आयोजनाको ९० प्रतिशत काम सकिएकाले यसमा चाहिँ विश्वास गर्ने ठाउँ छ । र, समाप्तिको चरणमा पुगेको यो एउटा मात्रै राष्ट्रिय गौरवको आयोजना हो । ०५८ देखि साढे २७ किलोमिटर सुरुङ खनी मेलम्चीको पानी ०६३ सालसम्म काठमाडौँ ल्याउने लक्ष्य थियो । तर, यो पनि भाका सर्दै कात्तिक ०७४ मा पुगेको छ ।

सम्पन्नोन्मुख यो योजनाले हाम्रो विकासको गति कुन हदसम्म अल्छे रहेछ भन्ने छर्लंग हुन्छ । आयोजना सुरु भएको समयको हिसाबकिताब गर्ने हो भने यसलाई असफल आयोजना मान्छन्, योजना आयोगका पूर्वअध्यक्ष दीपेन्द्रबहादुर क्षत्री । राष्ट्रिय वा अन्तर्राष्ट्रिय जुनसुकै गौरवको नाम दिए पनि विकासप्रति प्रतिबद्ध र ‘भिजनरी’ शासक नआएकाले यस्ता आयोजनाहरूको दुर्गति भएको उनको भनाइ छ । भन्छन्, “मानिसपिच्छे स्वार्थ अनुसार प्राथमिकता फेरिन्छ । राष्ट्रिय गौरव भनेपछि त जुन सरकार आए पनि समान प्राथमिकता पाउनुपर्ने हो । तर, त्यस्तो छैन । त्यही कारण हाम्रा योजनाको यस्तो हबिगत हुन पुगेको हो ।”

सम्भवतः यही बोध गरेर हुनुपर्छ, कस्ता प्रकृतिका योजनालाई गौरवशाली मान्ने भनेर मापदण्ड तोक्न योजना आयोगका सदस्य वाग्लेको नेतृत्वमा समिति बनेको छ । उक्त समितिले प्रतिवेदन भने दिइसकेको छैन । वाग्लेका अनुसार जस्तोसुकै आयोजनालाई पनि गौरवशाली भनिदिने प्रवृत्तिले अपेक्षित प्रतिफल पाउन नसकिएको हो । भन्छन्, “जसलाई जे मन लाग्छ, त्यही गरिएको छ । जब कि, विशेष योजना हुन् भने त्यही अनुसार कार्यान्वयनमा जानुपर्छ । हाम्रो विकास समयमै नहुनुमा यस्तो लहडजन्य कारण पनि एक हो ।” ◆

तस्विर : राजकुमार राउत

अस्पताल, आफैँ बेहाल

चन्देश्वरीदेवी यादव र उनकी छोरी किरण

कागजमा भने पनि निःसहायलाई छैन निःशुल्क

राजकुमार राउत/लहान

जिल्ला अस्पताल सिरहाको शय्या नम्बर ६ मा २० दिनदेखि छटपटाइरहेकी छन् सिरहा-३ की चन्देश्वरीदेवी यादव, ४५। फुसको छाप्रो पनि नभएकी यादव अर्काको घरमा भाडामा बस्छिन्। एक वर्षदेखि अल्सरकी बिरामी उनी स-साना छोराछोरी पालनपोषण गर्न ज्याला-मजदुरी गर्दै आएकी थिइन्। रोगले च्यापेर सिकिस्त भएपछि उनी उपचारका लागि यस अस्पतालमा भर्ना भइन्।

चिकित्सकको आकस्मिक उपचारपछि उनी बोल्न सक्ने भएपश्चात् अस्पतालमा उपकरण नभएको भन्दै बीपी कोइराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान, धरान वा कोसी अञ्चल अस्पताल विराटनगरका लागि रेफर गरे। तर, चरम गरिबीका कारण उनी उही शय्यामै छिन्। किरण यादव, १३, ले मागेर ल्याएको चार हजार रुपियाँले जेनतेन उपचार खर्च धानिएको छ। चिकित्सकहरूले अस्पतालबाट निस्क भनेर दैनिक गाली गर्ने गरेको उनी बिलौना पोख्छिन्। भन्छिन्, "चरा भए पो रूखको हाँगामा बस्ने, मानिस हो, घर छैन म कहाँ जाने ?"

सरकारले जिल्ला अस्पतालहरूमा दलित, गरिब, असहायहरूका लागि ७० प्रकारका औषधिको निःशुल्क व्यवस्था गरेको छ। तर, सिरहा अस्पतालमा विपन्न बिरामीहरूले कुनै पनि औषधि र सेवा निःशुल्क पाउँदैनन्। आमाकी कुरुवा रहेकी किरणको दुखेसो छ, "यसरी पीडा सहेर बाँच्नुभन्दा आमा मरे पनि हुन्थ्यो।" आमा बिरामी भएर थलिएपछि पेट पाल्न सिरहाको बमबम होटलमा किरणले मासिक चार हजार रुपियाँ पारिश्रमिक पाउने गरी भाँडा माझ्ने काम गर्न थालिन्। छिमेकी कुन्तादेवी साहका अनुसार आमा बिरामी भएर उपचार गर्ने पैसा नहुँदा किरणले आत्महत्या गर्न डेरामा पासो लगाएकी थिइन्। तर, छिमेकीले बचाए।

गत १९ माघमा सिरहाकै दीपक रायको उपचार नपाएर अस्पतालमै मृत्यु भयो। रिक्सा चालक उनी कलेजोका बिरामी थिए। उपचारका लागि अस्पताल भर्ना भएका उनीसँग पैसा नहुँदा चिकित्सकले हेरेनन्। अस्पतालमै उनको मृत्यु भयो। सिरहामा तीन दशकभन्दा बढी पत्रकारिता गरेका गंगाबाबा साह सिरहाका अस्पतालमा निमुखा र गरिबले उपचार पाउँछन् भन्ने कुरामा विश्वास गर्दैनन्। व्यंग्य गर्छन्, "अस्पताल त मेडिकल सुपरिटेन्डेन्ट दयाशंकर लाल कर्णको क्लिनिकमा पो छ।"

०२८ मा स्थापना भएको सिरहा जिल्ला अस्पताल १५ शय्याबाट स्तरोन्नति हुन सकेको छैन। अस्पतालको एक्सरे मेसिन बिग्रिएर थन्किएको एक वर्षभन्दा बढी भइसकेको छ। तीन जना विशेषज्ञ चिकित्सकको दरबन्दी भए पनि हाल एक जना मेडिकल सुपरिटेन्डेन्टबाहेक अरू दरबन्दीका चिकित्सक छैनन्। करारका तीन जना चिकित्सक मात्र जिल्ला अस्पतालमा छन्। जनस्वास्थ्य प्रमुखसमेत रहेका मेडिकल सुपरिटेन्डेन्ट कर्ण बढीजसो समय तालिम र गोष्ठीमा व्यस्त हुन्छन्।

१ पुसदेखि लागू हुने गरी नेपाल सरकारबाट अनुमति लिएका सामुदायिक तथा निजी अस्पतालहरूमा १० प्रतिशत असहाय, गरिब, बेवारिसे बिरामीहरूका लागि शय्या छुट्याई निःशुल्क उपचार गर्नुपर्ने सरकारले निर्देशन जारी गर्‍यो। निःशुल्क शय्यामा निःशुल्क लेखेको स्टिकर टाँस गर्नुपर्ने, निःशुल्क शय्यामा उपचार गराइएका बिरामीहरूको फोटोसहितको विवरण अस्पताल परिसरमा सबैले देख्ने गरी टाँस गर्नुपर्ने व्यवस्था छ। तर, पूर्वाञ्चलका कुनै पनि निजी तथा सामुदायिक अस्पतालहरूले यो सरकारी नियमको पालना गरेका छैनन्।

निजी तथा सामुदायिक अस्पतालहरूको संगठन एसोसिएसन अफ प्राइभेट हेल्थ इन्स्टिच्युसन नेपाल (अफिम)का केन्द्रीय उपाध्यक्ष डा कैलाश श्रेष्ठ १० प्रतिशत निःशुल्क सेवाका लगि सबै अस्पतालहरूलाई पत्राचार गरेको दाबी गर्छन्।

सुशासन ऐन, २०६४ को दफा ४५ अनुसार स्वास्थ्य संस्था स्थापना, सञ्चालन र स्तरोन्नति मापदण्डसम्बन्धी निर्देशिका, २०७० बमोजिम सबै स्वस्थ्य संस्थाले कुल शय्याको १० प्रतिशत विपन्न, बेवारिसे, असहाय बिरामीहरूलाई निःशुल्क सेवा प्रदान गर्नुपर्ने व्यवस्था छ। तर, यो कानुन सिरहामा लागू भएको छैन। त्यसैको ज्वलन्त उदाहरण हुन्, चन्देश्वरीदेवी यादव। ◆

व्यक्तिचित्र

क्रसरोडको कथा

राजकुमार बानियाँ

तस्बिर : भास्वर ओझा

माया, मेरी माया
हाम्रो मिलन कहिले हुन्छ ?

आफ्नो पहिलो गीत गफगाफजस्तो लाग्थ्यो, सञ्जय श्रेष्ठ, ४८, लाई । त्यसैले त पहिलो एल्बममा साइड-बीको पनि दोस्रो नम्बरमा लुकाएका थिए । तर, त्यही गीत 'सुपर हिट' मात्र नभएर 'सिग्नेचर' बन्यो उनको । २६ वर्ष पुरानो त्यो गीतको कद बराबर हुन उनलाई मुस्किलै परिरहेको छ । "मेरो दोस्रो राष्ट्रिय गीत त्यही हो । जहाँ गए पनि नगाई सुख पाउँदिनँ," उनी फर्माउँछन्, "श्रोता/दर्शकले सिम्पल चीजलाई नै रुचाउँदा रहेछन् ।"

सञ्जयको शब्द अनि शरदसिंह महत र उनको कम्पोज रहेको त्यो गीत संगीतज्ञ अम्बर गुरुङको घरमा रेकर्ड भएको थियो, ०४८ मा । अझ उनका रेकर्डिस्ट (कान्छा) छोरा शरदको बेडरुममा । ४३ दिन लगाएर नौ थान गीत त्यहीँ थपिए र पहिलो एल्बम उदायो, *नयाँ मोड* ।

एल्बम तयारीकै क्रममा सञ्जय (लिड भोकलिस्ट), शरदसिंह महत (रिदम गिटारिस्ट), निम्बु लामा (भोकलिस्ट), विनायक शाह (लिड गिटारिस्ट) र भूषण खनाल (बास गिटारिस्ट) अर्थात् पञ्च-पाण्डवको ब्यान्ड जन्मिहाल्यो, 'क्रसरोड ।' अक्सफोर्ड डिस्कनरीमा त्यसको माने छ, 'क्रिटिकल पार्ट अफ लाइफ ।' ठ्याक्कै त्यस्तै भयो, ब्यान्डको नियति । उनका साथीहरू भेटिनेबित्तिकै छुटे । एल्बम रिलिज हुँदा देशमा सञ्जय र शरद मात्र थिए । शरदको साथ पनि तेस्रो एल्बमपछि टुटिहाल्यो ।

रोचक के भने सञ्जयबाहेक क्रसरोडका चार संस्थापक इन्जिनियर हुन् । निम्बु जापानमा छन् भने बाँकी अमेरिका । "अचम्म लाग्ला, ब्यान्डका पाँच जना एकै ठाउँ बसेको फोटोसमेत छैन । एकै ठाउँ नहुँदा *माया मेरी माया*...को लाइनअपमा स्टेज पर्फम गर्न पाइएन," उनलाई खेद छ, "एल्बम हिट भएको खुसीयाली पनि एकसाथ सेलिब्रेसन गरेको छैन ।" उनलाई के थाहा छ भने ती साथी नभेटिएका भए आफ्नो परिचय कोठेगायक मात्रै हुन्थ्यो । ब्यान्डमा एक्लो भएपछि सञ्जयले लिड गिटारमा ज्योति घिमिरे, रिदममा भूपेन्द्र बज्राचार्य, बासमा उदेशलाल श्रेष्ठ र ड्रममा प्रविन मानन्धरलाई भित्र्याएका छन् ।

त्यतिबेला एउटा गीत रेकर्ड गर्न एक हजार रुपियाँ चाहिन्थ्यो भने एउटा क्यासेटको परल मूल्य ४५ रुपियाँ पर्थ्यो । क्रसरोडका पञ्चपाण्डवले आफ्नै गोजीबाट निकालेका थिए खर्चपर्च । सञ्जय र शरद क्यासेट बोकेर थुप्रै म्युजिक कम्पनी धाए । म्युजिक नेपालले १० हजार थान बिकिसकेपछि एक क्यासेटको दुई रुपियाँ रोयल्टी दिने भनेर फर्काइदियो । अनेक अपमान र भुक्तमान पाएपछि भीम तुलाधरले सिंगल साउन्ड्स सर्भिसलाई सिफारिस गरे । उसले प्रतिएल्बम चार रुपियाँ रोयल्टी दिने भयो । एल्बम निस्केको दुई सातामै १५ हजारभन्दा बढी थान बिक्री भयो । जम्माजम्मी चार लाख कपी एल्बम बिक्री भयो । "१६ लाख रुपियाँ एकमुष्ट बुझेको होइन, महिनावारी तलबजस्तो भयो," सञ्जय लुकाउँदैनन्, "बियर-बारमै सकियो भन्नुपर्‍यो ।"

साँच्चै नयाँ मोड आयो नेपाली संगीतमा । चोक-चोकमा गिटार समाएर गीत गाउने जमात देखापर्‍यो । पहिलो एल्बमको 'गुडविल' कस्तो भने *घुम्दाघुम्दै* र *टाढा नजाइदेऊ* नामक दुई एल्बम एकसाथ निकाले सञ्जयले । एउटा एल्बमको कपीराइट प्रवेशमान शाक्यले ९० हजार रुपियाँमा किने भने अर्को एल्बमबापत असनमा अन्नपूर्ण क्यासेट सेन्टर खोलेका पपगायक भीम तुलाधरले मोटरसाइकल किनिदिए ।

'माया मेरी माया...' ले चर्को लोकप्रियता पाउँदा जम्मा २२ वर्षका थिए सञ्जय । "अम्बर गुरुङको घरमा माइक स्ट्यान्ड थिएन । त्यसैले घोप्टो परेर गाएको थिएँ त्यो गीत," उनी गर्व गर्छन्, "अहिले संगीत सिकाउने हरेक ठाउँमा

सिकारुलाई माया, मेरी माया... गाउन लगाएको पाउँछु ।"

'माया, मेरी माया'ले उनलाई १२ वटा मुलुक घुमाइसक्यो । अझै केही महिना अस्ट्रेलिया, अमेरिका र युरोपका लागि बुक छन् । "फ्यान मेरा भगवान् हुन्, तिनकै आशीर्वादले म यो स्थानमा छु," उनी भन्छन्, "भगवान्लाई भगवान्कै रूपमा ट्रिट गर्नुपर्छ । फ्यानको पनि फाइदा उठाउने अनैतिक हुन् ।" अब उनी आफ्नै मुलुकमा ब्रायन एडम्सको जस्तै विशाल कन्सर्ट गर्न चाहन्छन् । "के गर्नु सोनाक्षी सिंहलाई ल्याएर नचाउँछन्," उनी फिस्स हाँस्छन्, "नेपाली कम्पनीले नेपालीलाई नै पत्याउँदैनन् ।"

आफ्नो फ्यान-फलोइङमा उनलाई एकदमै विश्वास छ । दुई दशक पहिले उनले क्राउडमा दर्जनौँ कन्सर्ट गरेका पनि हुन् । भैरहवामा टाढाका दर्शक सोलो कन्सर्टको अघिल्लो दिनै आएर बसेको उनलाई सम्झना छ । "कन्सर्टको दिन मौसम बिग्रिएको बहानामा काठमाडौँ फर्कने दुइटा फ्लाइट क्यान्सिल भए," उनी सुनाउँछन्, "केही दिनपछि के खुल्यो भने खास कारण मौसम होइन, त्यही कन्सर्ट थियो ।" क्रसरोडका डाइहार्ट फ्यान पाइलट र एयर होस्टेजकै अनुरोधमा उडान रद्द गरिएको रहेछ ।

त्यसअघि पोखराको कन्सर्ट सकिएलगत्तै पोखरेली युवतीका हातहातमा मार्कर देखेर चमत्कृत भएका थिए सञ्जय । तिनै मार्करले अटोग्राफ लेखिदिए कागजमा होइन, युवतीका शरीरमा । "हाम्रो कन्सर्टको टिकट ब्ल्याकमा बिक्री हुनु सामान्य भइसकेको थियो," उनी भन्छन्, "दार्जीलिङबाट घोडा चढेर इलामको कन्सर्ट हेर्न आएका थिए ।"

रोचक प्रसंग के भने सञ्जय श्रेष्ठ दुई-दुई पटक भ्वाइस टेस्ट फेल भएका गायक हुन् । एकपटक रेडियो नेपालमा, अर्कोपटक म्युजिक नेपालमा । भ्वाइस टेस्ट फेल भएकाले उनका गीतले रेडियो नेपालमा प्रवेशै पाएनन् । गीत बज्ने एक मात्र ठाउँ थियो, *नेपाल टेलिभिजन* । मंगलबार राती पौने ९ बजेको साप्ताहिक कार्यक्रम 'संगीत लहर'मा चान्स दिन्थे हरिशरण लामिछाने । पहिलो एल्बम हिट भएपछि मात्र मीरा राणाले बोलाएर भ्वाइस टेस्टको कर्मकाण्ड मिलाएर पासको प्रमाणपत्र दिलाइन् । "मेरा गीत रेडियोमा बजेको भनेको एफएम खुलेपछि मात्रै हो," उनी स्वीकार्छन्, "नत्र सुन्ने भनेको एल्बममै हो ।" पपगीतलाई गीत मान्नै तयार थिएनन् कतिपय । "पप भनेको हुरीको चल्ला हो, उडाइहाल्छ भन्ने जमात हाबी थियो," उनी भन्छन्, "वाद्यवादन मात्र बाहिरिया हो, भावना नेपाली नै छ भनेर आफूले आफैँलाई पुष्टि गर्नुपर्ने परिस्थिति बन्यो ।"

सञ्जय धन्यवाद दिन्छन्, घरपरिवारलाई । जसले साइन्स कलेज छाडेर म्यानेजमेन्टतिर जाने छुट दियो । डाक्टर-इन्जिनियर बन्नुपर्छ भनेर कहिल्यै दबाब दिएन । पपगीतमै नाम कमाओस् भन्ने मंगल कामना गरिरह्यो । घरानाकै पहिलो र एक्लो गायक हुन्,

सञ्जय । घरमा बाजागाजा थिएनन् । संगीत रुचाउने साथीभाइ बनाए । स्टुडियोमै बजाए, गाए । औपचारिक नाम सञ्जयमानसिंह प्रधान पाएका उनको गायनको सुरुआत भयो बाथरुममा । क्षेत्रपाटी डबलीका भजन र सांगीतिक कार्यक्रम कहिल्यै छुटाएनन् । प्रेम राना औतारीको बाँसुरीवादनले त्यसमा रौनक थपिदिन्थ्यो ।

किशोरकालमा नारायण गोपालका गीत अनि बिटल्स, इगल्स, स्कोरपियन ब्यान्डको प्रेममा परे सञ्जय । ओमविक्रम विष्ट, हरिश माथेमा, सुनील उप्रेती, भीम तुलाधर, प्रवेशमान शाक्य आदिका पाइला पछ्याए । अरूका गीत सुन्दासुन्दै सिद्धार्थ वनस्थली स्कुलमा पढ्दा रोपिएको बीजले शंकरदेव कलेज पुग्दा वृक्षको अवतार पायो ।

अहिलेसम्म क्रसरोडकै नाममा उनका आधा दर्जन एल्बम निस्केका छन्, *नयाँ मोड, घुम्दाघुम्दै, टाढा नजाइदेऊ, एउटा गाउँ थियो, तिमीलाई नै हो, जाऊ तिमी जाऊ* । उदाउँदो नयाँ वर्षमा झम्का दिने सातौँ एल्बम निकाल्नेवाला छन्, *थ्याङ्स गड इट्स फ्राइडे* । उनले यसको भाका सारेको दुई वर्ष भइसक्यो । “मेरो रेस्ट लामो भइसकेको छ,” उनी हँसाउँछन्, “मेलम्चीको पानीजस्तो आउँछ, आउँछ मात्र भनिरहेको छु ।”

नारायण गोपालका गीत नै गुरु भए उनका । एकलव्यजस्तो भएर संगीत साधना गरेका उनले व्यक्ति नारायण गोपालसँग भेट्ने मौका भने कहिल्यै पाएनन् । “दिनमा चार फेर नारायण गोपालको गीत गाए सरगम सिक्नै पर्दैन,” उनी भन्छन्, “उनको गीतको आरोह-अवरोहमा अद्भुत शक्ति छ ।”

सफल व्यवसायी पनि हुन् सञ्जय । १७ वर्षको उमेरमै ठमेलको स्विस ट्राभल्समा मासिक सात सय रुपियाँको जागिर थालेका उनले केही समय हरिदेव पाठकको ट्राभल्समा नौ सयवाला नोकरी गरे । त्यसपछि उनका साथीले ट्राभल्स एजेन्सीको पार्टनर बन्न अफर गरे र ठमेलमा स्पेसल टिकटिङ ट्राभल्सको मालिक बने । केही वर्षमै संगीतलाई नै पहिलो र अन्तिम प्रेम मानेर ट्राभल्स-लाइन चटक्कै छाडिदिए ।

सञ्जय श्रेष्ठ दुई-दुई पटक भ्वाइस टेस्ट फेल भएका गायक हुन् । एकपटक *रेडियो नेपालमा*, अर्कोपटक म्युजिक नेपालमा । भ्वाइस टेस्ट फेल भएकाले उनका गीतले *रेडियो नेपालमा* प्रवेशै पाएनन् ।

१६/१७ वर्षयता उनले नक्सालमा एरियन मिडिया नामको विज्ञापन एजेन्सी चलाइरहेका छन् । नेपाल टेलिकमको मोबाइलको धुन उनकै कम्पोज हो । *नेपाल टेलिभिजन*को समाचार धुन पनि उनकै सिर्जना हो । *कान्तिपुर एफएम* र यूटीएलको धुन पनि उनकै हो । वाइवाइ, टू पीएम, रमपम चाउचाउ अनि शिखर सुजका विज्ञापन पनि निकै मन पराइएका छन् । *शासन, छविलाल कन्जुस छैन*लगायत दर्जनौँ नेपाली फिल्ममा संगीतसमेत दिएका छन् ।

देब्रे कानमा मुन्द्रा अनि रबरले बाँधेको चुल्ठो सञ्जयका ब्रान्ड हुन् । पाखुरामा ओमको ट्याटु थपेका छन् । अक्सर डिङ्गो जुत्ता मात्र लगाउँछन् । १ सय ५० ठाउँमा च्यातेको पाइन्ट लगाउन संकोच मान्दैनन् । “फेसन गरी हिँड्न रुचाउँछु,” उनी भन्छन्, “स्टाइल फलो गर्नुलाई म नराम्रो मान्दिनँ ।” उनको सोख छ, जिममा । २७ वर्षयता उनी नियमित जिमखाना धाइरहेका छन् ।

ठमेल आफ्नै गाउँघर हो उनका लागि । ठमेलकै थर्ड आई रेस्टुराँको रुफटपमा कुनै बेला भलिबलका राष्ट्रिय कप्तान अनि *प्लेयर्स बिट* नामक एल्बम निकालेका सुशील चौधरीसित बियरमा मस्त भेटिएका उनको विवाह भएको रहेछ, विराटनगरिया चेली वन्दनासँग । विवाहपछि प्रेम गरिएकी वन्दना वृहस्पति विद्या सदनमा पढाउँछिन् भने छोराछोरी स्कुल-कलेज पढिरहेका छन् ।

सहरहरूसँग सुमधुर सम्बन्ध छ सञ्जयको । कीर्तिपुर उनको पुर्ख्यौली थलो हो । कोतपर्वमा बाजे मारिएपछि वीरगन्जतिर भागेका रहेछन् उनका जिजुबाजे । जागिरे बाबुको सरुवासँगै जनकपुरमा फुपूको घरमा जन्मिएका उनको मावली र ससुराली सहर हो, विराटनगर । काठमाडौँ बस्न थालेको पनि ३७ वर्ष भइसक्यो । यावत् सहरहरूको अनुभव लिएका उनी आफूलाई कुल मिलाएर ‘मधिसे नेवार’ ठान्छन् ।

वीरगन्जमा रैथाने बनेर बसेका छन्, उनका काका । भाइ राजेशमान सिंह राष्ट्रिय मधेस समाजवादी पार्टीको केन्द्रीय सदस्य छन् । साइकल चिह्न लिएर चुनाव पनि लडेछन् । अबको उनको बाटो पनि राजनीति नै हो । “एकातिर १७ हजार मानिसको रगतमा मुछिएका व्यक्तिलाई प्रधानमन्त्री मान्नुपर्ने बाध्यता छ, अर्कातिर हरेक कुरा छिमेकीलाई सोधेर गर्ने व्यक्तिलाई ठूलो पार्टीको नेता,” उनी खनिन्छन्, “यति हुँदाहुँदै पनि *फेसबुक*मा प्रधानमन्त्रीलाई एकलखे लगाएर लेख्न म सक्दिनँ । मेरा बाबुको नाम पनि प्रचण्डमान हो ।”

दोस्रो संविधानसभा निर्वाचनमा काठमाडौँ क्षेत्र नं ६ मा राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी नेपालको उम्मेदवार बनेका सञ्जयको भूतपूर्व पोर्टफोलियो भने नेपाली कांग्रेसका कट्टर समर्थक हो । पञ्चायतकालदेखि नै ठमेल क्षेत्रमा पार्टी पक्षधर वडाध्यक्ष जिताउन लागिपरेका व्यक्तिको कांग्रेससँग किन मोहभंग भयो त ? “राजतन्त्र र हिन्दु राष्ट्रको एजेन्डा छाडेपछि म कांग्रेस रहिनँ,” उनी भन्छन्, “राप्रपा नेपालसँग मेरो मत मिल्यो ।”

त्यो चुनावमा बिहान-बेलुकीको क्याटरिङ र पेट्रोल खर्च गरेर झन्डै ४० लाख रुपियाँ सकेछन् उनले । ३ हजार ३३ मत ल्याएर वरीयताक्रममा चौथो भए । “विवाहमा एक पटक पार्टी हुन्छ, चुनावमा दिनको दुईचोटि पार्टी,” उनी हाँस्छन्, “मलाई केमा सन्तोष छ भने केशव स्थापितभन्दा धेरै मत पाएँ ।” राप्रपाका नवनिर्वाचित अध्यक्ष कमल थापासँग कतिपय कुरामा उनको मत बाझेको छ । तर, उनले पार्टी छाडिहालेका छैनन् । “राजनीतिमा लामो दोस्ती पनि हुँदैन, दुस्मनी पनि हुँदैन,” सञ्जय-सूत्र छ, “दुस्मनीलाई दोस्तीमा बदलेर आफ्नो एजेन्डा माथि ल्याउनु नै राजनीति हो ।”

त्यसो त भारतीय नाकाबन्दीताका प्रधानमन्त्री रहेका केपी ओलीको पक्षमा अभियानै चलाए सञ्जयले । *फेसबुक* प्रोफाइलमा ओलीको तस्बिरसहित नारा लेखे, ‘म केपी ओलीको साथमा छु, देशमा अहिले तिम्रो आवश्यकता छ ।’ पोखरेली युवाले सोही तस्बिर र भनाइ राखेर टिसर्ट निकाले । त्यसबापत उनलाई बालुवाटारमा दुई पटक बोलावट भयो । ओलीसित फोटो खिचाएर *फेसबुक*मै हाले । उनको भनाइमा ‘राजतन्त्र र हिन्दुराष्ट्रलाई पनि महत्त्व दिने’ ओलीको भाषणमा उखान-तडका हुन्छ । “म जन्मजात राजतन्त्र र हिन्दुराष्ट्रको पक्षधर हुँ,” उनी नेता पारा झिक्छन्, “लेखेर राख्नूस्, यी दुईको बहाली हुन अब ६ महिना पनि लाग्दैन ।” ◆

KMG
KANTIPUR MEDIA GROUP

गुनासो,
जानकारी,
परामर्श
सुझाव...

कान्तिपुर मिडिया ग्रुपको
सेवासँग सम्बन्धित केही
गुनासो गर्नुपरेमा वा
कुनै पनि सेवा सम्बन्धी
जानकारी चाहिएमा
नि:शुल्क टोल फ्रि
नम्बर मार्फत हामीलाई
सम्पर्क गर्नुहोला ।

नि:शुल्क टोल फ्रि नम्बर

1660 01 22222	NTC
9801 57 2222	Ncell

अथवा हामीलाई csd@kmg.com.np मा ईमेल गर्नुहोस् ।

KANTIPUR PUBLICATIONS PVT. LTD.
Radio Kantipur
KANTIPUR TELEVISION NETWORK (P) LTD.
KANTIPUR DIGITAL CORP
KANTIPUR FOUNDATION
A Philanthropic Initiative of Kantipur Media Group
कान्तिपुर
The kathmandupost
साप्ताहिक
नेपाल
नारी
WWW.EKANTIPUR.COM

सेवा समय – बिहान ६ बजेदेखि बेलुकी ६ बजेसम्म।

www.kmg.com.np

स्मार्टफोन स्मार्ट प्रयोग

ज्ञानेन्द्र आचार्य

नेपालमा मोबाइल फोनबाट इन्टरनेट चलाउनेको संख्या करिब ५३ लाख छ। त्यसमध्ये धेरै संख्या यस्ता उपभोक्ताको छ, जो स्मार्टफोनको प्रयोग गरिरहेका छन् । दूरसञ्चार कम्पनीहरूको नियामक संस्था नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरणको पछिल्लो अध्ययनले स्मार्टफोनमा औँला चलाउने नेपालीको संख्यामा तीव्र वृद्धि भइरहेको पनि देखाएको छ । तर, के नेपाली उपभोक्ता महँगो स्मार्टफोनको स्मार्ट रूपमा सदुपयोग गरिरहेका छन् त ? कि उनीहरूले इन्टरनेट, क्यामेरा र सोसल मिडिया चलाउनमा मात्रै यसको उपयोग देखेका छन् ?

स्मार्टफोन अन्य सामान्य मोबाइल अथवा सेलफोनभन्दा फरक हो । वास्तवमा स्मार्टफोन मिनी कम्प्युटरजस्तै हो । यसबाट फोन गर्न र उठाउन, म्यासेज पठाउन/पाउन र इन्टरनेट चलाउन सकिन्छ । हुन त यी फिचर अन्य मोबाइल फोनमा पनि हुन्छ । तर, स्मार्टफोन अन्य फोनभन्दा यस अर्थमा फरक छ, यसमा आधुनिक अपरेटिङ सिस्टम (ओएस) हुन्छ । स्मार्टफोनमा थुप्रै एप इन्स्टल गरेर चलाउन सकिन्छ । र, अर्को मुख्य फरक भनेको स्मार्टफोनमा हाई स्पिड इन्टरनेट (थ्रीजी, फोरजी, वाइफाइ) चलाउन सकिन्छ । यसमा अन्यको तुलनामा राम्रो क्यामेरा, सेन्सर, र्‍याम र मेमोरी पनि हुन्छ ।

अहिलेको प्रविधि आर्टिफिसियल इन्टेलिजेन्स (एआई) अर्थात् बोलेरै मोबाइललाई कमान्ड दिनेतर्फ अघि बढ्दै छ । स्मार्टफोनमा आफ्नै ओएस अनुसारका एआई छन् । जस्तै : एन्ड्रोइडमा ओके गुगल, आईओएसमा सिरी र विन्डोजमा कोर्टोना । एआई भएका कारण पनि अहिलेका आधुनिक फोनलाई स्मार्टफोन भनिने कुरा पुष्टि गर्छ ।

मिनी कम्प्युटरको जस्तै काम गर्ने हुनाले स्मार्टफोनले हाम्रो दैनिक कामकाजलाई सहज बनाउँछ । प्रयोगकर्ताका सहजता र सुविधाकै लागि स्मार्टफोनमा थुप्रै किसिमका एप हुन्छन् । यस्ता एपमध्ये केही इनबिल्ट (पहिलेदेखि नै रहेको) हुन्छन् र केही पछि आफ्ना आवश्यकता अनुसार स्टोरबाट डाउनलोड गरेर इन्स्टल गर्न सकिन्छ ।

तर, भन्नलाई स्मार्टफोन भनिए पनि त्यसको स्मार्ट युज गर्न हामी चुकिरहेका छौँ । हामी यस्ता एपलाई सही तरिकाले प्रयोग गर्दैनौँ । उदाहरणका लागि, वेदर (मौसम) एप । यस एपबाट हामीले मौसम पूर्वानुमानको जानकारी लिन सक्छौँ । कामका लागि घरबाहिर निस्किँदा हामी त्यही अनुसारको तयारीसाथ निस्कन सक्छौँ । स्मार्टफोनमा यस्ता थुप्रै उपयोगी एप हुन्छन्, जसको स्मार्ट युज हामी गरिरहेका छैनौं । हुन त अपरेटिङ सिस्टम अनुसार एपका नाम, फिचर र प्रयोग गर्ने तरिका फरक हुन सक्छन् । तर पनि यहाँ स्मार्टफोनमा प्रयोगमा आउने केही आधारभूत एपलाई कसरी स्मार्ट तरिकाले प्रयोग गर्नेबारे जानकारी दिन खोजिएको छ, जो उपयोगी छन् ।

एप स्टोरमा अन्य यस्ता थुपै एप उपलब्ध छन्, जसलाई प्रयोगकर्ताले आफ्नो आवश्यकता अनुसार प्रयोग गर्न सक्छन् । जस्तै : अन्य डिभाइसमा ठूला फाइल सेन्ड वा रिसिभ गर्न जेन्डर वा सेयरइट, नोट टिप्नका लागि वाननोट, गुगलकिप, एभरनोट आदि र क्लाउड स्टोरेजका लागि गुगल ड्राइभ, वान ड्राइभ वा अन्य कुनै ।

स्मार्टफोनमा केही यस्ता इनबिल्ट फिचर पनि हुन्छन्, जुन हाम्रा लागि निकै उपयोगी हुन सक्छन् । उदाहरणका लागि मोबाइल हटस्पट । यो यस्तो अलग फिचर हो, जसबाट एउटा स्मार्टफोनमा मोबाइल डाटा प्रयोग गरी हटस्पट बनाएर अर्को डिभाइसमा वाइफाइजस्तै गरी इन्टरनेट चलाउन सकिन्छ। थ्रीजी वा फोरजीको हटस्पटबाट राम्रै स्पिडमा ल्यापटपमा इन्टरनेट चलाउन सकिन्छ। ◆

इमेल

एकभन्दा बढी अकाउन्टबाट इमेल चलाउनेहरूले इमेल एपमा ती सबै अकाउन्टलाई सिन्क्रोनाइज गर्न सक्छन् । यसो गर्दा एउटा अकाउन्टको इमेल अर्को अकाउन्ट लग आउट गरेर त्यो अकाउन्ट लगइन गर्ने झन्झट गर्नुपर्दैन । यो सबै एउटै इमेल एपबाट सम्भव छ ।

म्यासेज

स्मार्टफोनमा एउटै नम्बरबाट आएका म्यासेज एकै ठाउँमा देखिन्छ, जसलाई म्यासेज थ्रेड भनिन्छ । स्मार्टफोन अनुसार म्यासेज स्टोर गर्न सक्ने क्षमता फरक पर्न सक्छ । क्षमताभन्दा बढी म्यासेज भएमा पुराना म्यासेज आफैँ डिलिट हुने गरी सेटिङ मिलाउन सकिन्छ । तर, महत्त्वपूर्ण म्यासेजलाई जति पुरानो भए पनि डिलिट नहुन लक गर्ने सुविधा पनि हुन्छ । म्यासेज लक गर्ने तरिका स्मार्टफोन अनुसार फरक हुन्छ ।

प्यारेलल स्पेस

यो इनबिल्ट एप होइन । प्रयोगकर्ताले एपस्टोरबाट डाउनलोड गरेर यसलाई इन्स्टल गर्न सक्छन् । अहिलेका अधिक स्मार्टफोनले डुअल सिम सपोर्ट गर्छन् । अर्थात्, एउटै डिभाइसमा दुईवटा सिम प्रयोग गर्न सकिन्छ । तर, एउटै स्मार्टफोनमा दुई फरक अकाउन्टबाट महत्त्वपूर्ण एप चलाउन मिल्दैन । जस्तै : *फेसबुक*, भाइबर, वाट्सएपलगायतका एप एउटा डिभाइसमा एउटै अकाउन्टबाट मात्रै चलाउन मिल्छ । अलग अकाउन्टबाट चलाउनुपरेमा पुरानो अकाउन्ट लगआउट गरेर नयाँ लगइन गर्नुपर्छ ।

यस एपले यो कामलाई पनि सहज बनाउँछ । यही एपमार्फत एउटा डिभाइसमा एकै समय दुईवटा अकाउन्टबाट *फेसबुक*, ट्वीटर, भाइबर, इन्स्टाग्रामलगायत अन्य थुप्रै महत्त्वपूर्ण एप प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

क्यालेन्डर

क्यालेन्डर मिति हेर्न प्रयोग गरिन्छ । तर, स्मार्टफोन त्यसभन्दा पनि निकै महत्त्वपूर्ण कामका लागि प्रयोग गर्न सकिन्छ । कुनै मितिमा केही महत्त्वपूर्ण कुरा सम्झिनु छ भने यसमा त्यसका लागि रिमाइन्डर राख्न मिल्छ । रिमाइन्डर राख्दा कति बेला र कस्तो किसिमको नोटिफिकेसन दिने भनेर प्रयोगकर्ताले आफैँ सेटिङ मिलाउन सक्छन् ।

क्यामेरा

स्मार्टफोनका क्यामेराबाट विभिन्न मोडमा फोटो खिच्न सकिन्छ । नाइट, प्यानोरमा, ल्यान्डस्केप, स्पोर्ट्स आदि मोडमा फोटो खिच्न मिल्छ । स्मार्टफोनका क्यामेरा र सेन्सरमा इन्फ्रारेड लाइट देख्न सक्ने क्षमता पनि हुन्छ । इन्फ्रारेड लाइट टीभी, एसी आदिका रिमोटबाट पनि निस्किन्छन् । यस्ता रिमोटमा प्रयोग हुने ब्याट्रीले काम गरे/नगरेको थाहा पाउन स्मार्टफोनको क्यामेरा प्रयोग गर्न सकिन्छ । रिमोटको टुप्पोमा भएको लाइट इमिटरको फोटो खिच्दा लाइटको अलग बिम देखिए ब्याट्रीले काम गरिरहेको बुझ्न सकिन्छ ।

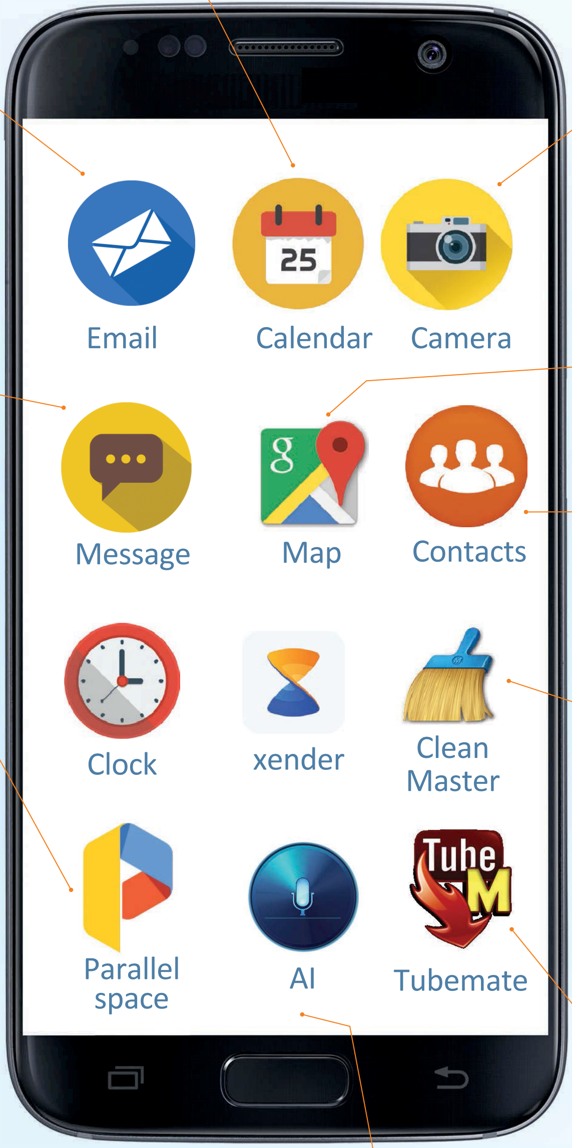

म्याप

नयाँ ठाउँमा जानुपर्दा त्यो ठाउँबारे जानकारी लिने सबैभन्दा सजिलो माध्यम गुगल म्याप नै हो । स्मार्टफोनमा गुगल म्यापको एपबाट आफू जानुपर्ने ठाउँ कति दूरीमा रहेको र त्यहाँ पुग्न (हिँडेर वा गाडीमा) कति समय लाग्छ भन्ने अनुमानित जानकारी लिन सकिन्छ । यसका लागि स्मार्टफोनको अर्को फिचर जीपीएस अन गर्नुपर्छ । अहिले केही यस्ता एप पनि उपलब्ध छन्, जसले आफूवरिपरि रहेका रेस्टुराँ, सिनेमा हललगायत अन्य मनोरञ्जन गर्ने ठाउँ र बाटोको ट्राफिक अवस्थाबारे पनि जानकारी दिन्छन् ।

कल/कन्ट्याक्ट

यो स्मार्टफोनमा हुने इनबिल्ट एप हो । यसमा प्रयोगकर्ताले अरूको कन्ट्याक्ट डिटेल, जस्तै : फोन नम्बर, इमेल आदि सेभ गर्न सक्छन् । ठूलो कन्ट्याक्ट लिस्ट भएकाहरूका लागि आफूले सम्पर्क गर्न खोजेको मान्छेको कन्ट्याक्ट डिटेल खोज्न गाह्रो हुन सक्छ । एउटै नाममा सेभ गरिएको भए, यो अझै जटिल हुन सक्छ । यसका लागि हामीले कन्ट्याक्ट ग्रुप अथवा ट्याग बनाउन सक्छौँ । सेभ भइसकेका कन्ट्याक्ट डिटेललाई अफिस, फेमिली, फ्रेन्ड्स वा यस्तै कुनै ग्रुप बनाएर फिल्टर गरेपछि ग्रुप/ट्यागमा गएर सजिलै खोज्न सकिन्छ ।

ट्युबमेट

यूट्युबबाट भिडियो डाउनलोड गर्न चाहनेका लागि यो निकै महत्त्वपूर्ण एप हो । ट्युबमेट भेरिफाइड एप नभएका कारण यो कुनै एप स्टोरमा उपलब्ध छैन । यसलाई प्रयोगकर्ताले वेब ब्राउजरबाट डाउनलोड गरी इन्स्टल गर्नुपर्छ ।

एआई एप

स्मार्टफोनको सबैभन्दा स्मार्ट एप हो यो । एआई एप ओएस अनुसार फरक हुन्छ । यस्ता एपलाई बोलेरै कमान्ड दिन सकिन्छ । जस्तै : म्यापमा कुनै ठाउँ खोज्नुपरे यी एपलाई बोलेरै अह्राउन सक्छौँ । त्यस्तै, मोबाइलमा क्यामेरा अन गर्न, म्युजिक बजाउन वा बन्द गर्न पनि कमान्ड दिन सकिन्छ । केही गाडीमा कनेक्ट गर्न मिल्ने एआई पनि छन् । जस्तैः एन्ड्रोइड अटो, एप्पल कारप्ले आदि । गाडी चलाउँदा यस्ता एपमार्फत बोलेरै कमान्ड दिँदै स्मार्टफोन चलाउन सकिन्छ ।

क्लिनर

स्मार्टफोनमा अनावश्यक फाइल जम्मा भई स्पेस ओगट्न सक्छ । र्‍याम कम भएका डिभाइसका लागि यो ठूलो समस्या हो । यसले स्मार्टफोन ह्याङ हुने समस्या पनि ल्याउँछ । यसका लागि स्मार्टफोनका जंक फाइल हटाउन क्लिनर एप उपलब्ध छ । केही स्मार्टफोनमा यो इनबिल्ट हुन्छ ।

स्कटल्यान्ड डायरी

राजकुमार बानियाँ

फे*सबुक* नभएको भए ? सायद कसैले सोचेको छैन । फेसबुके लत कस्तो छ भने पति बूढो भएकामा पत्नीले, पत्नी बूढी भएकामा पतिले खुसीयाली मनाइरहेकै छन् । ढाँट्नकै लागि किन नहोस्, छिनछिनको अपडेट दिइरहेकै छन् । सक्कलीभन्दा नक्कली कुराले नै उरुंगो लाइक कमाइरहेकै छन् ।

वियोगी बुढाथोकी त्यस्तै एक *फेसबुक*-लभर हुन् । *फेसबुक* नभएको भए ? वियोगीले पक्कै पहिलो गद्य-पुस्तक लेख्ने थिएनन् । चार हरफे मुक्तक, आठ हरफे गजल या बढी २ सय ५० शब्दको कविता लेखिरहेका उनी फेसबुकेकै उक्साहटमा साढे तीन सय पृष्ठको नियात्रा लिएर आएका छन्, *किरिङमिरिङ सडकमा अलपत्र* ।

३० जेठ ०७२ मा घरबाट हिँडेदेखि ८ कात्तिकमा फर्केसम्मको फेहरिस्त छ, पुस्तकमा । उनी जहाँ पुग्छन्, त्यहाँको फोटो र अनुभूति *फेसबुक*मा पोस्ट गरिहाल्छन् । कविता, गजल र मुक्तकका नौ पुस्तकले नपाएका प्रतिक्रिया *फेसबुक*मा भेट्छन् । पुस्तक कतै फेसबुके गफगाफ, कतै साहित्यिक यात्रा, कतै पारिवारिक पुनःमिलन, कतै स्कटल्यान्डको गाइडबुक या डायरीजस्तो छ ।

बियर यात्राजस्तो पनि लाग्छ पुस्तक । बियरसँग वियोगीको कस्तो नाता छ भने उनलाई 'बियर बुढाथोकी'भन्दा पनि खुसी नै लाग्छ । *फेसबुक*मा दिनैपिच्छे बियरको गिलाससित सेल्फी पोस्टिनुको तात्पर्य त्यही त होला । अचम्म के भने स्कटल्यान्ड गएर पनि स्कच-ह्विस्कीतिर उनको मन लोभिँदैन । हाइल्यान्डको पनि सिंगल माल्टले समेत । बियर-प्रासका पारखी वियोगी त्यहाँ गिनिस, जोन स्मिथ्स, रुड्लेस, एब्बोट, अले आदि बियर पिउँछन् । उनी धाराबाट पाँच लिटरको टिनको ड्रममा बियर थापेर मनमौजी पिउँछन् । एडिनबर्गका डिस्टिलरी चहारिरहन्छन् । जौ झुलिरहेका पहेँलपुर फाँटमा ट्याक्टरले जौ झारिरहेका दृश्य हेरेर औधि रोमाञ्चित हुन्छन् ।

त्यसो त पुस्तकमा बियर मात्र छैन । बरू बियरको वर्णन नभएको अध्याय देख्दाचाहिँ कौतूहल हुन्छ- आज किन जिनिसको चर्चा भएन ? स्कटल्यान्डको अफिसको संस्कृति बुझिनसक्नुको छ । 'हिजो बेलुकी धेरै पिएकाले आज अलि सन्चो छैन, काम गर्न गाह्रो भइरहेछ' भन्यो भने हाकिम खुसी हुने तर 'घरमा काम छ, चाँडो जान्छु' भन्दा रिसाउने ।

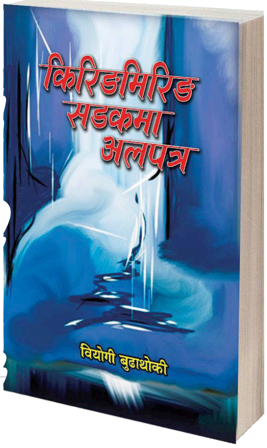

किरिङमिरिङ सडकमा अलपत्र
लेखक : वियोगी बुढाथोकी
प्रकाशक : बुक्सेलर
पृष्ठ : ३३०

खासमा कान्छी छोरीज्वाइँको निम्तोमा स्कटल्यान्ड पुगेका हुन्छन् वियोगी । काठमाडौँबाट उनी चढेको जहाजमा ९० प्रतिशत कामदार नेपाली हुन्छन् । दोहा विमानस्थलवरिपरि भादगाउँले टोपी लगाएका नेपाली नै देख्छन् जतातत‌ै । उनका छोराछोरी पनि सबै विदेशमा छन् । स्कटल्यान्डमा विलियम वालेन्सको सालिकछेउ नतमस्तक जनता देखेर भावुक हुन्छन् लेखक अनि नेपालका वीर योद्धाहरूलाई सम्झन्छन् । फेरि नेपालको राजनीतिक अस्थिरताले चिमोटिन्छन् । मातृभूमिप्रतिको अगाध स्नेह नै नेतामा हुनुपर्ने पहिलो गुण मान्छन् वियोगी । स्वदेशीलाई सम्पन्न बनाउनु नै उसको मिसन हुनुपर्ने ठान्छन् । पढेलेखेर विदेसिएका नेपाली देखेर उनलाई डर पनि लाग्छ- तिमीहरू देश बिर्सिएर आयौ । देशलाई के दियौ ? कतै सधैँ यतै बस्ने त होइनौ ?

हरियो पासपोर्टवाहक हुनुको दुःख पनि कहेका छन् उनले । अनावश्यक सोधीखोजीका कारण हिथ्रो विमानस्थलमा आफ्नी सकुशल पत्नीलाई ह्विलचेयरमा राख्नुपरेकामा खेद मान्छन् । पुस्तकमा नयाँ संविधान आएको मौकामा बेलायती अलिखित संविधानको चर्चा गर्छन् । संविधान नभएर के भो ? कपाल काट्दा बिग्रे पनि मुद्दा लाग्छ, बिरालोलाई कुट्दा पनि सजाय हुन्छ ।

उनी भाइको घरनजिकै एक काली दिदीलाई देख्छन् तर उनका पति कहिल्यै देखिँदैनन् । भत्ताकै लागि १२/१५ जना भन्ट्याङभुन्टुङ जन्माउने पति कर छल्न डिभोर्सको बहाना गर्छन् । उज्यालोमा छुट्टिन्छन्, अँध्यारोमा भेटिन्छन् । पाँच हजार स्टर्लिङ पाउन्डभन्दा माथि पैसा बैंकमा राख्दा ब्याज नआउने भएकाले मोजमस्ती गर्ने नेपाली भेटेर चकित हुन्छन् ।

झन्डै ६ महिना लामो यात्रामा थुप्रै मित्र भेट्छन् बेलायतमा । आफू महाराजगन्ज क्याम्पसमा हुँदा हेल्थ असिस्टेन्ट पास गरेका पदम सिम्खडालाई लन्डनमा लिभरपुल जोन मोर युनिभर्सिटीको एसोसिएट डिनका रूपमा पाउँछन् । अनि, पहिलो विवाहको केही वर्षमै बिछोड अनि दोस्रो घरबार, घरेलु विभागको बहिदार हुँदै चिकित्साशास्त्र अध्ययन संस्थानको परीक्षा महाशाखा प्रमुख र नेपाल मेडिकल कलेज जोरपाटीको प्रशासन प्रमुखका रूपमा ४२ वर्षे जागिरे जीवनको लेखाजोखा गर्छन् । यति मात्र होइन, सन् १९२० मा स्थापना भएको कम्युनिस्ट पार्टी ग्रेट ब्रिटेन सन् १९९१ मा सोभियत संघको विघटनसँगै बेलायती भूमिबाट अस्ताएको प्रसंग पनि निकाल्छन् ।

पुस्तक सरल छ र रोचक पनि । स्कटल्यान्ड-यात्राको मज्जा चखाउन सफल छ । तर, सयौँ फेसबुके मित्रहरूको कमेन्ट्ससमेत राखेर पुस्तकलाई भद्दा बनाएकै हुन् । अन्त्यमा, अर्को रोचक प्रसंग- घर फर्कंदा छोरीले किनिदिएको जिन्स पाइन्ट प्रेमपूर्वक लगाएका थिए उनले । आबर्डिन विमानस्थलमा शरीर जाँच गर्दा टोपी, घडी, जुत्ता, ज्याकेट र पेटी फुकालेर किस्तीजस्तो भाँडामा हालिदिए उनले । अनि, जाँचकीले उनलाई दुवै हात उचाल्न लगाए । दुवै हात उचाल्दा पाइन्ट स्वात्तै खस्यो । पाइन्टको कम्मर नम्बर ३९ हुनुपर्नेमा ४१ परेकाले पेटीले धानेको जो थियो । ◆

भूगोलले पारेको प्रभाव

सीताराम बराल

कुनै मुलुकको प्राकृतिक वातावरणले समेत त्यो मुलुकको राजनीतिमा प्रभाव पारेको हुन्छ । राजनीतिशास्त्रीहरूले गर्मी मुलुकका बासिन्दाहरू राजनीतिक रूपमा आक्रामक हुने र त्यसका विपरीत चिसो मुलुकवासीहरूचाहिँ कम आक्रामक हुने बताउने गरेका छन् । नेपालकै हिमाली क्षेत्रमा राजनीतिक गतिविधि र उथलपुथल कम, तराई क्षेत्रमा चाहिँ गतिविधि र उथलपुथल हेर्दा राजनीतिशास्त्रीहरूको उपर्युक्त तर्कमा धेरथोर सत्यता छ कि जस्तो देखिन्छ ।

प्राकृतिक पर्यावरणको त राजनीतिमा असर हुन्छ भने भूगोलले राजनीतिमा असर नपर्ने कुरै भएन । अक्सर ठूला शक्तिराष्ट्रहरू आफ्नो छिमेकमा आफू अनुकूलको राजनीतिक व्यवस्था स्थापित भएको वा आफू अनुकूलको शक्ति सत्तामा आएको देख्न चाहन्छन् । त्यसका लागि सम्भव प्रयास पनि गर्छन् । तर, राजनीतिमा भूगोलले पार्ने असरको पाटोबारे कम मात्रामा शोध-अनुसन्धान र पुस्तक प्रकाशनका काम भएका छन् । निकै कम लेखकहरूले मात्र यस विषयमा कलम चलाएका छन् ।

नेपाली राजनीतिमा भूगोलले पारेको प्रभाव र असरबारे देखिएको अध्ययन-अनुसन्धानको कमीलाई थोरै भए पनि पुर्ने प्रयास गरेको छ, पत्रकार गोपाल खनालको पुस्तक *भूराजनीति*ले । पुस्तकले मूल रूपमा यहाँको घरेलु राजनीतिमा प्रभाव पार्न दक्षिण छिमेकका प्रयास र गतिविधि, त्यसले नेपालको वैदेशिक नीतिमा पारेको असरबारे प्रशस्त चर्चा गरेको छ । यसक्रममा उत्तरी छिमेकी चीन र दक्षिणी छिमेक चीनबीचका प्रतिस्पर्धा र दाउपेचहरूको वर्णन पुस्तकमा यथेष्ट छ ।

'भारत : उदाउँदो शक्ति', 'नेहरु डक्ट्रिन', 'सन् १९५० को सन्धि', 'भाजपा नीति', 'चिनियाँ सक्रियता', 'छद्म-युद्ध र भारतीय हस्तक्षेप' शीर्षकसहित यो पुस्तक सात खण्डमा बाँडिएको छ । पहिलो खण्डमा भारतको आन्तरिक र बाह्य राजनीतिको मिहिन चर्चा गर्दै लेखकले किन र कसरी विश्वशक्ति बन्ने महत्त्वाकांक्षा राख्न चाहन्छ भन्ने कुराको विश्लेषण प्रस्तुत गरेका छन् । यही महत्त्वाकांक्षा र आफ्नो सुरक्षा चिन्ताले छिमेकको राजनीतिमा उसको चासो बढेको हो भन्ने निष्कर्ष देखिन्छ लेखकको । यस क्रममा प्रस्तुत गरिएको विश्लेषण वजनदार छ ।

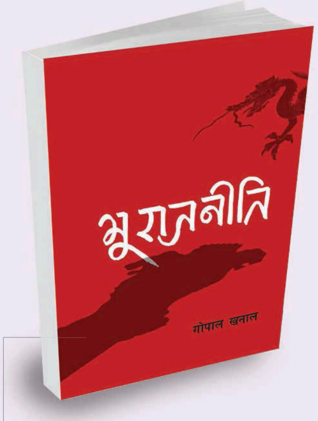

भूराजनीति
लेखक : गोपाल खनाल
प्रकाशक : फिनिक्स बुक्स
पृष्ठ : ४८८
मूल्य : ६२५ रुपियाँ

भारतको बाह्य/आन्तरिक मामिलाबारे केन्द्रित भएकाले पहिलो खण्ड पढ्न झिँझो लागे पनि दोस्रोपछिका सबै खण्ड नेपाल मामिलाबारे केन्द्रित भएकाले रोचक छन् । 'नेहरु डक्ट्रिन' खण्डमा स्वतन्त्र भारतका प्रथम प्रधानमन्त्री जवाहरलाल नेहरुले प्रतिपादन गरेको वैदेशिक र सुरक्षा नीतिले नेपाललाई पारेको असरबारे चर्चा गर्दै लेखकले १९५० को सन्धिलाई नेहरुकै त्यही नीतिको उपज भएको बताएका छन् । उनले भनेका छन्, '१९५० को सन्धि भारतको प्रभुत्ववादी व्यवहारलाई निरन्तरता दिने कानुनी हतियार मात्र थियो ।' तथ्य आधारित भएकाले लेखकको विश्लेषण सही नै छ ।

पुस्तकमा केही तथ्य रोचक र नयाँ छन् । एमालेको नौ महिने सरकारका पालामा भारत भ्रमणका बेला तत्कालीन उपप्रधान तथा परराष्ट्रमन्त्री माधव नेपालले १९५० को सन्धि पुनरावलोकनको सन्दर्भ कोट्याउँदा भारतीय प्रधानमन्त्री पीभी नरसिंह राव कसरी झोक्किएका थिए, थोरै नै होस्, त्यसको चर्चा पुस्तकमा छ । यी र यस्ता घटना केलाउँदै १९५० को सन्धिका सन्दर्भमा लेखकले के विश्लेषण प्रस्तुत गरेका छन् भने भारत अहिले पनि १९५० को शान्ति तथा मैत्री सन्धि प्रतिस्थापन गरी नयाँ सन्धिका लागि त्यति इच्छुक देखिँदैन ।

यति हुँदाहुँदै पनि पुस्तक दोषमुक्त छैन । 'भूराजनीतिमा कलम चलाउँदै आएको पत्रकारको पुस्तक' बताउँदै 'प्रधानमन्त्रीको सल्लाहकार समूहको सदस्यका रूपमा नबुझिदिन' आग्रह गरेका छन् भूमिका खण्डमा लेखकले । पुस्तकको भूमिकामा उल्लेख गरेजस्तै, लामो समय पत्रकारितामा सक्रिय रहेका खनाल पुस्तक प्रकाशनको केही महिनाअघिसम्म पूर्वप्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीको सरकारका पालामा वरिष्ठ विदेश मामिलाविज्ञ थिए भने हाल नेकपा एमालेको विदेश विभागका सदस्य छन् । लेखकले पाएको यो राजनीतिक भूमिकाको छायाचाहिँ पुस्तकमा प्रशस्तै देखिन्छ ।

जस्तो कि, एमालेबाहेकका राजनीतिक दल र नेताहरूलाई भारतपरस्त नेताका रूपमा प्रस्तुत गरेका छन् पुस्तकमा । प्रधानमन्त्री निर्वाचित हुनुअघि एमाले अध्यक्ष केपी शर्मा ओलीको भारतसँगको सीमाभन्दा बाहिरको सुमधुर सम्बन्धबारे मौन छन् । प्रश्न उठ्छ, महाकाली सन्धि पारित गराउन ओलीले जेजस्ता तर्क अघि सारेका थिए, प्रधानसेनापति प्रकरण (०६६)का बेला ओलीको नयाँदिल्ली आवतजावत जसरी बाक्लिएको थियो, के त्यो भूराजनीतिक खेलभन्दा बाहिरको विषय थियो ?

प्रकाशित लेखोट वा मौलिक स्रोतहरूले उल्लेख गरेका कुरामा सत्यता नहुन सक्छ । त्यसैले पुस्तकहरूमा त्यस्ता स्रोतहरूलाई तथ्यका रूपमा प्रस्तुत गर्नुअघि तिनको सत्यतामाथि जाँच गर्नु कुनै पनि संवेदनशील अनुसन्धाताको पहिलो कर्तव्य हो । तर, लेखक यसमा चाहिँ चुकेका छन् । जस्तो : पाँच गुना मूल्य सस्तो पर्ने भएकाले नेपालले ०४५ मा चीनबाट हतियार (विमानभेदी तोप) खरिद गरेको उल्लेख गरेका छन् लेखकले पुस्तकमा । तर, उल्लेख गरिएजस्तो चीनबाट खरिद गर्दा पाँच गुना बढी सस्तो पर्ने भएकाले होइन, यस्तो हतियार दिन भारत तयार हुने सम्भावना नै नभएकाले नेपालले गोप्य रूपमा चीनबाट ती हतियार खरिद गरेको थियो । ◆

संस्मरण

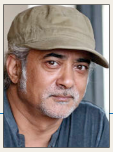

विप्लव प्रतीक

मासुको कथा

एउटा सम्झना छ, जुन जोडिएको छ मासुसँग ।

मलाई कताकता धूमिल सम्झना आउँछ, सर्लाहीको लछमनियाँ गाउँको । जहाँ कुनै जमानामा मेरो मामाघर थियो । चार-पाँच वर्षको छँदा काठमाडौँबाट आमाले मलाई मामाघर लिएर जानुभयो । छोरी माइती पुगेको हर्कमा एउटा लामकाने खसीले ज्यान गुमायो । त्यही दिन मलाई सालको हो या केको पातमा तात्तातो गिदी काँचै खान दिनुभयो कसैले, मामाले ? काइँला, साइँला ? याद छैन । न छ सम्झना स्वादकै ।

म लाठे भइसकेपछि मात्रै मासुको स्वादको पहिलो सम्झना छ मलाई । आठ कक्षामा पढ्दै थिएँ, सायद म त्यतिखेर । ज्वरोबाट तंग्रिएपछि बाले किनेर ल्याउनुभएको राँगाको कलेजो र राँगाकै मासी सराबरी मिलाएर पकाएको तरकारी र भात खाएको आजै जस्तो लाग्छ । त्यसको स्वाद अहिले पनि मेरो स्वादेन्द्रियमा सुरक्षित छ । तर, मासुको स्वादको कथा म भन्न गइरहेको छैन ।

भीमसेनस्थानबाट प्याफल र सिफल हुँदै हामी देउपाटनमा बस्न आइपुगेका थियौँ । जयबागेश्वरीबाट मित्रपार्क (मित्रपार्क भर्खरै दिइएको नाउँ थियो तर हामी त्यही नाउँसँग अभ्यस्त थियौँ) आउँदा चौबाटो आइपुग्नु ठ्याक्कै दुई घरअगाडि तीनतले घर थियो । त्यो घरको बीचबाट ठ्याक्कै पारि एउटा परालले छाएको काँचो इँट्टाले बनेको एककोठे, एकतले, गोठखाले झुप्रो थियो । त्यो झुप्रो थियो अष्टनारान दाइको राँगाको मासु पसल ।

बासँग पैसा भएको दिन मलाई मासु किन्न पठाउनुहुन्थ्यो । म अष्टनारान दाइको अघिल्तिर गएर उभिन्थेँ । उनको र मेरोबीचमा रास मासु फैलिएको हुन्थ्यो । उनी चकटीमा बसेका हुन्थे । बगलमा तमाखु भरिएको हुक्का हुन्थ्यो । उनी मलाई देखेपछि छेउमा रहेको तीन-चार वटा चुपी, स्याँगीमध्ये एउटा टिप्थे र फल मासु सेर्न थाल्थे । मासु जोखेर फर्सीको पातमा पोको पार्नुअघि एक टुक्रा कलेजो फोसा हालिदिन्थे ।

तीन-चार वर्षसम्म मासु किन्न जाने सिलसिला चल्यो । त्यसपछि किन्न जानुपर्ने अवसर आइलागेन । देउपाटन छाडेर म र आमा नयाँसडकको पाको पोखल्ड्याङमा बस्न थाल्यौँ । किनमेल आमाको जिम्मामा थियो । सबैथोक आमाले नै ल्याउनुहुन्थ्यो, खसीको मासुबाहेक । शनिबार-शनिबार खसीको मासु किनेर ल्याउने जिम्माचाहिँ मेरो भागमा पर्‍यो । धरहराबाट भोटेबहालतिर जाने सडकको घुम्तीनेरै दाहिनेतिर रहेको मुसलमानहरूको मासु पसलमध्ये बीचमा रहेको मासु पसल मेरो मासु किन्ने अखाडा बन्यो । मलाई मासु मुसलमानकै पसलमा किन्न मन पर्छ । धेरैजसोले अनावश्यक हड्डी र अतिरिक्त बोसो हटाएर बेच्छन्, त्यही कारणले । कटाइ पनि चटक्क हुन्छ अधिकांशको । कटाइ मिलेको चाहे मासु होस् वा तरकारी हेर्दै खाऊँखाऊँ लाग्ने हुन्छ, कमसेकम मेरा लागि ।

त्यहाँ मासु किन्ने क्रम चार-पाँच वर्ष चल्यो । त्यसपछि मेरो बसाइँ पुल्चोकमा सर्‍यो । पुल्चोकदेखि धरहरासम्म मासु किन्न आउने जाँगर हुँदैनथ्यो । त्यसैले पुल्चोकको दमकलतिर रहेको एउटा पसलमा मासु किन्न थालेँ मैले । यतिन्जेलसम्म मासु एकै ठाउँमा किन्नुपर्छ भन्ने 'आइडिया' दिमागमा आइसकेको थियो, ताकि पसलेसँग घनिष्ठता बढोस् र राम्रो खालको मासु आफ्नो भागमा परोस् ।

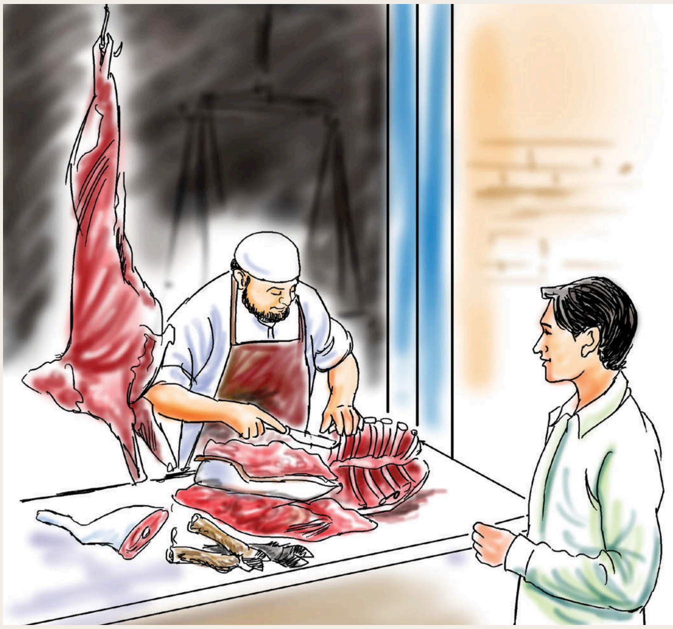

वर्ष दिनसम्मको पुल्चोक बसाइपछि झिटिझ्याम्टा बोकेर म घट्टेकुला सरेँ । नयाँ ठाउँ सरेपछि मासु किन्ने अड्डा तय गर्न मलाई धेरै वर्षसम्म धौधौ पर्‍यो । एकपल्ट एक ठाउँमा किनेपछि त्यो ठाउँमा किन्ने ढोका थुनिन्थ्यो, कारण आफूले रोजेको मासु किनेर ल्यायो, घरमा पकाउन लाग्दा आधाजस्तो च्याङलाङचुङलुङ र बोसोको डल्लो । देखाउँदा राम्रो देखाउने मुनिपट्टि जथाभावी हालिदिने ती पसलेहरूको जादुगरीमा म बारम्बार झुक्किएको सत्य हो ।

एकदिन डिल्लीबजारको उकालोमा दाहिनेतिर रहेको मासु पसलमा सिकार खेल्न गएँ म । यसो हेर्दा मासु पसले भलादमी नै लागेकाले किस्मत आजमाउन म त्यहाँ गएको थिएँ । ती भलादमीका अगाडि गएर याचकका रूपमा उभिएँ, राम्रो मासु पाउने आशमा । म उभिनेबित्तिकै चुपी तिखार्दै उनले सोधे, "कति राखूँ हजुर ?"

"आधा किलो ।"

"मन्त्रीज्यूकहाँबाट पाल्नुभेको होइन ?"

झूट बोलूँ मनले टेरेन, बन्यो मन अटेर । नबोलूँ त राम्रो मासु नपाइने डर । बल गरेर हो कि होइन जस्तो गरी टाउको हल्लाएँ । अनि, मुसुमुसु हाँसेँ ।

"मैले अघि नै चिनिसकेँ ।" यति भन्दै उसले मासु जोख्न थाल्यो । राम्रै मासु हालेको देखिन्थ्यो । मासु पोको पारेर म घर फिरेँ ।

घर आएर पोको खोलेपछि राम्रो मासुको अनुहार राम्रैसँग देखियो ।

४० प्रतिशत फ्याल्नुपर्ने र बाँकी चाहिँ खानयोग्य मासु । खिन्न भएँ । भलादमीको पसलतिर त्यसपछि फर्केर पनि हेरिनँ ।

यस्ता घटना घरीघरी घटे । पछि त मासु किन्न जाने भन्नेबित्तिकै मनमा डरडर लाग्ने पो भएर आयो । आफूलाई चर्काचर्की गर्न मन नलाग्ने, सोझो औँलाले घिउ नआउने । त्यसैले जहिले मासु किन्न जाने कुरा चल्यो कि त मासु पसलेको फेला परिएला भन्ने त्रास । त्रासभन्दा ठूलो शत्रु अरू के हुन्थ्यो र ? त्यसैले फेरि आँटे एक दिन । र, फेरि तक्दिर आजमाउन म मासु किन्न हिँडेँ । घट्टेकुला चोकबाट पीपलबोटतिर जाने बाटोमा सात/आठ घरपछि दाहिनेतिरको एउटा घरमा मासु पसल थियो । त्यहाँबाट ओहोरदोहोर गर्दा एक जना दिव्य सुन्दरी पसल्नीको दर्शन हुन्थ्यो । दुई-चारपल्ट आँखा जुधेपछि परिचित भएको प्रतीत भएको थियो मलाई । त्यसैले त्यहाँ ढुक्कसँग छिरेँ म ।

स्वागत मुस्कानले भयो ।

एक किलो मासु मागेँ र खसीको फिला देखाउँदै भनेँ, “यो भाग दिन मिल्छ ?”

“किन नमिल्नू ? रोजेर लानूस् न !” मेरो कानमा मानौँ जलतरंग बज्यो । उनले मासु जोखिन् । जोखिसकेपछि अचानोमा राख्न के लागेकी थिइन्, भित्रबाट एक जना डरलाग्दो मान्छे यामानको चुपी लिएर कराउँदै निस्कियो । मेरो सातो गएगएजस्तो भयो ।

“मान्छे चिन्नु छैन, जथाभावी मासु दियो बस्यो । यसरी हुन्छ व्यापार ? छोड् । हाकिमसाबलाई म राख्दिन्छु मासु ।” चुपी लिएर करायो त्यो । र, सुन्दरीले जोखेको मासु हटाएर मनखुसी छानीछानी मासु जोख्न थाल्यो ।

अघि तर्सिएको मन अब काबुमा आयो । सुन्दरीले पनि मासु त रोजेकै राखिदिएकी थिइन्, अब झन् विशेष मासु पाइने आशको बडेमानको सूर्य उदाएको थियो । मन त्यसै त्यसै उडेको थियो, फुरुंग थियो । त्यहाँ जेजे भए केहीको छवि मनमा छापिएन । धमिला आकृतिहरू मात्र याद रहे । कस्तो मासु, कति तौल भन्ने कुरा त्यहीँको त्यहीँ विस्मृत भए । झोलामा मासु गुटमुट्याएर म दोकानबाट निस्कैं ।

> घर आएर पोको खोलेपछि राम्रो मासुको अनुहार राम्रैसँग देखियो । ४० प्रतिशत फ्याल्नुपर्ने र बाँकी चाहिँ खानयोग्य मासु । खिन्न भएँ । भलादमीको पसलतिर त्यसपछि फर्केर पनि हेरिनँ ।

दंग परेर, ढकमक्क फक्रेर घर पुगेँ । तर, जब मासु थालमा खन्याएँ, जस्तो फक्रेको त्यस्तै ओइलाएँ । करिब एक पाउ मासु फ्याल्नुपर्ने देखियो । फेरि खिन्न भएँ ।

भन्छन्, दिन सबैको फिर्छ एक दिन । मेरो पनि फिर्‍यो । मैतीदेवी चोकबाट मन्दिर जाने बाटोमा एउटा मुसलमानको मासु पसल भेटियो । यो पहिलेदेखि नै थियो र मेरो आँखामा नपरेको वा भर्खर खुलेको थियो, दैव जानून् ।

एक दिन त्यही पसलमा मासु किन्न गएँ । पसलमा छिर्नेबित्तिकै हठात् एउटा विचार फुर्‍यो । मैले एक किलो मासु जोख्न लगाएँ । उसले जोख्यो । जोखिसकेपछि काट्नेकाट्ने बेलामा मैले उसलाई अनुरोध गरेँ, “आप इस गोश्त से चर्बी निकाल देंगे जरा ? पैसा पूरा लिजिए ।” पैसा एक किलोकै पाउने भएपछि ऊ निश्चिन्त भएर मासुबाट बोसोलाई बेदखल गर्न थाल्यो ।

उसले एक पाउ जति बोसो मासुबाट अलग गरिदियो । त्यो फालिएको बोसोको पैसा मेरै खल्तीबाट गएको थियो । मलाई त्यसको परवाह थिएन । मैले अठोट गरिसकेको थिएँ, पैसा बढी जाओस्, परेको तिर्छु तर अनावश्यक बोसो वा मासु पसलमै छाडेर आउँछु । म ती मुसलमान भाइकहाँ मासु किन्न बरोबर जान थालेँ । उसले पनि सकेसम्म कम बोसो भएको मासु दिन थाल्यो । सुरुमा एक पाउ फ्यालिन्थ्यो भने अब आधा पाउजति ।

“लगता है कि आप इन्डिया घुमे हैं ।” एक दिन उसले सोध्यो ।

“क्यों ?” मैले सोधेँ । मैले मासु किन्ने तरिकासँग हिन्दुस्तान घुम्नुको सम्बन्ध के थियो मलाई खुल्दुली भयो ।

“जिस प्रकार आप कटिङ करवाते है और एक ही जगह का गोश्त खरिदते हैं, उस हिसाब से ।”

उसको जवाफ मेरा लागि चित्तबुझ्दो थिएन । म केवल मुसुक्क हाँसिदिएँ र पसलबाट निस्किएँ ।

कुरा ०५० सालतिरको हो । घरमा पाहुना बोलाएको थिएँ । सधैँ किन्ने गरेको मासु दोकान त्यस दिन बन्द थियो । समस्या मान्छेको जीवनमा थरीथरीका आइलाग्छन् । यतिखेर मलाई त्यो मासु पसल बन्द भएकाले समस्या दिएको थियो ।

अचानक दिमागमा धरहराको मुसलमानी मासु पसल याद आयो । चार-पाँच वर्ष भइसकेको थियो, त्यहाँ नगएको । छँदै छ कि बन्द भयो के थाहा ? गई त हेरूँ, जे पर्ला पर्ला ! मैतीदेवी चोकबाट विक्रम ट्याम्पो समातेँ । सुन्धारामा ओर्लिएँ र सरासर धरहरातिर लम्किएँ ।

संशयसहित मासु पसलमा पुगेँ । दाह्रीवाला मासुपसलेले मलाई देख्नेबित्तिकै चिन्यो र भन्यो, “सलाम वालेकुम । आप तो बस गायब ही हो गए । भूला दिए का ?”

मैले भनेँ, “वालेकुम सलाम भाइजान । कैसे भुलेंगे आपको । बस् यह जगह छोड के कहीँ और चला गया था तो आ नहीं पाए ।”

एक किलो मासु जोख्न लगाएँ । छाला काढिएको, ठूलठूला हड्डीरहित, बोसो लगभगरहित हेर्दै कमलो मासु उनले जोखे । ससाना टुक्रा पारे । पोको पारे र मलाई दिए । उनको मुहारमा न्यानो मुस्कान देखेँ मैले । वर्षौंपछि मलाई भेट्दा खुसी थिए उनी । मानौँ, हराएको केही सामान फेला परेको छ । मैले पैसा दिएँ । र, जाँदाजाँदै सोधेँ, “कैसे रहा माजी (विगत) ? सब ठीकठाक ही रहा ना ?”

“का बताएँ साहेब ? जिन्दगी कट गइ गोश्त काटते काटते ।”

मानिसको जिन्दगी कसरी कसरी बित्छ ? थाहा छैन तर यहाँनेर कसैको समय मासु काट्दाकाट्दै कटिसकेछ । कस्तो खालको सपना बोकेर उनले पहिलोपल्ट चुप्पी चलाए होलान् ? मैले उनको अनुहार हेरेँ, झपक्क कालो दाह्री । र, त्यो दाह्रीको अन्तरकुन्तर पन्छाउँदै पलाएका सेता दाह्री । गुनासोको पृष्ठभूमिमा निश्छल मुस्कान । म सिरिंग भएँ । काँडा उम्रियो शरीरभरि । जवाफमा केही बोल्न सकिनँ । उभिरहन सकिनँ । तुरुन्तै सरेनन् पाइला अगाडि । किंकर्तव्यविमूढ अवस्था सायद यसैलाई भन्छन् । उसको जवाफले मेरो शरीरभित्रको तन्तु र मासु हल्लाइरहेको थियो ।

एकछिनपछि कामेको हात उनीसँग मिलाएँ । र, हात छुटाएपछि छातीको देब्रे भागमा हत्केलाले छुवाएँ । उनीसँग फेरि आँखा जुध्यो, सुर्ती खाएर ठाउँठाउँमा हल्का खैरो टल्किएको दाँत देखियो । फेरि उही न्यानो मुस्कान थियो अनुहारमा, निश्छल ।

म फटाफट अगाडि बढेँ । पछाडि फर्केर हेरिनँ । अर्थात् त्यतिखेर आँट भएन । बाटोभरि ‘जिन्दगी कट गइ गोश्त काटते काटते’ भन्ने वाक्य दोहोरिरह्यो । ◆

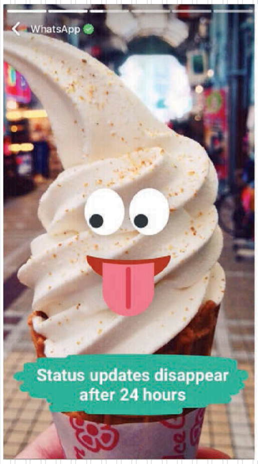

Status updates disappear after 24 hours

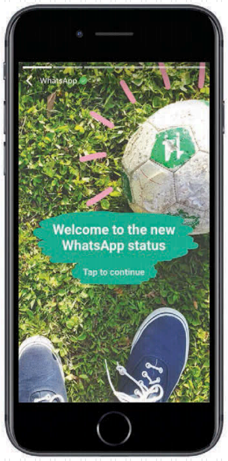

Welcome to the new WhatsApp status

Tap to continue

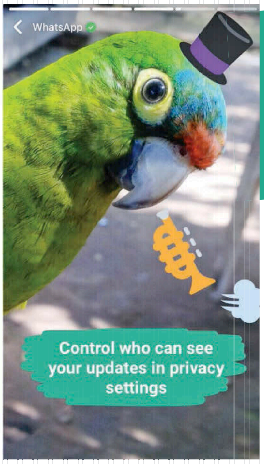

Control who can see your updates in privacy settings

ह्वाट्सएपमा स्टेट्स फिचर

म्यासेजिङ एप ह्वाट्सएपले नयाँ डिजाइनमा स्टेट्स फिचरसहित अन्य केही नयाँ फिचर पनि थपेको छ । यसअघि यो म्यासेज पठाउने एपका रूपमा मात्रै चिनिन्थ्यो । स्टेट्स फिचरमा अब प्रयोगकर्ताले आफ्ना कन्ट्याक्ट लिस्टमा भएका अन्य प्रयोगकर्ताका स्टेट्स हेर्न सक्नेछन् । साथै आफ्नो स्टेट्समार्फत टेक्स्ट, फोटो, भिडियो र जीआईइफ इमेजहरू सेयर गर्न सकिन्छ ।

ह्वाट्सएप *फेसबुक* अन्तर्गतको कम्पनी हो । र, *फेसबुक* अहिले आफ्ना प्रतिद्वन्द्वी सोसल मिडियालाई कमजोर बनाउन लागिपरेको छ । आफ्नो आठौं वार्षिक उत्सव पारेर ह्वाट्सएपले ल्याएको यो नयाँ डिजाइन पनि यही रणनीति अनुसारकै एक चाल हो । किनभने, यो फिचर स्न्यापच्याटको जस्तै छ । ह्वाट्सएपमा सेयर गरिएका स्टेट्स मात्रै २४ घन्टासम्म रहन्छ । त्यसपछि यो आफैं हराएर जान्छ ।

आफ्नो स्टेट्स कसले हेर्न मिल्ने र कसले नमिल्ने भनेर कस्टमाइज गर्ने सुविधा पनि छ । यसका साथै कन्ट्याक्ट लिस्टमा रहेका कसैलाई म्युट गर्न पनि सकिन्छ । यसो गर्दा ती प्रयोगकर्ताका स्टेट्स आफ्नो स्टेट्स ट्याबमा आउँदैन । र, अरूका स्टेट्समा पब्लिक वा प्राइभेट रिप्लाई गर्ने विकल्प पनि छ ।

महिन्द्राको मोजो बाइक

महिन्द्राको मोजो बाइकको स्टाइलिस लुक्समा नरमाउने कमै होलान् । रोयल इन्फिल्डजस्तो क्लासिक बाइकसँग प्रतिस्पर्धा गर्न बजारमा आएको महिन्द्रा मोजोको मूल्य नेपालमा ५ लाख ८० हजार रुपियाँ पर्छ ।

हेर्दा फरक देखिए पनि यो रोयल इन्फिल्डजस्तै क्रुजर अर्थात् टुरिङ बाइक हो । यसमा ३०० सीसीको इन्जिन छ र यो वर्गमा मोजो, महिन्द्राको पहिलो बाइक हो । यो इन्जिनले २६.८३ ब्रेक हर्सपावरको शक्ति निकाल्छ । मोजो ६ गियरसहितको बाइक हो ।

यसले औसतमा २५ किलोमिटर प्रतिलिटरको माइलेज दिन्छ । क्रुजर बाइको वर्गमा पर्ने भएकाले यसमा ठूलो क्षमताको फ्युल ट्यांक छ, जसमा २१ लिटर पेट्रोल अटाउँछ । १ सय ६० किलोमिटर प्रतिघन्टाको गतिमा कुद्न सक्ने यो बाइक चार फरक रङमा उपलब्ध छ ।

LinkedIn™ Lite

स्काइप र लिंकडइनको लाइट भर्सन

भारतलाई प्रविधिमा ठूलो सम्भावना भएको बजारका रूपमा हेरिन्छ । यही कारण विश्वभरका प्रविधिका ठूला कम्पनीले अहिले भारत लक्षित गरी नयाँ प्रोडक्टहरू लन्च गर्दै छन् । यसैबीच भारतमा माइक्रोसफ्टले स्काइप र लिंकडइनको लाइट भर्सनको एप रिलिज गरेको छ ।

लाइट भर्सनका यी एपहरू अस्थिर नेटवर्कमा पनि राम्रै काम गर्छन् । यी एपहरू विशेष गरी अस्थिर टुजी नेटवर्कलाई लक्षित गरी बनाइएका हुन् । लाइट भर्सन भए पनि यी एपमा फुल भर्सनजस्तै लगभग सबै फिचर उपलब्ध छन् । यी एपहरूले डाटा कम लिन्छन् र ब्याट्री पनि खासै खाँदैनन् । सबैभन्दा राम्रो कुरा त के भने यी दुवै एप एन्ड्रोइडका पुराना भर्सनका स्मार्टफोनमा पनि चलाउन सकिन्छ ।

स्काइपलाइट मात्रै १३ एमबीको एप हो । यसबाट भिडियो कल गर्दा पनि फुल भर्सनको तुलनामा कम डाटा खान्छ । यो एपमा भेरिफिकेसनका लागि भारतीय प्रयोगकर्ताले आफ्नो आधार कार्डको नम्बर पनि राख्न मिल्ने गरी बनाइएको छ ।

यूट्युबबाट ३० सेकेन्डका एड हट्दै

कहिलेकाहीं यूट्युबमा भिडियो हेर्दा ३० सेकेन्डको विज्ञापन आफैं प्ले हुन्छ । यो खास गरी मोबाइलमा यूट्युब चलाउँदा हुन्छ । यसरी आफैं प्ले हुने एड प्रयोगकर्ताले स्किप गर्न अर्थात् हटाउन सक्दैनन् । यस्तोमा आफूले चाहेको भिडियो हेर्न यस्ता एड आफैं नसकिँदासम्म कुर्नुको विकल्प थिएन । अझ यसको बढी असर ती प्रयोगकर्तालाई हुन्छ, जसले मोबाइल डाटाबाट यूट्युब चलाउँछन् ।

अब खुसीको कुरा के छ भने यस्ता एडहरू अर्को वर्षबाट हट्दै छन् । यूट्युबका अधिकांश प्रयोगकर्ताले स्किप गर्न नमिल्ने एड पटक्कै रूचाउँदैनन् । अझ ८० प्रतिशतभन्दा बढी प्रयोगकर्ता त यूट्युबमा एड राख्नै हुँदैन भन्ने मत राख्छन् । तर, यूट्युबको आम्दानी हुने भनेको यस्तै विज्ञापनबाटै हो ।

त्यसैले यूट्युबले हटाउनै नमिल्ने ३० सेकेन्डको एडको विकल्पमा छोटो एडलाई हेरेको छ । गत वर्षदेखि सुरू भएका र ६ सेकेन्डपछि प्रयोगकर्ताले स्किप गर्न सक्ने एडलाई यूट्युबले प्राथमिकतामा राख्ने सम्भावना छ ।

नयाँ स्वरूपमा नोकिया ३३१०

एक समय नोकियाका फोनहरू निकै रूचाइन्थ्यो । पछि एन्ड्रोइडका स्मार्टफोन आएपछि नोकियाले सही समयमा आफूलाई परिवर्तन गर्न सकेन । नोकिया कमजोर बन्नुमा मुख्य कारण यही नै थियो । भर्खरै मात्र नोकियाले स्मार्टफोनको व्यापारमा हात हालेको छ ।

NOKIA
NOKIA

पहिले निकै चर्चित मोबाइल थियो, नोकिया ३३१० । यो मोबाइल निकै बलियो भएका कारण धेरैको रोजाइमा परेको थियो । यसको ब्याट्री लाइफ र स्नेक गेमको मज्जा नलिने कमै मात्र होलान् । अब नोकियाले यही मोबाइललाई फेरि बजारमा ल्याउने तयारी गर्दै छ । तर, यसपटक नोकिया ३३१० स्मार्टफोनका रूपमा बजारमा आउन लागेको हो । अर्थात्, यसमा अहिलेका आधुनिक मोबाइल फोनमा हुने फिचर रहनेछन् । तर, यसको आधारभूत डिजाइनमा भने कुनै परिवर्तन नहुने बुझिएको छ ।

नोकिया ३३१० नयाँ अपरेटिङ सिस्टम र अन्य आधुनिक फिचरसहित यसै महिना फेरि बजारमा आउन लागेको हो ।

संयोजन : ज्ञानेन्द्र आचार्य

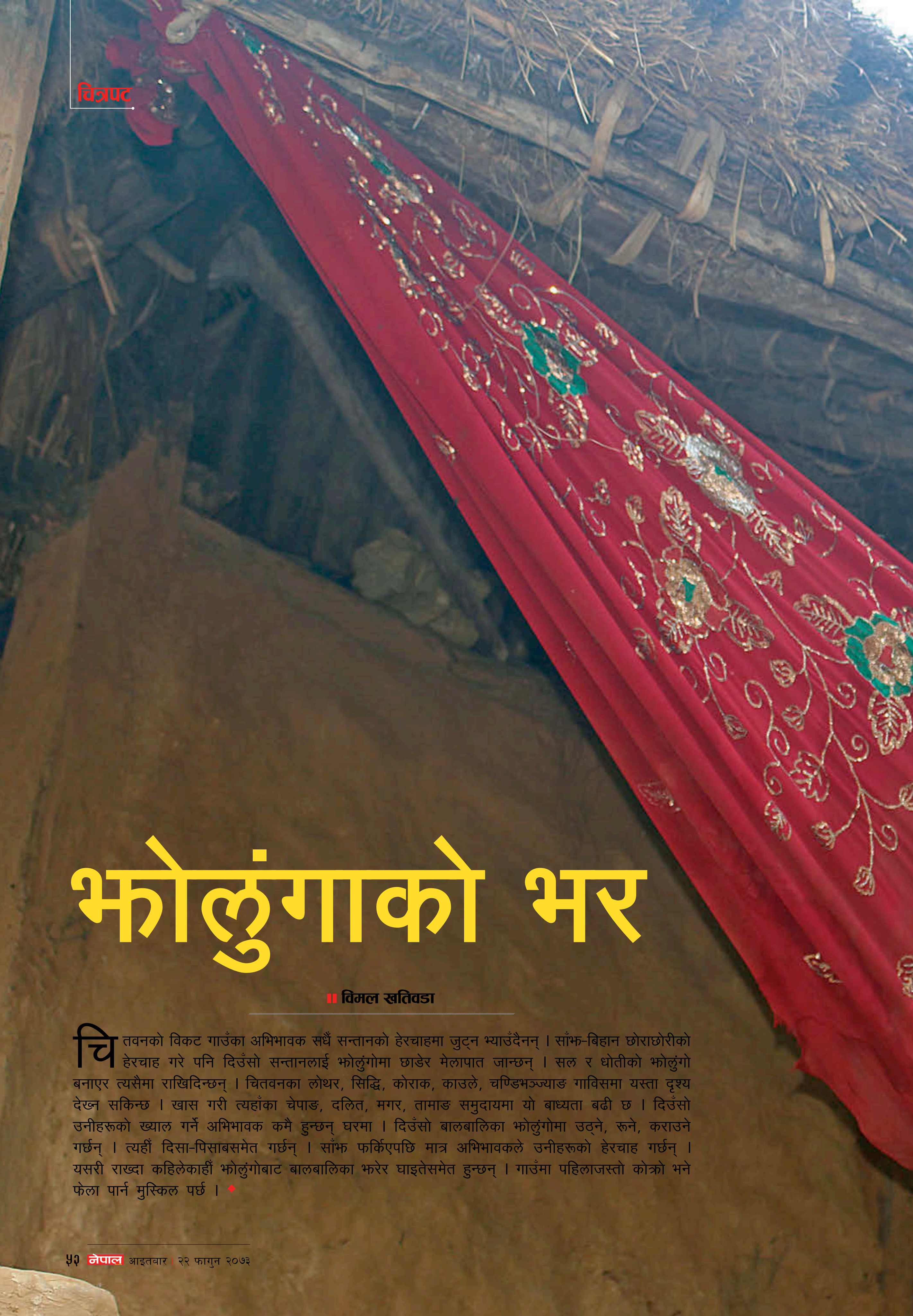

झोलुंगाको भर

विमल खतिवडा

चितवनको विकट गाउँका अभिभावक सधैं सन्तानको हेरचाहमा जुट्न भ्याउँदैनन् । साँझ-बिहान छोराछोरीको हेरचाह गरे पनि दिउँसो सन्तानलाई झोलुंगोमा छाडेर मेलापात जान्छन् । सल र धोतीको झोलुंगो बनाएर त्यसैमा राखिदिन्छन् । चितवनका लोथर, सिद्धि, कोराक, काउले, चण्डिभञ्ज्याङ गाविसमा यस्ता दृश्य देख्न सकिन्छ । खास गरी त्यहाँका चेपाङ, दलित, मगर, तामाङ समुदायमा यो बाध्यता बढी छ । दिउँसो उनीहरूको ख्याल गर्ने अभिभावक कमै हुन्छन् घरमा । दिउँसो बालबालिका झोलुंगोमा उठ्ने, रूने, कराउने गर्छन् । त्यहीं दिसा-पिसाबसमेत गर्छन् । साँझ फर्किएपछि मात्र अभिभावकले उनीहरूको हेरचाह गर्छन् । यसरी राख्दा कहिलेकाहीं झोलुंगोबाट बालबालिका झरेर घाइतेसमेत हुन्छन् । गाउँमा पहिलाजस्तो कोक्रो भने फेला पार्न मुस्किल पर्छ । ◆

सम्बन्धमा गडबडी !

नेपाली फिल्मवृत्तमा न सम्बन्ध कसिलो हुन बेर लाग्छ, न दरार आउन । अघिल्लो दिनको दोस्ती भोलिपल्ट दुस्मनीमा बदलिनु सामान्य मानिन्छ यहाँ । दयाहाङ राई र प्रियंका कार्की यही शृंखलाको पछिल्लो उदाहरण बन्ने क्रममा रहेको गाइँगाइँ-गुइँगुइँ सुनिन थालेको छ । केहीअघिसम्म 'रिल'मा मात्र होइन, 'रियल'मै उनीहरू एकदम नजिक थिए । प्रियंकाको *फेसबुक* वालमा दयाहाङसँगका तस्बिर अपलोड भइरहन्छ । तर, अचेल *फेसबुक*मा त्यो प्रगाढ सम्बन्ध देखिन्न नै, सँगै उनीहरूले खोल्ने भनेको प्रोडक्सन हाउस पनि गर्भमै तुहिएको छ । दयाहाङ स्वयम्ले तत्काल प्रोडक्सन कम्पनी सुरू गर्ने कुनै सम्भावना नरहेको बताएका छन् । उता, प्रियंका पनि दयाहाङ नभएका फिल्ममा व्यस्त छिन् । अनि, यो सम्बन्धमा तुषारापात भएको संकेत होइन र ? ◆

तस्बिर : महेश प्रधान

बोली एउटा, व्यवहार अर्को

*ड्रिम्स*ले मनग्ये पैसा कमाएपछि हिरोइन साम्राज्ञीराज्यलक्ष्मी शाहलाई अफरको ओइरो लाग्यो । आखिर अनमोल केसीको स्टारडमको छायामा नपरी *ड्रिम्स*मा कमालको अभिनय जो गरेकी थिइन् । जसै आफ्नो माग बढ्यो, साम्राज्ञीले एकदम छानेर मात्र फिल्म खेल्ने बताएकी थिइन् । वर्षमा एकाध मात्र । धेरै फिल्म खेल्दा कलाकारको क्रेज र साख घट्ने उनको भनाइ थियो । विडम्बना ! उनी आफ्नो बोलीमा वर्ष दिन पनि टिक्न सकिनन् । *ए मेरो हजुर* २ र *तिमीसँग* रिलिज हुनै बाँकी छ । तर, छविराज ओझाको फिल्म *मंगलम*मा उनी खेल्न राजी भइसकेकी छन् । जब कि, यस फिल्मको मुख्य भूमिकामा शिल्पा पोखरेल मात्र छिन् । त्यस्तै, रिनशा राईको निर्देशन रहने ‘अनटाइटल प्रोजेक्ट’मा पनि अनुबन्ध भइसकेकी छन् । यति मात्र होइन, रेखा थापाको *रूद्रप्रिया*मा उनलाई आइटम डान्सरका रूपमा देखिए अचम्म मान्नु नपर्ने भएको छ । किनभने, निर्माण पक्षको प्रस्तावमा उनले 'ग्रिन सिग्नल' दिएकी छन् । ◆

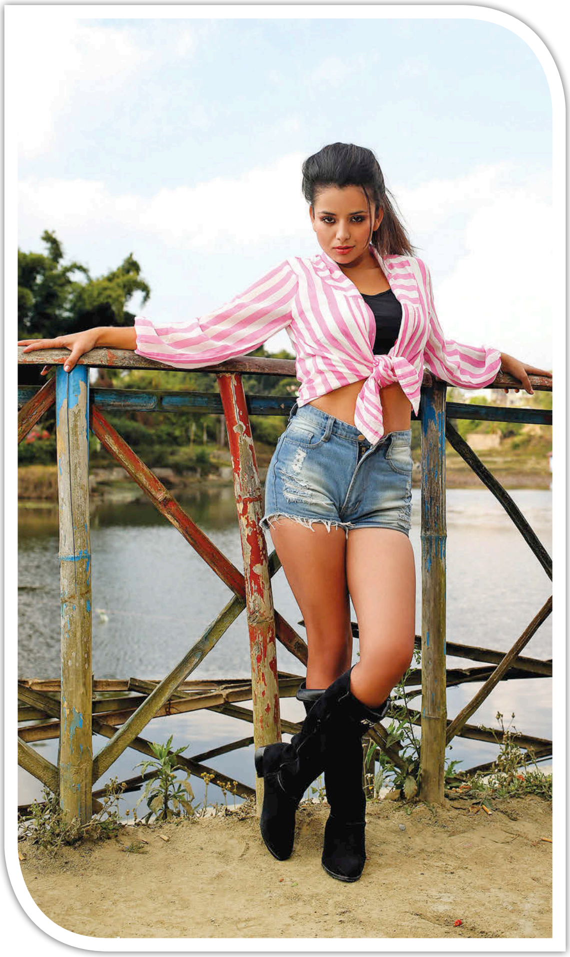

नीताको निद हराम

फिल्म रिलिज हुँदा कलाकारहरू जति खुसी हुन्छन्, फ्लप हुँदा त्यत्तिकै पीडित । नपत्याए हिरोइन नीता ढुंगानालाई हेर्नूस् । उनी अभिनीत तीन फिल्म *फूलैफूलको मौसम तिमीलाई, तँ म र ऊ* अनि *पार्सल* भटाभट फ्लप भए । अर्थात् फ्लप फिल्ममा ह्याट्रिक गरिन् उनले । पैसा नकमाएको चोट त छँदै थियो, नीताको कामको प्रशंसा पनि भएन । यही लगातारको असफलताले रन्थनिएकी नीता अभिनीत फिल्म *लेकसाइड* २८ माघमा रिलिज भयो । नीताले यस फिल्ममा जीवन लुईंटेलसँग स्क्रिन सेयर गरेकी थिइन् । कुनै समय यो जोडीको *नोटबुकले* बक्स अफिसमा कमाल गरेको थियो । त्यसैले *लेकसाइडमा* हेर्न त्यसरी नै दर्शकको धुइरो लाग्नेमा ढुक्क थिइन् उनी तर भइदियो उल्टो । बिनाप्रमोसन रिलिज भएको यस फिल्मको व्यापार सिंगल थिएटरमा पनि सुखद रहेन, सुरूआती दिनबाटै । मल्टिप्लेक्समा त प्रवेशसम्म पाएन । अझ कसरी नहोस् त नीताको निद हराम ! ◆

अब अर्कै आर्यनसँग

कुनै समयमा रेखा थापा र आर्यन सिग्देलको जोडी चर्चाको शिखरमा थियो । रेखाले आफ्नै ब्यानरको *किस्मतबाट* डेब्यु गराएकी थिइन् । त्यसपछि आर्यनको किस्मत चम्कियो पनि । *हिफाजत* र *कसले चोऱ्यो मेरो मनमा* पनि यो जोडीलाई औधि रूचाइयो । तर, यतिबेला रेखा र आर्यन फिल्म त खेल्दैनन् नै, बोलचालसमेत छैन । सकेसम्म एउटै कार्यक्रममा उपस्थित पनि हुँदैनन् । यही मौकामा रेखाले नयाँ आर्यन अर्थात् आर्यन अधिकारीलाई अँगालेकी छन् । फिल्म हो, *कसो कसो माया बस्यो* । सबिर श्रेष्ठको निर्देशन रहने यस फिल्ममा रेखाले अमेरिकाबाट फर्किएका आर्यनसँग रोमान्स गर्न लागेकी हुन् । नयाँ आर्यनसँगको रसायन दर्शकले कत्तिको रूचाउने हुन् ? हेर्न बाँकी छ । ◆

फिल्म ● लुट-२

न उत्साह, न निराशा

चार वर्ष पहिले प्रदर्शित *लुट*लाई सम्झने कारण ऐतिहासिक व्यापार मात्र होइन, नेपाली फिल्म मेकिङमै 'ट्रेन्ड सेटर्स' साबित हुनुचाहिँ यसको अहम् उपलब्धि हो । *लुट*पश्चात् कथा, पात्र र कथावाचन शैलीमा मौलिकताले प्राथमिकता पायो। सौगात मल्ल र दयाहाङ राईजस्ता परम्परागत मानकमा बिलकुलै नअटाउने कलाकार रातारात मूलधारमा स्थापित भए । निर्देशक निश्चल बस्नेत आकर्षणको केन्द्रमा रहे। अर्थात् *लुट*को बहुआयामिक प्रभाव छ नेपाली फिल्म उद्योगमा । त्यसैले यसको सिक्वेल बहुप्रतीक्षित बन्नु स्वाभाविक हो । त्यसमाथि निश्चलको दोस्रो फिल्म *टलकजंग भर्सेज टुल्के* पनि अब्बल साबित भयो । तर, आमसिक्वेलजस्तै *लुट २* ले पहिलो शृंखलाको वजन र सुगन्धलाई उही मात्रामा आत्मसात् गर्न सकेका छैनन्। खुकुलो पटकथा र पहिल्यै आँक्न सकिने ट्वीस्टले सिक्वेलप्रतिको अपेक्षा पूरा गर्दैन तर कथा उठानको शैली, बलियो संवाद, आकर्षक स्टन्ट, भूकम्पपछिको परिवेश र अपराधको राजनीतीकरण बुलन्द छ।

लुट जहाँबाट सकियो, सिक्वेलको कथा त्यहीँबाट सुरु हुन्छ। भूकम्पको मौकामा जेलबाट भागेका छन्, गोफ्ले (दयाहाङ), नरे (कर्म), पाण्डे (सुशीलराज पाण्डे) र देवेन (प्रतीकराज पाण्डे)। यता, नाकाबन्दीको फाइदा उठाउँदै हाकु काले (सौगात)ले अवैध धन्दा विस्तार गरिरहेको छ। आफूलाई धोका दिने हाकुको रामधुलाई गर्नुछ, गोफ्ले ग्याङलाई। अनि, भट्टीबाट महल छिरेको हाकुको महत्त्वाकांक्षाको उडान अझ रोकिएको छैन। हाकु कालेसँग बदला लिने अनि करोडपति बन्ने गोफ्ले समूहको सपना पूरा होला ? कि फेरि उनीहरूलाई मूर्ख बनाएर हाकु मालामाल बन्ला ? *लुट २* यसकै वरपर घुमेको छ।

*लुट*को कथा, पात्रको हुलिया, तिनले बोल्ने संवाद त अर्ग्यानिक छँदै थियो, त्यससँगै कथा भन्ने शैली र चक्मा दिने क्लाइमेक्सले *लुट* सर्वथा प्रिय बन्यो । सिक्वेल हुनुको नाताले निर्देशक निश्चलले त्यही 'लिगेसी'लाई निरन्तरता दिएका छन्। यो चार वर्षमा मुख्य पात्रको मनोविज्ञान र सोचमा आएको बदलावलाई समात्न सफल छन् उनी । भूकम्प र नाकाबन्दीको सन्दर्भले कथालाई 'फ्रेस' बनाएको छ। अघिल्लो शृंखलामा सामान्य र कतिपय अवस्थामा ख्यालै नगरिने पात्र पनि यसपटक मूल कथाकै वरपर घुम्छन्। यसरी कथालाई परिपक्व बनाउनु प्रशंसनीय छ तर सोही अनुरूप कथा भन्ने शैलीमा नयाँपन आएन बरू अघिल्लो शृंखलाको भन्दा खुकुलो छ।

केन्द्रीय द्वन्द्वको सवालमा अलमलमा परेको जस्तो देखिए पनि दर्शकलाई तानिरहने तत्त्व घुसाउन निर्देशक निकै चनाखो र सफल देखिन्छन् । मध्यान्तरअघि हँसाउने दृश्य र संवादको बाहुल्य छ । समय बितेको पत्तै पाइँदैन। हाकु काले र गोफ्ले समूहको 'क्याट एन्ट माउस' रवैया आकर्षक छ । गोफ्लेको प्रेमकहानी, पित्तल (विपिन कार्की)का सुरुआती दृश्य, गोफ्ले र पाण्डेको भट्टीको झगडा, दुई समूहबीचको लम्बेतान भिडन्तजस्ता दृश्यमा कैँची चलाएको भए फिल्म अझ चुस्त हुन्थ्यो। निर्देशकले कथालाई रोचक बनाउन सस्पेन्स वा प्रभावकारी ट्वीस्टभन्दा फाइट र स्टन्टको सहारा लिएका छन्। मकैबारीवाला प्लट स्थापित छैन । पञ्च लाइन प्रशस्त छन् । 'भिजुअल रिच' बनाउन कन्जुस्याइँ गरिएको छैन । हरेक व्यक्तिमा हुने 'हिरो' र 'भिलेन'को गुणवक्ता *लुट २* का हरेक पात्रमा महसुस गराउनु निर्देशकको अब्बलपन हो ।

कथाजस्तै पात्रमा आएको परिपक्वता *लुट २* को सराहनीय पक्ष हो । हाकु र गोफ्लेमा अंग्रेजी मोह पलाएको छ । अघिल्लो शृंखलामा लुडो हल्लाउँदै बस्ने कामेश्वर चौरसिया अहिले बैंकको सेक्युरिटी गार्ड बनेका छन् । विपिन त यस पटकका मुख्य आकर्षण हुन्। हाकुको प्रभुत्वबाट उम्कँदै आफ्नो अलग पहिचान बनाउन यी 'भर्सटायल एक्टर' सफल भएका छन्। उनको 'कमिक टाइमिङ'ले हलमा ताली बजिरहन्छ। प्रवीण खतिवडा उस्तै उम्दा रूपमा देखापरेका छन् । सौगातले हाकुको 'चार्म'लाई घट्न दिएका छैनन्। बरू, दयाहाङको अभिनय औसत मात्र लाग्छ। कम स्थान दिइए पनि कर्म, नरे र पाण्डेले सम्झनलायक काम गरेका छन्। ऋचा शर्मा, सिर्जना सुब्बा र अलिशा राईको भूमिका छोटो तर मीठो छ। छायांकार पुरुषोत्तम प्रधान र द्वन्द्व निर्देशक राजकुमार उप्रेती प्रशंसाका हकदार हुन् । 'ठमेल बजार...' आइटम गीत यसअघि नै सबैको मुखमा झुन्डिसकेको छ ।

हरेक दृश्यमा कुनै न कुनै रूपले 'इन्गेज' गरिराख्ने भएकाले *लुट २* हेर्नु उत्तम हुन्छ ।

॥ गोकर्ण गौतम

★★⯪☆☆

काठमाडौँ छियो पिंकाथन

१३ फागुनमा उपत्यकाको सडकमा सेतो टिसर्टमा गुलाबी रङले लेखिएका टिसर्ट लगाएका महिला सडकमा बाक्लै दौडिरहेको देखियो। यो फरक दृश्य थियो, चार वर्षअघि भारतको मुम्बईबाट सुरु भएको पिंकाथन अभियानको एक हिस्सा। विश्वभरका महिलामा समर्पित यो अभियान काठमाडौँमा भने दौडको स्वरूपमा छिरेको हो।

दशरथ रंगशालाबाट दुई हजार महिला दौडिए। सुरुमा स्तन क्यान्सरबारे चेतना फैलाउन सुरु गरिएको अभियान पछि महिला सशक्तीकरणमा पुग्यो। २१ किलोमिटरको दौडमा कान्छीमाया कोजु पहिलो, रेशु भण्डारी दोस्रो र पुष्पा बस्नेत तेस्रो भएर क्रमशः ५० हजार, २० हजार र १० हजार रुपियाँ हात पारे। विजेताहरूले मुम्बईमा दौड्ने अवसर पाउने आयोजक लेजर पोर्टले जनाएको छ। ◆

म त माध्यम मात्र

– हेमन्त राना

हेमन्त राना, ३० । यो नाम यतिबेला धेरैको मुखमा झुन्डिएको छ, गीत 'सुन साइँली ...'को प्रख्यातिसँगै । रानाले गाएको यो गीत यूट्युबमा ५० लाखभन्दा बढीले हेरिसकेका छन् (१३ फागुनसम्म) । आफ्नो घरपरिवार त्यागेर वैदेशिक रोजगारीका लागि बिछोडिएको दम्पतीको दर्द लपेटिएको छ, गीतमा । यसअघि तीनवटा एल्बम निकालेका रानालाई जनमानसमा चिनाउन भने 'सुन साइँली ...' गीत नै कुर्नुपर्‍यो । ११ वर्षदेखि गायनमा सक्रिय तिनै रानासँगको कुराकानी :

'सुन साइँली...' गीतमा के त्यस्तो रहस्य रहेछ, जसले तपाईंलाई ११ वर्षसम्म पनि पाउन नसकेको चर्चा दिलायो ?

खासमा यो सबै सफलता समय सन्दर्भ मिलेकाले हो । यो गीत हिट हुनुमा तीन पक्षको महत्त्वपूर्ण भूमिका छ ।

के के ?

पहिलो त गीतमा उनिएको संगीत (कम्पोजिसन) । यसमा अत्यन्त आधुनिक संगीतमा लोकधुनको चटनी मिसाइएको छ । दोस्रो, शब्द नै शक्तिशाली छन् । शब्दमा अहिले सिंगो समाजले भोगिरहेको व्यथा छ । कम्पोजिसन, शब्द र समाजको व्यथाले यसलाई चर्चामा ल्यायो । म त माध्यम मात्र हुँ ।

भनेपछि तपाईं स्वयंले चाहिँ यो गीतमा त्यस्तो नयाँ कुरा केही गर्नुभएको छैन ?

किन नहुनू ? गायनमा त मेरो मिहिनेत छ नि ! तर, मेरोभन्दा बेसी कालीप्रसाद बाँस्कोटाको संगीत भर्ने शैलीको भूमिका ठूलो छ भन्न खोजेको हो । म त त्यो सिर्जनाको 'पर्फमर' मात्र हुँ ।

सामाजिक व्यथा समेट्न सकियो भने गीत हिट हुने रहेछ होइन ?

सधैँ त्यस्तो नहुन सक्छ । किनभने, मैले सात वर्षअघि समेत यस्ता विषयमा लेखिएका गीत गाएको थिएँ । तर, चर्चा कमै थियो । कहिले सोच्दै नसोचेका कुराले चर्चामा ल्याइदिन्छ त कहिले भयंकर चर्चा होला भन्नेले सामान्य प्रतिक्रिया मात्रै पाउँछ । चर्चा पाउनु र नपाउनुको मापनका आधार केलाउन गाह्रो रहेछ ।

आफ्नो गायकीले अपेक्षित गति नलिएकाले तपाईं अमेरिका जानुभएको थियो, हो ?

होइन । म घुम्न गएको थिएँ । जीवनको भिन्न आयाम खोज्न गएको थिएँ । संगीतमा पनि नयाँ कुरा सिक्न पुगेको थिएँ । तर, मानिसहरूले मलाई अमेरिका पलायन भयो भन्ने ठाने ।

के खोज्नुभयो त त्यहाँ ?

जीवनलाई फरक ढंगले बाँच्न सिकेँ । पश्चिमा जीवनशैलीलाई भोग्न र देख्न पाएँ । त्यसले फरक तरिकाले सोच्ने र जिउने काइदा सिकायो ।

संगीतमा चाहिँ केही सिक्नुभएन ?

त्यहाँ पनि सांगीतिक क्षेत्रमा नै सक्रिय भएँ । स्थानीयहरूसँग मिलेर सूर्य पुन, सुजन ताम्राकार, म र अन्य केही साथीहरूले स्टेज कार्यक्रम गर्‍यौँ । अमेरिकी बसाइबाट संगीतमा ठ्याक्कै यही सिकेँ भन्ने शब्द छैन मसँग । तर, सोच्ने क्षितिजको दायरा फराकिलो बनाएँ । त्यसले मेरो सांगीतिक क्षेत्रलाई समेत प्रभाव पार्‍यो ।

तपाईंले यो गीतको म्युजिक भिडियो आफैँ निर्देशन गर्नुभएको छ । अब फिल्म निर्देशक पनि बन्ने होला, होइन ?

हैट्, अहिले त्यस्तो सोचेको छैन । फिल्म निर्देशन त फेरि गाह्रो कुरा हो । अहिले मेरो कहाँ त्यो हैसियत बन्नू ।

तपाईंको साझेदारी कम्पनीले फिल्म त बनाउँदै छ, होइन ?

हो, हामी दुइटा फिल्म निर्माण गर्दै छौँ । *साइँली* र अर्को एउटा । त्यसको नाम नभनौँ, जुन *साइँली*भन्दा पहिले नै सार्वजनिक हुन्छ ।

भनेपछि फिल्ममा लगानी मात्रै गर्ने हो अहिले ?

म र गौरव पहाडीका नाममा जीएन्डएच कम्पनी खोलेका छौँ । त्यसैले फिल्म बनाउँछ । त्यसमा अन्य तीन जना साथी पनि छन् । अहिले त हामी लगानी मात्रै गर्ने हो ।

गायक, म्युजिक भिडियो निर्देशक, फिल्मको लगानीकर्ता । यति धेरैतिर छरिँदा तपाईं जेबाट चिनिनुभयो, त्यो मूल परिचय हराउँदैन ?

त्यस्तो नहोला । अन्य बाइप्रोडक्टका काम भए पनि म मूल पेसा गायनमा साधना गर्न छोड्दिनँ ।

गीतमा ४० कटेपछि रमाउँला भन्नुभएको छ र अहिलेसम्म अविवाहितै हुनुहुन्छ । साँच्चै ४० कटेपछि रमाउने हो ?

हा... हा... । त्यस्तो होइन । त्यतिन्जेलसम्म पर्खनु नपर्ने पनि हुन सक्छ । फेरि विवाह नै नहुन पनि सक्छ । यो भाग्यको कुरा हो । म लेखान्तमा विश्वास गर्छु । लेखान्तमा जे छ, त्यही हुन्छ ।

॥ मनबहादुर बस्नेत

नोटबुक

माधव बस्नेत

भाँचिन खोजेका 'विद्वान्'

"मेरा भनाइ उद्धृत गर्नुअघि नामका अगाडि प्राध्यापक, डाक्टर लेख्ने भए मात्रै कुरा गर्छु । होइन भने म तपाई मिडियाकर्मीसँग कुनै कुरा गर्न चाहन्नँ," २६ माघ दिउँसो रिपोर्टिङका सिलसिलामा बेपत्ता पारिएका व्यक्तिको छानबिन गर्न गठित आयोगको कार्यालय पुल्चोकमा त्यसका प्रवक्ता विष्णुराज पाठक भन्दै थिए ।

आयोगका अध्यक्षदेखि सदस्यसम्मलाई भेट्नुपर्ने भएकाले म सबैभन्दा पहिले प्रवक्तासमेत तोकिएका सदस्य पाठकको कार्यकक्षमा पसेँ र उनलाई आफ्नो परिचय दिएँ । तर, पाठकको पहिलो वाक्यबाटै निःशब्द भएँ । १२ वर्षे पत्रकारिताका क्रममा सायदै पूर्वसर्त राखेर मात्र बोल्न चाहने पहिलो पात्र भेट्दै थिएँ म ।

कुरा सुरु गर्नुअघि नै नामका अगाडि 'प्राध्यापक', 'डाक्टर' उल्लेख नगर्ने भए बोल्न, सूचना दिन नै तयार नरहेको जवाफ दिने जब्बर पात्र रहेछन् पाठक । उनको कुरा सुनेपछि मैले जवाफ दिएँ, "हामी मेडिकल डाक्टरलाई मात्र डा भनेर उल्लेख गर्छौं । पीएचडी गरेकालाई डा लेख्दैनौं । तपाई प्राध्यापक पनि हो भने त्योचाहिँ उल्लेख गर्न सकिन्छ ।" थपेँ, "तपाईंजत्तिको विद्वान्ले पनि यस्तो भन्न सुहाउँछ र ?" उनी टसमस भएनन्, बरु ठाडो जवाफ फर्काए, "तपाई नै भएर देखाउनूस् न !"

उखानै छ, फलेको हाँगो नुहिन्छ । तर, यी पाठक नुहिन होइन, भाँचिन खोज्दा रहेछन् ।

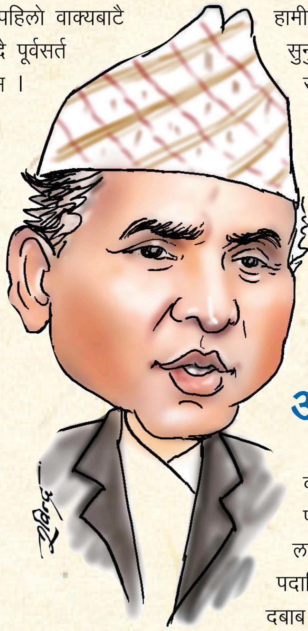

बुरुक्क उप-बुज्रुक

सबैलाई थाहा छ, १० वर्षदेखि सहमतीय राजनीतिका नाममा भागबन्डा संस्कृति मौलाइरहेको छ । सत्य निरूपण तथा मेलमिलाप र बेपत्ता पारिएका व्यक्तिको छानबिन गर्न गठित आयोग पनि यसबाट अपवाद हुने कुरै भएन । दुवै आयोगमा अध्यक्षदेखि सदस्यसम्म भागबन्डामै नियुक्त भएका हुन् । त्यसैले उनीहरूको प्राथमिकता पीडितको घाउमा मलम लगाउने गरी निष्पक्ष, न्यायिक छानबिन गर्नेभन्दा पनि आफ्नो एजेन्डा लागू गराउनमै हुन्छ । आफ्नो प्राथमिकता लागू गराउनमा बेपत्ता छानबिन आयोगमा विष्णुराज पाठक कतिसम्म हाबी भएका रहेछन् भने उनले आफूलाई बाहेक अरूलाई गन्दा नै रहेनछन् । आयोगभित्र त उनको चुरीफुरी रहेछ नै, संसदीय सुनुवाइ समिति, अर्थ मन्त्रालयमा समेत यिनले यस्तै व्यवहार देखाएछन् ।

एउटा प्रसंग लिऊँ । असोज अन्तिम साता संसदीय सुनुवाइ समितिले सत्य निरूपण तथा मेलमिलाप र बेपत्ता छानबिन दुवै आयोगका पदाधिकारीहरूलाई छलफलका लागि बोलाएको रहेछ । समितिका सभापतिले बेपत्ता आयोगभन्दा अघि सत्य निरूपण तथा मेलमिलाप आयोगका पदाधिकारीलाई बोल्न समय दिएछन् । हुन पनि दायित्व, जनशक्ति, खर्च सबै हिसाबले बेपत्ता आयोगभन्दा सत्य निरूपण आयोगकै भार बढी छ । तर, त्यहाँ पनि यी उप-बुज्रुक जान्ने पल्टिएछन्, 'ऐनमा सत्य निरूपण आयोगको भन्दा बेपत्ता पारिएका व्यक्तिको छानबिन गर्न गठित आयोगको नाम अघि भएकाले हामीले पहिले बोल्न पाउनुपर्छ ।' यसपछि उनलाई संसदीय सुनुवाइ समितिका सभापतिले सचेत गराएछन्, 'यो सार्वभौम संसद् हो । कसलाई पहिले र कसलाई पछि बोल्न दिनुपर्छ भन्ने कुरा तपाईंले सिकाउनु पर्दैन ।' तैपनि, उनले आफ्नो अनादर भयो भनेर बुरुक्क उफ्रन छोडेनछन् ।

उनीलगायत बेपत्ता आयोगको टिम भदौ ०७२ मा शान्ति मन्त्रालयमा आफ्नो नामअघि 'माननीय' लेख्न पाउनुपर्छ भनेर र अर्थ मन्त्रालयमा तलबभत्ता बढाइपाऊँ भनेर समेत पुगेको रहेछ । तर, मन्त्रीले झपारेर पठाएपछि 'किन चाउरिस मरीच आफ्नै रागले' भएछन् ।

आईफोनमा आँखा

मंसिर पहिलो साता द्वन्द्वकालमा बेपत्ता बनाइएका व्यक्तिको छानबिन गर्न मुख्य अख्तियारी पाएका आयोगका पदाधिकारीको आँखा आईफोन-७ मा परेको रहेछ । यसका लागि आईबी गुरुङ, विष्णु पाठक, बिजुल विश्वकर्मासहित पदाधिकारीले सचिव महेश शर्मा पौडेललाई दबाब दिएछन् । दबाब थेग्न गाह्रो भएपछि सचिव पौडेलले आईफोन किन्न शान्ति तथा पुनःनिर्माण र अर्थ मन्त्रालयमा पत्राचारसमेत गरेछन् ।

तर, आईफोन किन्ने प्रक्रिया अन्तिम चरणमा पुग्दै गर्दा बेपत्ता आयोगका पदाधिकारीले 'हामीले त आईफोन पाउने भयौं' भन्दै सत्य निरूपण तथा मेलमिलाप आयोगका पदाधिकारीलाई सुनाएछन् । यसपछि 'एउटै कार्यादेश र अधिकार पाएको बेपत्ता आयोगका पदाधिकारीले आईफोन पाउँछन् भने हामीले किन नपाउने' भन्दै सत्य निरूपणका पदाधिकारी पनि शान्ति तथा पुनःनिर्माण र अर्थ मन्त्रालय पुगेछन् । त्यसपछि दुवै मन्त्रालयले बेपत्ता आयोगका सदस्यले समेत आईफोन किन्न नपाउने निर्णय गरिदिएछन् ।

हात लागिसकेको आईफोन आफ्नै प्रचारले गर्दा गुमेपछि बेपत्ता आयोगका पदाधिकारीहरू जिल्ल परेछन् । हिस्स बूढी, हरिया दाँत ! ◆

उस्तै छन् सबै !

सुधांशु प्रमेश संजीव

केही छैन
अब हामी बनाउँछौं
यस्तै !

www.k33nepal.com

अब चिन्ता लिनु पर्दैन ! न त कुनै Surgery न त कुनै Side Effect ! पुनर्स्थापनपद्धतिबाट पहिलेको जस्तो कपाल पाउनुहोस् । नुहाउन, सुत्न, स्विमिङ्ग खेल्न, खेलकुद गर्न आदि कति पनि समस्या नहुने ।

के ३३ हेयर होटल

कोटेश्वर :
GRAND BANK NEPAL को माथिल्लो तल्ला
फोन : ५१००२०७, ५१००२०८, ५१००४१९
मो. ९८५१०११३१५, इमेलः info@k33nepal.com

त्रिपुरेश्वर :
युनाईटेड वर्ल्ड ट्रेड सेन्टर, पहिलो तल्ला, B-78~81
फोन : ४११७२३३, ४११७२४४, इमेलः kathmandu@k33nepal.com

चावहिल :
AC Complex 5th Floor,
फोन : ४४९९६९६, ४४६१८३७

पोखरा :
रानीपौवा-११, सिद्धार्थ बोर्डिङ स्कूलको पछाडि
फोन : ०६१-५४१४८०

BAJAJ
MOTORCYCLES

THE INVINCIBLE

BORN OF A DIFFERENT METAL.

Bajaj V15, made with the invincible metal of a warship and with a DTS-i engine at its core, this motorcycle is set to the roads and hearts alike. Coupled with its unique design and solid build, there's simply no stopping the V.

RS. 2,07,900/-

REMOVABLE REAR COWL

CLASSIC LED TAIL LAMP

150cc DTS-i ENGINE

WIDE & LARGE TYRES

SOLID FRONT FORKS

HH

SOLE DISTRIBUTOR FOR NEPAL: Hansraj Hulaschand & Co. Pvt. Ltd., Teku Road, Kathmandu., Ph. No: 4230001/4268088, Fax: 4220491 Url: bajajauto.com.np www.facebook.com/hhbajaj

KATHMANDU VALLEY:
Gyaneshwor 4435916; New Baneshwor 4781946; Tinkune 4117534; Balaju 4353150; Balkhu 4286377; Battisputali 4465542; Bhaktapur 6611777; Boudha 4474716; Gongabu 4359039; Kalanki 4286015; Gwarko 5007553; Kumaripati 5530187; Lainchour 4425579; Maharajgunj 4720809; Sitapaila 4286452; Sukedhara 4650914; Thimi 6631386

EASTERN REGION:
Khandbari 560251; Biratnagar 526242; Ilam 520906; Birtamode 540724; Damak 582109; Urlabari 541513; Biratchowk 545383; Itahari 585442; Dharan 533996; Inarwa 561657; Rajbiraj 523545; Gaighat 420966; Lahan 560987; Siraha 520974; Katari 450207, Mirchaiya 550585; Pathari 556082

CENTRAL REGION:
Dhading 9851006950; Nijgadh 540079; Kalaiya 551525; Jitpur 412170; Charikot 421925; Banepa 660295; Nuwakot 561817; Janakpur 521526; Jaleshwor 520518; Bardibas 550639; Lalbandi 501564; Malangwa 520703; Chandranigahapur 540663; Birgunj 523837; Hetauda 522498; Parsa 583176; Narayangadh 571089; Tandi 563303

WESTERN REGION:
Syangja 421186; Gorkha 421571; Argakhanchi 420288; Anbukhaireni 540482; Lamjung, 520316; Damauli 560399; Pokhara 522315; Baglung 520882; Jomsom 440290; Kawasoti 540906; Parasi 520048; Bhairahawa 521855; Butwal 544549; Jeetpur (4 No.) 550249; Palpa 521349; Tamghas 520419; Rampur 400480; Waling 9856055684; Chandruata 540457

MID-WESTERN REGION:
Kohalpur 540320; Pyuthan 460375; Lamahi 540647; Nepalgunj 522751; Surkhet 521358; Tulsipur 522753; Ghorahi 560743; Guleriya 420375; Jumla 520205

FAR-WESTERN REGION:
Dhangadi 520892; Mahendranagar 520896; Tikapur 560807; Dadeldhura 420116; Lamki 540365; Darchula 9858751055

SPONSOR®

Now in Nepal
NRs. 70
per Can

No. 1 Sports drink of Thailand

Sponsor quenches thirst and refreshes your body by replenishing it with water and electrolyte, lost from sweating during any physical exercise or work.

GOT SWEAT
GET SPONSOR

ELECTROLYTE BEVERAGE
SPONSOR®
ORIGINAL
FLAVOURED

SODIUM

Stimulates muscle system.

CHLORINE

Regulates the balance of fluids in the body and helps taking Carbon dioxide out from cells.

POTASSIUM

Helps to regulate blood pressure.

GLUCOSE

Source of energy and refreshment.

का.जि.द.नं. १०४/०५६/५७ म.क्षे.हु.नि.का.द.नं. २/०५७/५८